

Oddziaływanie funduszy strukturalnych
i Funduszu Spójności na gospodarkę Polski
w okresie 2004 - I połowa 2007

Opracował zespół redakcyjny w składzie:

Jacek Białek, Janusz Chojna, Robert Dzierzgwa, Dorota Kalinin-Trząska,
Lucyna Przybylska, Stanisław Sudak, Ewa Więckowska

współpraca: Tomasz Gapski, Krzysztof Guzek, Monika Mackiewicz, Adam Oleksiuk

pod kierunkiem:

dr Piotra Żubera – dyrektora Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej

Akceptowała:

dr Hanna Jahns – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego

Skład i opracowanie graficzne:

Jarosław Morawski

Wydawca:

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa

tel. (+48) 22 461 39 40, www.fundusze-strukturalne.gov.pl

Spis treści

WSTĘP	5
PODSUMOWANIE I WNIOSKI	7
I. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA SYTUACJĘ MAKROEKONOMICZNĄ KRAJU	14
1. Ocena sytuacji makroekonomicznej kraju w 2007 r. na tle lat poprzednich	14
2. Skala i kierunki interwencji funduszy unijnych w latach 2004 – I półrocze 2007 r.	16
3. Wpływ funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na gospodarkę kraju	20
4. Wpływ funduszy strukturalnych na realizację celów Strategii Lizbońskiej	25
II. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA RYNEK PRACY I ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH W POLSCE.....	28
1. Charakterystyka sytuacji na rynku pracy.....	28
2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych w obszarze rynku pracy i zasobów ludzkich	29
3. Główni beneficjenci projektów dotyczących rynku pracy i zasobów ludzkich.....	31
4. Rezultaty i oceny podejmowanych interwencji	32
III. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA ROZWÓJ INFRASTRUKTURY W POLSCE.....	39
1. Fundusze unijne a rozwój infrastruktury transportowej.....	39
a) Stan infrastruktury transportowej	39
b) Skala i kierunki wykorzystania funduszy unijnych w obszarze infrastruktury transportowej.....	41
c) Główni beneficjenci projektów infrastrukturalnych w zakresie infrastruktury transportowej.....	46
2. Fundusze unijne a rozwój infrastruktury ochrony środowiska	47
a) Stan infrastruktury ochrony środowiska	47
b) Skala i kierunki wykorzystania funduszy unijnych w obszarze ochrony środowiska.....	48
3. Projekty w zakresie infrastruktury energetyki.....	51
4. Projekty w zakresie rozwoju i poprawy infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa	52
5. Efekty rzeczowe projektów infrastrukturalnych realizowanych przy współudziale środków unijnych.....	53
IV. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ.....	56
1. Stan infrastruktury społecznej.....	56
2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych na infrastrukturę społeczną.....	57
3. Beneficjenci funduszy.....	61
4. Ocena wpływu funduszy	62
V. ODDZIAŁYWANIE FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA WZROST KONKURENCYJNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW.....	63
1. Ocena konkurencyjności przedsiębiorstw	63
2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw	64
3. Główni beneficjenci interwencji z funduszy unijnych.....	64
4. Ocena wpływu funduszy strukturalnych na konkurencyjność przedsiębiorstw.....	68
VI. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA SFERĘ B+R I ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO	70
1. Ocena stanu rozwoju sfery B+R oraz społeczeństwa informacyjnego	70
2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych	70
3. Główni beneficjenci interwencji z funduszy strukturalnych	74

4. Znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju obszaru B+R i społeczeństwa informacyjnego.....	75
VII. ŚRODKI STRUKTURALNE UNII EUROPEJSKIEJ A ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH	77
1. Ocena sytuacji na obszarach wiejskich	77
2. Skala, kierunki i beneficjenci funduszy strukturalnych na obszarach wiejskich.....	78
3. Efekty wdrażania programów w sektorze rolnictwa i rybołówstwa.....	79
4. Znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju obszarów wiejskich	80
VIII. FUNDUSZE STRUKTURALNE I FUNDUSZ SPÓJNOŚCI A ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE KRAJU	83
1. Zróżnicowanie regionalne kraju na poziomie NTS 2	83
2. Oddziaływanie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na regiony NTS 2...88	
a) Projekty realizowane w ramach polityki spójności	88
b) Udział województw w realizacji przedsięwzięć w ramach polityki spójności	92
c) Udział jednostek samorządu terytorialnego w realizacji przedsięwzięć w ramach polityki spójności.....	94
d) Ocena oddziaływania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na regiony	95
Załączniki.....	98

WSTĘP

Systematycznie rośnie wielkość i tempo pozyskiwanych środków z funduszy strukturalnych UE i Funduszu Spójności przewidywanych w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004 – 2006. Jest to wynikiem zarówno upraszczania procedur związanych z zarządzaniem i wdrażaniem projektów współfinansowanych przez UE, jak też coraz lepszych umiejętności beneficjentów w zdobywaniu i gospodarowaniu tymi funduszami. Rosną umiejętności jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw, instytucji w przygotowaniu i realizacji projektów. Rozwija się też sieć punktów informacyjnych i doradczych wspomagających wszystkich zainteresowanych środkami unijnymi.

W najbliższych miesiącach i latach rozmiary środków będą coraz większe, w związku z rozpoczęciem uruchamiania nowych projektów z perspektywy finansowej 2007 – 2013. Oznacza to tym samym coraz znaczniejszy wpływ funduszy unijnych na rozwój społeczno-gospodarczy kraju i poszczególnych regionów.

Niniejsze opracowanie analizuje projekty realizowane w ramach polityki spójności w okresie od uruchomienia programów operacyjnych do połowy 2007 r., wielkość i strukturę dofinansowania wspólnotowego oraz efekty gospodarcze i społeczne inwestycji w wybranych obszarach. Zostały one rozpatrzone na podstawie bazy projektów MRR.

W niniejszym Raporcie dokonano przeglądu projektów współfinansowanych ze środków UE, grupując je nie według programów operacyjnych a według głównych obszarów oddziaływania, szczególnie istotnych dla gospodarki i społeczeństwa. Przeanalizowano zatem projekty z zakresu:

- rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich,
- infrastruktury transportowej i ochrony środowiska,
- infrastruktury społecznej,
- wzmocnienia konkurencyjności przedsiębiorstw,
- rozwoju sfery B+R i społeczeństwa informacyjnego,
- rozwoju obszarów wiejskich, leśnictwa i rybołówstwa.

Ponadto Raport analizuje wpływ funduszy unijnych na sytuację makroekonomiczną kraju, jak również ich znaczenie dla zróżnicowania regionalnego na tle tendencji wzrostowych obserwowanych w okresie 2004 – I półrocze 2007 .

Należy przy tym zwrócić uwagę, że strumień środków unijnych, jaki napływał do gospodarki (w szczególności w niektórych obszarach) dopiero w 2007 r. zaczynał być bardziej odczuwalny.

Analizie podlegały projekty wg stanu na połowę 2007 r. (baza danych wg stanu na koniec 2007 r. będzie dostępna w II kw. br.). Ocenę wpływu projektów na gospodarkę utrudniał brak pełnych danych statystycznych stanowiących bazę odniesienia w okresach półrocznych. W wielu przypadkach dane porównywalne dotyczyły roku 2006, a niektóre są szacunkami MRR.

Badanie wpływu funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności musiało także uwzględniać pewne ograniczenia wynikające z braku wypracowanej metodologii, której ponadto nie można ujednolicić dla wszystkich analizowanych obszarów. Trzeba przy tym pamiętać, iż środki unijne są tylko jednym ze źródeł finansowania rozwoju gospodarki i dokonywanego postępu. Przedstawione opracowanie jest zatem jedną z pierwszych prób tego typu, które będą rozwijane w następnych okresach.

Spośród dostępnych narzędzi analizy efektów, wykorzystano modele ekonometryczne (w tym HERMIN) dla określenia oddziaływania funduszy na wskaźniki makroekonomiczne, jak również wyniki szeregu badań ewaluacyjnych przygotowanych dla potrzeb Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Określając rezultaty wdrażania funduszy skorzystano m. in. z informacji zawartych w okresowych sprawozdaniach z realizacji poszczególnych programów operacyjnych NPR 2004 – 2006. Wzbogaceniem analiz są także przykłady zrealizowanych lub znajdujących się w trakcie realizacji projektów, istotnych dla danego obszaru ze względu na wielkość projektu bądź jego specyfikę.

Niezależnie od wspomnianych ograniczeń badawczych, przedstawiany raport zawiera duży zasób informacji i ocen, potwierdzających rosnące znaczenie funduszy unijnych dla polskiej gospodarki, prezentuje intensywność wykorzystania funduszy w poszczególnych obszarach, wskazuje na obszary wykorzystania funduszy najbardziej i mniej korzystne oraz niektóre problemy z tego tytułu, sygnalizuje potrzebę ewentualnych zmian w kierunkach i procedurach korzystania z unijnych środków. Raport ten powinien być pożyteczny dla prac związanych z zarządzaniem funduszami przewidzianymi w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007 – 2013 na szczeblu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz innych ministerstw i instytucji zaangażowanych w pozyskiwanie i wdrażanie funduszy unijnych, jak też dla poszczególnych instytucji zarządzających i pośredniczących. Może być także pomocny dla komitetów monitorujących poszczególne programy operacyjne, a także beneficjentów zainteresowanych dotychczasowymi doświadczeniami projektowymi i wdrożeniowymi.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. Realizacja programów współfinansowanych ze środków unijnych przynosi **coraz bardziej widoczne rezultaty w sferze gospodarczej i społecznej**. W latach 2004 – 2006 efekty makroekonomiczne były jeszcze nieznaczne, co wynika z ograniczonego zaangażowania środków w tym okresie, jednak już w 2007 r. można zaobserwować **zwiększenie wpływu funduszy na szereg wskaźników**. W oparciu o modele ekonometryczne szacuje się, że dzięki realizacji NPR wzrost PKB w 2006 r. był wyższy o – od 0,18 pkt proc. do 1,24 pkt.proc., natomiast w 2007 r. o – od 0,57 pkt. proc. do 1,71 pkt.proc.

Fundusze unijne pozwoliły na zwiększenie poziomu inwestycji (rzędu 8,5% do 13,6% w 2007 r.), jak też liczby pracujących (o blisko 316 tys. w stosunku do scenariusza bazowego tj. bez realizacji NPR).

Polska osiąga dobre rezultaty w realizacji celów Strategii Lizbońskiej. Projekty realizujące te cele stanowią **ponad 51% wartości wdrażanych projektów**, z tego 46% (wg wartości) to projekty realizujące priorytet pn. Rozwój atrakcyjności UE jako miejsca dla inwestowania i pracy. Z dokonanej analizy wynika, że projekty prolizbońskie bardziej niż inne przyczyniają się do **zwiększenia tempa wzrostu PKB** i poprawy finansów państwa, mają relatywnie większy **wpływ na wzrost wydajności pracy**, a mniejszy na zwiększenie stopy zatrudnienia.

2. W omawianym okresie **w ramach NPR wdrażano ponad 80,7 tys. projektów o łącznej wartości 96,9 mld zł**, z tego 49 tys. zakończono, a 31,7 tys. znajduje się w trakcie realizacji. Pod względem ilości – najczęściej projektów dotyczy sektora produkcyjnego (blisko 65 tys.), zasobów ludzkich (prawie 7,3 tys.) i infrastruktury (ponad 3,7 tys.); natomiast wg wartości – największy udział mają projekty z zakresu infrastruktury (54,5 mld zł tj. ponad 56% wartości ogółu projektów), projekty w sektorze produkcyjnym (31,5 mld zł tj. ponad 32%), a następnie projekty dotyczące zasobów ludzkich (9,2 mld zł tj. 9,5%).

Od początku uruchomienia programów do połowy 2007 r. **zakończono projekty o wartości ponad 16 mld zł , w których wysokość wsparcia ze środków europejskich wyniosła ponad 7,7 mld zł¹**.

W ramach Narodowego Planu Rozwoju do końca czerwca 2007 r. podpisano umowy lub wydano decyzje o dofinansowaniu realizacji projektów angażujące środki wspólnotowe na kwotę sięgającą prawie 52,5 mld zł.

Projekty współfinansowane ze środków europejskich o największej łącznie wartości realizują w kolejności: jednostki samorządu terytorialnego (38,1% wartości projektów ogółem), przedsiębiorstwa (24,8% wartości projektów), jednostki budżetowe (23,2%) oraz rolnicy (około 6%).

Analizując wartość wkładu z funduszy UE wg podkategorii klasyfikacji wydatków strukturalnych, należy zaznaczyć , że największa część wsparcia jest udzielana w obszarze infrastruktury transportowej (35% całości przewidywanego wsparcia)

¹ Wg stanu na koniec grudnia 2007 r. do beneficjentów trafiło z funduszy strukturalnych ponad 21,8 mld zł tj. blisko 70% alokacji na lata 2004-2006, a z Funduszu Spójności wnioski dotyczą 2,2 mld EUR tj. około 40% alokacji.

i infrastruktury środowiskowej (24%), natomiast sektor małych i średnich przedsiębiorstw jest beneficjentem ponad 7% środków, a inicjatywy w zakresie kształcenia zawodowego angażują 5,6% środków.

3. **Projekty z zakresu rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich były jednymi z najbardziej odczuwalnych i korzystnych dla obywateli.** Przeprowadzone badanie ewaluacyjne wykazało, że w wyniku interwencji funduszy strukturalnych powstało 319 tys. nowych miejsc pracy, a ponad $\frac{3}{4}$ nowoutworzonych miejsc pracy to miejsca trwałe.

W zakresie rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich realizowano 7283 projekty o wartości 9232 mln zł. Najwięcej ilościowo i wartościowo projektów realizowano w ramach kategorii „Rozwój kształcenia zawodowego...” (2848 projektów o wartości 3 945 mln zł). Na drugiej pozycji w tym obszarze uplasowały się projekty w kategorii „Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość ... ” (1996 projektów o wartości 2 256 mln zł), a kolejnej w kategorii „Polityka rynku pracy” (1600 projektów o wartości 2 197 mln zł). W omawianym okresie **zrealizowano łącznie 2752 projekty o wartości 1 618 mln zł.**

Od początku realizacji SPO Rozwój Zasobów Ludzkich wsparciem objęto 1198,7 tys. osób. Wśród objętych wsparciem dominowali bezrobotni, zwłaszcza młodzież i długotrwale bezrobotni. Wsparcie w znacznej mierze dotyczyło szkolenia i pomocy w poszukiwaniu pracy. Ponadto, w ramach integracji zawodowej (w tym kobiet) i rozwoju kadr wsparciem objęto 111,4 tys. przedsiębiorstw, a w odniesieniu do edukacji – 91 tys. szkół i publicznych jednostek kształcenia. Należy podkreślić, że **spośród osób niepracujących objętych wsparciem 45% znalazło zatrudnienie, 14% prowadzi własną firmę, a 13% kontynuowało naukę.** Obok SPO RZL działania dot. wzmocnienia rozwoju zasobów ludzkich w regionach prowadzono w ramach ZPORR. Od początku uruchomienia programu działaniami tymi objęto ponad 281,3 tys. osób. W tych ramach realizowano 4276 projektów, z tego zakończono 1363.

4. **Rośnie znaczenie gospodarcze wsparcia udzielanego projektom infrastrukturalnym.** Warto zwrócić uwagę, że **37% całego przyrostu dróg publicznych** wybudowanych w latach 2004–2006 tj. 2 480 km dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych (spośród 6,7 tys. km) wybudowano lub zmodernizowano w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego. Ponadto w ramach SPO Transport przebudowano **76 km dróg krajowych.**

W odniesieniu do **sieci kanalizacyjnej – 14% przyrostu tej sieci** tj. 2262 km (z ponad 16 tys. km nowo wybudowanej) to efekt inwestycji ZPORR. Jednocześnie w ramach ZPORR **wybudowano 2074,5 km sieci wodociągowej, co stanowi 11% przyrostu** tej sieci (18,9 tys. km w omawianym okresie).

Dzięki funduszom strukturalnym oddano do użytku **26% nowych oczyszczalni ścieków** - 92 oczyszczalnie spośród 355. Oddano też do użytku **57 stacji uzdatniania wody i 5679 oczyszczalni przyzagrodowych** (w większości realizowanych przy pomocy funduszy unijnych) oraz zrealizowano 48 projektów dot. odpadów.

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport **przebudowano 34,3 km linii kolejowych** oraz zakupiono lub zmodernizowano 160 szt. pojazdów kolejowych i zakończono budowę 2 obiektów mostowych.

Szacuje się, że wydatki na rozwój infrastruktury ponoszone w ramach projektów współfinansowanych ze środków UE stanowiły 9% ogółu wydatków publicznych na ten cel w omawianym okresie (uwzględniając tylko projekty zakończone).

Wśród projektów z zakresu **infrastruktury transportowej** najwięcej projektów dotyczy dróg krajowych (964 projekty o wartości 9385 mln zł tj. jednej trzeciej wartości wszystkich projektów infrastruktury transportowej), kolei (31 projektów o wartości ponad 7284 mln zł tj. blisko 26% ogółu projektów transportowych) i autostrad (8 projektów o wartości 4668 mln zł tj. odpowiednio 16,6%). Spośród 1377 projektów transportowych o łącznej wartości około 28 193 mln zł **zakończono 834 projekty na wartość ponad 2 039 mln zł. Oznacza to, że dotychczas zakończono znaczną ilość projektów o małej wartości.** Zwraca uwagę, że najniższa średnia wartość projektu (4,1 mln zł i 9,7 mln zł) ma miejsce odpowiednio w kategorii „Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne” i „Drogi krajowe”. Najwyższą wartość mają projekty dotyczące budowy autostrad i projekty kolejowe.

W zakresie **infrastruktury ochrony środowiska** realizowano 990 projektów o łącznej wartości 20 133 mln zł. W tej grupie najwięcej projektów dotyczy oczyszczania ścieków (458 projektów o wartości 3 458 mln zł), projektów w kategorii „Woda przeznaczona do spożycia przez ludzi” (319 projektów o wartości 2 974 mln zł) oraz w kategorii „Ochrona środowiska” (168 projektów o wartości 12 989 mln zł tj. blisko 65% wartości wszystkich inwestycji środowiskowych). W analizowanej grupie zakończono 565 projektów o wartości 119,7 mln zł.

Do projektów zaliczanych do **infrastruktury energetyki** zaliczono 20 projektów o wartości 38,1 mln zł. Zakończonych zostało 12 projektów o wartości 10,9 mln zł.

5. **Znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju infrastruktury społecznej nie jest wysokie. Projekty w tym obszarze stanowią 6,3% wartości wszystkich projektów współfinansowanych z UE. Wpływ tych interwencji na stan omawianej infrastruktury ma znaczenie odczuwalne zwłaszcza w skali lokalnej.** Projekty te cieszą się bowiem dużym zainteresowaniem społecznym, gdyż bezpośrednio wpływają na poziom i jakość życia mieszkańców. Stąd też najwięcej takich projektów (66% ich wartości) realizowały jednostki samorządu terytorialnego.

W zakresie infrastruktury społecznej realizowano około 2860 projektów o łącznej wartości 6041,5 mln zł. **Najwięcej projektów (1634 tj. ponad 57 % całości) dotyczyło odnowy i rozwoju wsi, jednak wartość tych projektów to zaledwie 8,2% ogólnej wartości projektów w analizowanym obszarze.** Oznacza to, że realizowanych jest wiele drobnych projektów. **Największą wartościowo pozycję stanowiły projekty w kategorii „Infrastruktura społeczna i ochrona zdrowia publicznego”** (730 projektów o wartości 3 203 mln zł), a następnie projekty w kategorii „Turystyka” (227 projektów o wartości 968,7 mln zł). Dotychczas zrealizowano ogółem 1608 projektów (37% wartości projektów ogółem).

6. Wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych wskazują, że **fundusze strukturalne wyraźnie przyczyniły się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw**. Poprawa tej konkurencyjności nastąpiła m.in. poprzez wzrost jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu. Ze wsparcia skorzystały 73 instytucje otoczenia biznesu i 7 sieci takich instytucji. Dzięki środkom unijnym bardziej dostępne dla przedsiębiorstw stało się zewnętrzne finansowanie przedsiębiorstw – **wsparcia udzielono wielu funduszom kredytowym**. Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji objęło 35 dużych przedsiębiorstw i 237 MSP, a w jego wyniku powstało 5075 nowych miejsc pracy. **Z usług doradczych skorzystało 2309 MSP**. Dofinansowaniem objęto udział polskich firm w targach, wystawach i misjach za granicą. Ponadto **w ramach ZPORR wsparciem objęto 2780 mikroprzedsiębiorstw**.

Interwencje w zakresie podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw podejmowano głównie w ramach SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw realizując **14 480 projektów o wartości 16 563 mln zł**. Największym zainteresowaniem cieszyły się projekty dotyczące **inwestycji w kapitał rzeczowy**: obejmują one 71% wartości wsparcia dla MSP i 58% wsparcia dla dużych przedsiębiorstw. W dużych przedsiębiorstwach drugą pozycję (41%) zajmują inwestycje związane z zakupem technologii przyjaznych środowisku. Warto podkreślić, że najmniej ilościowo projektów realizują duże przedsiębiorstwa, jednak wartość tych projektów jest największa. Rozkład regionalny projektów pokazuje, że **największa ilość projektów realizowana jest w województwach o największym potencjale gospodarczym** tj. w woj. mazowieckim (ponad 17% projektów), śląskim (ponad 12%) i wielkopolskim (około 10%).

7. Fundusze strukturalne stały się istotnym **uzupełniającym źródłem finansowania B+R**. Wartość projektów w tym zakresie odpowiada **6,4% całkowitych nakładów na ten cel w Polsce** w latach 2004 – 2006. Napływ tych funduszy nie doprowadził do przewidywanego w NPR znacznego wzrostu poziomu finansowania B+R w skali kraju.

Efekty rzeczowe to m.in. **wybudowanie lub zmodernizowanie 52 laboratoriów badawczych lub specjalistycznych, utworzenie 19 aktywnych inkubatorów naukowo-technologicznych, wsparcie 27 parków przemysłowych i 15 parków naukowo-technologicznych**.

W odniesieniu do działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego należy wymienić m.in. wybudowanie – w ramach ZPORR - **298 Publicznych Punktów Dostępu do Internetu i 238 węzłów dostępowych** umożliwiających dostęp do sieci szerokopasmowej. Wdrożono też 111 systemów zarządzania w administracji publicznej.

W okresie do połowy 2007 r. w obszarze obejmującym **badania i rozwój oraz społeczeństwo informacyjne podjęto 600 projektów o ogólnej wartości około 2315 mln zł**. Zakończono realizację 172 projektów o wartości 275,9 mln zł. W obszarze B+R podjęto 307 projektów o łącznej wartości 1070,5 mln zł (zakończono 81 projektów o wartości 183,6 mln zł).

Rozwojowi społeczeństwa informacyjnego poświęcono 293 projekty o ogólnej wartości 1244,3 mln zł. Zakończono 91 projektów stanowiących jedynie 7,4% wartości projektów w tym obszarze.

8. Beneficjentami znacznej części funduszy strukturalnych byli **rolnicy**. W zakresie inwestycji w gospodarstwach rolnych projekty obejmowały bowiem m.in.: **zakup wyposażenia i sprzętu ruchomego (32 tys. sztuk), budowę lub remont budynków lub budowli służących produkcji rolniczej (668 tys. m² powierzchni), zakup inwentarza żywego (221 tys. sztuk)**. Istotne znaczenie miała poprawa przetwórstwa i marketingu przetworów rolnych **w 386 zakładach przetwórstwa rolno-spożywczego**.

W ramach leśnictwa m.in. **odnowiono 965 ha powierzchni lasów państwowych i zmodernizowano 717 ha powierzchni leśnej**. W zakresie interwencji ze SPO Rybołówstwa i przetwórstwo ryb **pomoc na złomowanie statków uzyskało 523 właścicieli**. Jednak na modernizację istniejących statków pomoc otrzymało zaledwie 17,5% zakładanej liczby właścicieli statków. Niskie są też wskaźniki odnoszące się do chowu i hodowli ryb.

Liczba projektów dotyczących rozwoju **obszarów wiejskich oraz rybołówstwa i leśnictwa sięga 44,7 tys. tj. 55% wszystkich projektów współfinansowanych przez UE**. Projekty te o łącznej wartości 11 596 mln zł (w tym 4 408 mln zł dofinansowania wspólnotowego) stanowią 12% wszystkich projektów wdrażanych w ramach NPR, co oznacza, że **w większości są to projekty małe**. Udział projektów dotyczących rybołówstwa to 8% wartości projektów w omawianej grupie, a leśnictwa – tylko 4%.

W okresie do połowy 2007 r. zrealizowano – wg wartości – 33% całości analizowanych projektów (o wartości 4 069 mln zł). **Rolnicy skorzystali z 43% projektów (wg wartości), a przedsiębiorstwa z 37%**. Projekty dotyczące obszarów wiejskich realizowane były zwłaszcza w ramach SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006.

9. **Wsparcie wspólnotowe do projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego szacowane jest na około 6% ich łącznych wydatków** w okresie 2004 – I p. 2007. Środki te pozwoliły na realizację szeregu działań lokalnych, które nie byłyby możliwe bez unijnego zasilenia.

Zwraca uwagę struktura wsparcia. W niemal wszystkich województwach (za wyjątkiem podlaskiego) **dominowało dofinansowanie projektów infrastrukturalnych** (przeciętnie 67% całego dofinansowania krajowego). Jednakże **województwa Polski wschodniej** dwukrotnie więcej środków unijnych niż przeciętnie (średnia 8,7%) przeznaczały **na wspieranie projektów z zakresu zasobów ludzkich**. Natomiast **województwa wyżej rozwinięte** - większą niż przeciętnie część środków pomocowych inwestowały **w projekty z zakresu infrastruktury**.

Oceniając wpływ realizowanych projektów na rozwój regionów kraju należy podkreślić, że:

- **w ujęciu ilościowym przeważały projekty w sektorze produkcyjnym**; stanowiły one 83% wszystkich projektów (wg wartości 34,5%), **ale o niskiej przeciętnej wartości jednostkowej** w wysokości niespełna 0,5 mln zł;

- na projekty infrastrukturalne stanowiące zaledwie 4,8% ogólnej liczby projektów przypadało prawie 60% łącznej ich wartości; średnia wartość jednostkowa projektu wynosiła tu 13,8 mln zł;
- projekty z obszaru „Zasoby ludzkie” stanowiły 8,9% ilości projektów i 6,7% wartości.

Wielkość dofinansowania wspólnotowego do projektów przypisanych bezpośrednio do województw szacuje się na 47 333 mln zł, co stanowi 52,6 % wartości projektów.

Wartość projektów w przeliczeniu na 1 mieszkańca szacowana jest na około 2360 zł, przy czym najwyższą odnotowano w woj. dolnośląskim (3359 zł) i zachodniopomorskim (3195 zł), a najniższą w woj. podkarpackim (1638 zł) i opolskim (1691 zł). Relacja między skrajnymi wielkościami wynosiła 2,1.

O aktywności regionów może świadczyć **wskaźnik ilości projektów** w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców. Przy średniej 205 projektów na 100 tys. ludności, jego rozpiętość wynosiła od 425 w woj. podlaskim, które odnotowuje najwyższe poziomy tego wskaźnika we wszystkich trzech obszarach, do 91 w woj. śląskim. Generalnie wskaźnik ten jest znacząco **wyższy w Polsce wschodniej, gdzie realizowano dużo projektów, ale o niskiej wartości**. Jednakże udział województw Polski wschodniej w wartości projektów i dofinansowaniu wspólnotowym jest mniejszy niż zamieszkujący je odsetek ludności. W rezultacie relatywnie więcej środków pomocowych trafiało do regionów o wyższym poziomie rozwoju.

10. Skala oczekiwanych funduszy, przewidzianych na okres 2007 – 2013, a w ich wyniku zakładane zwiększenie dynamiki PKB, wymaga dalszych inicjatyw zwiększających absorpcję, tak w zakresie stałej poprawy zdolności administracyjnych, ułatwień prawnych i proceduralnych, jak i przygotowania beneficjentów. Należałoby przy tym dołożyć wszelkich starań, aby wykorzystania funduszy nie kumulować w ostatnich latach rozpoczętej perspektywy finansowej. **W miarę równomierne wykorzystywanie funduszy ułatwiłoby lepsze skorzystanie z efektów rzeczowych**, jak i zapobiegło napięciom makroekonomicznym i skutkom na rynku wewnętrznym. Dotyczy to zwłaszcza wpływu funduszy na poziom inwestycji i stopę zatrudnienia oraz możliwych napięć na rynku budowlanym i rynku pracy, jak też oddziaływanie napływu funduszy z jednej strony – na umacnianie złotego, z drugiej – na podaż pieniądza i ewentualne procesy inflacyjne.

Początkowy okres uruchamiania funduszy unijnych w ramach programów operacyjnych uzasadniał nierównomierne rozłożenie w latach 2004 – 2006 (+2) pozyskiwania środków. W celu **poprawy wykorzystania tych funduszy** podjęto szereg działań zmierzających do ułatwień formalno-prawnych, uproszczenia procedur i podniesienia zdolności administracyjnych oraz umiejętności w tym zakresie. W rezultacie stopień wykorzystania funduszy unijnych systematycznie rośnie.

11. O ile strukturę wartościową realizowanych projektów w ramach NPR 2004 – 2006 należy ocenić korzystnie, o tyle wątpliwości może nasuwać realizacja projektów w ramach głównych kategorii interwencji. Dotyczy to w szczególności infrastruktury drogowej, gdzie realizowana jest **duża ilość małych**

wartościowo projektów (dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych), ale także z innych dziedzin (zwłaszcza obszarów wiejskich). Nie negując słuszności poprawy dróg na szczeblu regionalnym, środki unijne powinny w większym stopniu służyć budowie sieci dróg i tras komunikacyjnych zapewniających dogodny transport między miastami niż wypełnianiu lokalnych potrzeb. Kwestii tej należałoby poświęcić więcej uwagi w ramach nowej perspektywy finansowej.

Dalszego poparcia wymagają **przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia publicznego**. Wynika to z potrzeb społecznych, ale znajduje poparcie także w skutecznej ich realizacji. Wg stanu na połowę roku 2007, prawie 71% projektów w tym obszarze (tak pod względem ilości, jak i wartości) zostało już zrealizowane, co – praktycznie – jest najlepszym wynikiem w ramach kategorii wspierających infrastrukturę społeczną.

Dobre rezultaty przynoszą również projekty z zakresu „Rozwoju zasobów ludzkich”, w szczególności związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i wzmacnianiem potencjału adaptacyjnego pracowników. Badania ewaluacyjne wskazują na wysoką skuteczność tych działań – wiele osób znalazło zatrudnienie, część założyła własne firmy.

Zwraca uwagę dość wysoka aktywność w tym zakresie organizacji pozarządowych, jednak z punktu widzenia trwałości miejsc pracy utworzonych w rezultacie tych interwencji – 71% takich miejsc pracy to miejsca utworzone na czas trwania projektu.

Problematyczne jest wspieranie rozwoju innowacyjności poprzez wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Wydaje się, że zwłaszcza **mikro-przedsiębiorstwa nie mają odpowiedniego potencjału, aby rozwijać przedsięwzięcia innowacyjne**. Wnioski tego typu powinny być szczególnie wnikliwie badane, tak aby środki dostępne na te cele przynosiły efekty mnożnikowe. Kwestia ta dotyczy także jednostek, które zabiegają o środki na B+R. Słabość polskich placówek w tym zakresie nakazywałaby znajdowanie takich form organizacyjnych, które pozwalałyby na pozyskiwanie i właściwe wykorzystanie funduszy unijnych. Jednocześnie należałoby głębiej analizować projekty B+R, tak aby skuteczniej wspierały badania, a nie budowę/ rozbudowę budynków.

Zdecydowanego **wsparcia wymagają przedsięwzięcia w sferze rozwoju społeczeństwa informacyjnego**. Polska – mimo postępów – ciągle odstaje w tym zakresie od innych krajów UE, w tym nowych krajów członkowskich.

12. W okresie 2004 – I półrocze 2007 **więcej środków pomocowych trafiło do regionów o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego niż do biedniejszych** regionów Polski wschodniej. Jeśli nie nastąpi zmiana tej sytuacji, może to oznaczać, że w najbliższych latach nie nastąpi istotne zmniejszenie dotychczasowego zróżnicowania regionalnego mierzonego poziomem PKB per capita.

I. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA SYTUACJĘ MAKROEKONOMICZNĄ KRAJU

1. Ocena sytuacji makroekonomicznej kraju w 2007 r. na tle lat poprzednich

W porównaniu z okresem poprzedzającym akcesję, w latach 2004-2007 nastąpiło przyspieszenie rozwoju gospodarczego Polski. O ile w latach 2001-2003 przeciętne roczne tempo wzrostu **produktu krajowego brutto (PKB)** wynosiło 2,2%, o tyle w latach 2004-2006 - odpowiednio 5%. W I półroczu 2007 r., w porównaniu z I półroczem 2006 r., PKB zwiększył się o 6,8%², a więc rósł szybciej niż przeciętnie w UE-27^{3,4}. Oznacza to dalsze **zmniejszenie dystansu dzielącego Polskę od przeciętnego poziomu rozwoju Unii**. O ile w 2003 r. PKB liczony w PPS (parytet siły nabywczej) w przeliczeniu na mieszkańca stanowił 49,1% przeciętnej UE-27, o tyle w 2006 r. - 52,9%, a **w 2007 r. przekroczył 55%**⁵.

Szacuje się, że - w porównaniu z I półroczem 2004 r. (akcesyjnym) - PKB w I półroczu 2007 r. był wyższy o ponad 16%.

Tabela 1. Dynamika PKB i jego głównych składowych

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	I-VI 2007
	I-XII		I-VI		I-VI 2004 =100
	Rok poprzedni = 100				
PKB	105,3	103,6	106,2	106,8	116,2
Wartość dodana brutto	105,2	103,3	106,0	107,0	116,0
w tym: przemysł	110,5	103,5	110,0	108,1	119,8
budownictwo	101,8	107,8	112,5	126,1	148,3
usługi rynkowe	104,2	103,6	105,3	106,8	116,2
Popyt krajowy	106,0	102,4	107,3	108,0	115,2
Spożycie ogółem	104,0	102,7	105,1	104,8	112,5
w tym indywidualne	104,4	102,0	104,9	106,0	112,6
Akumulacja brutto	114,7	101,4	116,8	124,6	128,9
w tym nakłady brutto na środki trwałe	106,4	106,5	115,6	123,0	142,7
Eksport towarów i usług	114,0	108,0	114,6	109,0	136,6
Import towarów i usług	115,2	104,7	117,4	111,7	133,1

Źródło: GUS i obliczenia własne

Porównanie dynamiki wartości dodanej brutto ogółem i w wybranych sektorach wskazuje na dalsze **zbliżanie się struktury jej tworzenia do obserwowanej w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej**. W 2006 r. na sektor I (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybactwo) przypadało 4,3% wartości dodanej brutto, na sektor II (przemysł i budownictwo) – 31,2%, a na sektor III (szeroko pojęte usługi) – 64,5%. W tym samym roku w UE-27 udziały te wyniosły: 1,8%, 26,4% i 71,8%⁶. Przebieg procesów w I półroczu 2007 r. potwierdził utrzymywanie się tych tendencji.

² Wszystkie obliczenia dotyczące rachunków narodowych przedstawiane w okresach półrocznych – szacunek własny na podstawie danych kwartalnych; Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2000-2006, GUS, Warszawa październik 2007 oraz Produkt krajowy brutto w III kwartale 2007 r., notatka informacyjna GUS z 30 listopada 2007.

³ Świadczą o tym wyrównane sezonowo dane Eurostat (Euro area GDP up by 0,7% and EU27 up by 0,8%, Euro-indicators, News-release 164/2007, 30 November 2007), z których wynika, że w I kwartale 2007 r. PKB w Polsce wzrósł o 6,8%, a w II – o 6,7%, wobec odpowiednio – 3,4% i 2,8% w UE-27.

⁴ GUS szacuje, że w skali całego 2007 r. PKB zwiększył się o 6,5%.

⁵ Eurostat (według stanu z 11 grudnia 2007 r.).

⁶ Eurostat (według stanu z 12 grudnia 2007 r.).

Coraz większe znaczenie w kształtowaniu tempa wzrostu gospodarczego odgrywają **nakłady inwestycyjne** - jeden z najważniejszych czynników wzrostu gospodarczego, a równocześnie - postępu w konwergencji makroekonomicznej. W latach 2001-2003 średnie tempo wzrostu nakładów brutto na środki trwałe w Polsce było ujemne i wynosiło 5,6%, natomiast w latach 2004-2006 nastąpiło **wyraźne ożywienie działalności inwestycyjnej**, a przeciętne tempo wzrostu wyniosło 9,4%. W I półroczu 2007 r., w porównaniu z I półroczem 2006 r., wyniosło ono 23%. W konsekwencji wzrosła też stopa inwestycji – jak się szacuje, z 14,1% w I półroczu 2004 r. do 17,1% w I półroczu 2007 r.⁷

Rozwój działalności inwestycyjnej następował w warunkach bardzo wysokiego stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych, dalszej poprawy sytuacji finansowej przedsiębiorstw (w tym wzrostu ich własnych środków finansowych), co sprzyjało wzrostowi kredytów zaciąganych na cele inwestycyjne. Równocześnie nastąpiło przyspieszenie napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych – najwięcej – 15,2 mld EUR w 2006 r.

Rosnący popyt inwestycyjny przy relatywnie wysokiej dynamice popytu konsumpcyjnego spowodował, że o wzroście gospodarczym od 2006 r. zaczął decydować popyt krajowy.

Równocześnie ożywienie gospodarcze przyczyniło się do zwiększenia zapotrzebowania na import towarów i usług. Jego dynamika od 2006 r. przewyższa dynamikę eksportu towarów i usług.

Przyczyniło się to do **pogorszenia skali nierównowagi zewnętrznej**, mierzonej relacją deficytu obrotów bieżących bilansu płatniczego do PKB. O ile w 2005 r. wynosiła ona zaledwie 1,6%, o tyle w 2006 r. zwiększyła się do 3,2%, a po I półroczu 2007 r. do 3,7%.⁸

Akcesja Polski do UE w maju 2004 r. spowodowała m.in. pojawienie się w bilansie płatniczym Polski nowych pozycji, związanych z przepływami środków finansowych między Polską a UE. Od początku członkostwa w UE **Polska jest beneficjentem netto transferów z UE** (w latach 2004-2006 średnio 0,74% PKB), a skala korzyści stale rośnie, przekraczając w I półroczu 2007r. 1% PKB.

W latach 2004-2006 **inflacja** w Polsce kształtowała się głównie pod wpływem zmian cen żywności. Presja popytowa przed akcesją do UE, a następnie wzrost popytu na polską żywność ze strony krajów UE, spowodowały wzrost inflacji w 2004 r. i przekroczenie poziomu wyznaczanego przez kryterium z Maastricht. Od połowy 2005 r. inflacja obniżała się. Od marca 2006 r. do kwietnia 2007 r. Polska była jednym z państw referencyjnych (tzn. jednym z trzech o najbardziej stabilnych cenach), na podstawie których wyliczano wartość kryterium inflacyjnego.

Tabela 2. Ceny towarów i usług konsumpcyjnych

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	I-VI 2007
	I-XII		I-VI		I-VI 2004
	Rok poprzedni = 100				=100
Ogółem	103,5	102,1	101,0	102,2	105,9
w tym żywność	106,7	102,2	100,6	104,1	108,2

Źródło: GUS i obliczenia własne

W końcu I półrocza 2007 r. **pojawiły się symptomy narastania presji kosztowej** (wzrost jednostkowych kosztów pracy), spowodowanej presją na wzrost wynagrodzeń wywołaną nadal rosnącym popytem na pracę i trudnościami z pozyskaniem odpowiednio wykwalifikowanych pracowników.

⁷ Podane wielkości odbiegają od wskaźników rocznych, co wynika ze znacznej sezonowości nakładów inwestycyjnych. Ponad 60% ich wartości jest ponoszonych w II półroczu, podczas gdy rozkład wartości PKB wg kwartałów jest bardziej równomierny. Według GUS, w skali całego 2007 r. stopa inwestycji przekroczyła 22%, wobec 19,7% w 2006 r.

⁸ Wielkości po I półroczu - w skali 12-miesięcznej; szacunek MRR. Szacuje się, że w skali całego 2007 r. relacja ta wyniosła około 4%.

W czerwcu 2007 r., w porównaniu z analogicznym miesiącem roku poprzedniego, zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w Polsce wynosił 102,6, a średnio w UE-27 - 102,2, wobec odpowiednio 101,5 i 102,6 w czerwcu 2006 roku.

Obserwowane ożywienie gospodarcze znalazło odzwierciedlenie w kształtowaniu się dochodów budżetu państwa. Od 2005 r. rosły one szybciej niż wydatki, a w konsekwencji malał też jego deficyt, co wpływało na ogólną **sytuację sektora finansów publicznych**.

Od 2004 r. obserwuje się systematyczny **spadek relacji deficytu sektora finansów publicznych do PKB** (wg metodologii UE, tj. wg ESA95), która w 2006 r. wyniosła 3,8%, wobec 6,3% w 2003 roku. Przeciętnie w UE-27 relacja ta wyniosła odpowiednio 1,6%, wobec 3,1%. Kryterium deficytu było jedynym wyraźnie nie spełnianym przez polską gospodarkę kryterium z Maastricht (3%). Przebieg procesów gospodarczych stwarza jednak szansę na dalszą poprawę w tym zakresie.

Systematyczna poprawa w zakresie deficytu finansów publicznych nie przekładała się na zmiany poziomu długu publicznego. Do końca 2006 r. **relacja długu do PKB rosła**, osiągając 47,6% (wg ESA95), wobec 47,1% w końcu 2003 roku⁹. Mimo wzrostu, relacja ta pozostawała znacząco poniżej kryterium z Maastricht (60%), granicy wynikającej z zapisów konstytucyjnych¹⁰ oraz przeciętnego poziomu UE. Przeciętnie w UE-27 ta sama relacja wyniosła odpowiednio 61,4%, wobec 61,8% w roku 2003.

2. Skala i kierunki interwencji funduszy unijnych w latach 2004 – I półrocze 2007 r.

Polska integrując się ze strukturami europejskimi na początku 2004 r. przystąpiła do realizacji działań wynikających z uczestnictwa w europejskiej polityce spójności. W tym celu przygotowano Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006 - dokument programujący pomoc strukturalną, określający cele i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności.

Na pierwszą perspektywę finansową, w której Polska uczestniczy na zasadach pełnoprawnego członka, tj. **lata 2004-2006, wynegocjowano ponad 12,8 mld euro**. Na realizację siedmiu programów operacyjnych pozyskano kwotę ponad 8,2 mld euro, na współfinansowanie dwóch Inicjatyw Wspólnotowych (Interreg III A oraz Equal) prawie 0,4 mld euro oraz na działania w ramach Funduszu Spójności (wspierającego największe projekty w dziedzinie środowiska i inwestycje transportowe) kwotę prawie 4,2 mld euro.

Od początku uruchomienia programów do końca czerwca 2007 r. podpisano umowy lub wydano decyzje o **dofinansowanie** realizacji projektów angażujące środki wspólnotowe na łączną kwotę sięgającą **prawie 52,5 mld zł**. Zaawansowanie procesu zawierania umów jest zróżnicowane między poszczególnymi programami operacyjnymi. Umowy o największej łącznej wartości zakontraktowano w ramach ZPORR, gdzie ich wartość wyniosła prawie 11,3 mld zł.

Proces wypłacania środków pomocowych beneficjentom nabiera tempa. W pierwszym półroczu 2007 r. zrealizowane zostały płatności w programach w wysokości ponad 5 207 mln zł. Wartość płatności sfinansowanych ze środków funduszy strukturalnych zgromadzonych na rachunkach programowych sięgnęła od początku uruchomienia programów kwoty blisko 15 795 mln zł, co stanowi 48,6 % środków przeznaczonych na cały okres programowania 2004-2006¹¹. W ramach płatności z Funduszu Spójności wydano ponad 1,5 mld euro, z czego

⁹ Według Ministerstwa Finansów, w końcu 2007 r. relacja ta spadła do 47,1%.

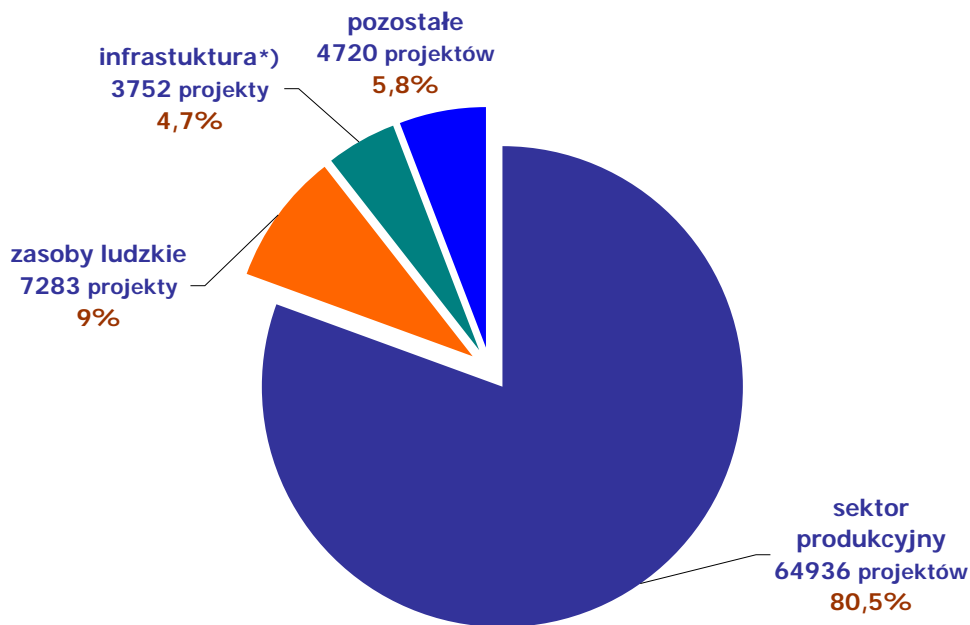
¹⁰ Rozdział 10. "Finanse Publiczne" Konstytucji RP zabrania zaciągania pożyczek, gdy poziom długu publicznego przekroczy 60% PKB. Dodatkowo, zaciąganie pożyczek jest znacząco utrudnione po przekroczeniu progu 55%.

¹¹ Do końca grudnia 2007 r. do beneficjentów trafiło łącznie ponad 21,8 mld zł, co stanowi 69,8 % alokacji na lata 2004-2006.

na projekty realizowane w sektorze transportu prawie 930 mln euro, a w sektorze środowiska kolejne 600 mln euro¹².

W omawianym okresie w ramach NPR wdrażano ponad 80,7 tys. projektów¹³, w tym ponad 31,5 tys. znajdowało się w trakcie realizacji, a prawie 49 tys. zakończono. Analizując ilość realizowanych projektów z podziałem na kategorie interwencji funduszy strukturalnych, ponad 80% projektów realizowanych jest w sektorze produkcyjnym, 9% wszystkich projektów to działania mające na celu rozwój zasobów ludzkich, a prawie 5% projektów związanych jest z rozwojem infrastruktury.

Wykres 1. Struktura ilościowa realizowanych projektów w ramach NPR 2004-2006 (wg głównych kategorii interwencji)

* Wg klasyfikacji zastosowanej w rozdz. III, infrastruktury dotyczyło prawie 6 tys. projektów (7,4% ogółu)

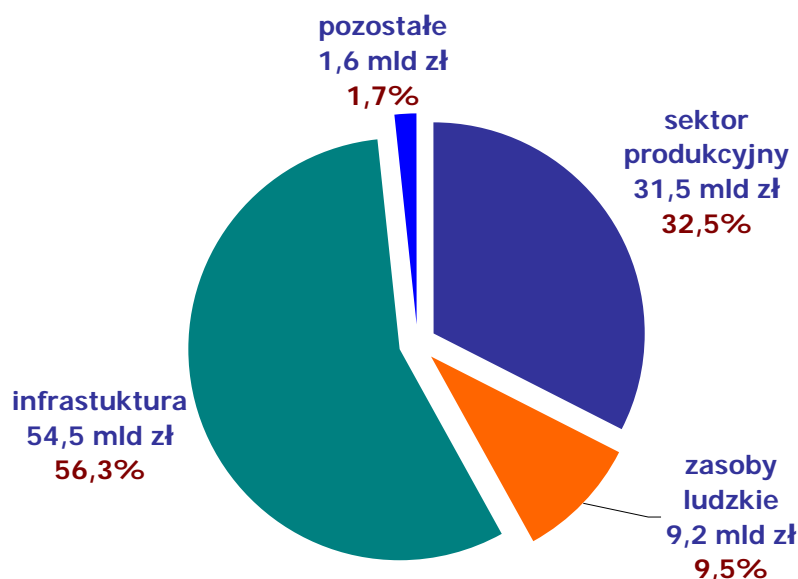
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Wartościowo udział poszczególnych rodzajów projektów kształtuje się odmiennie od struktury ilościowej. Projekty o największej łącznej wartości realizowane są w zakresie infrastruktury podstawowej – ponad 56% wartości projektów implementowanych w ramach NPR 2004-2006, na drugim miejscu jest sektor produkcyjny – 32,5%, a łączna wartość projektów dotyczących zasobów ludzkich stanowi 9,5% projektów ogółem.

¹² Suma płatności otrzymanych z KE według stanu na 30 czerwca 2007 r. Na koniec 2007 r. przekazano do KE wnioski o płatność o wartości 2,2 mld euro, co stanowi 39,5% dostępnej alokacji.

¹³ Informacje wg bazy danych MRR na dzień 10 sierpnia 2007 r.

Wykres 2. Struktura wartościowa realizowanych projektów w ramach NPR 2004-2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Od początku uruchomienia programów do pierwszej połowy 2007 r. zakończono projekty o wartości ponad 16,3 mld zł, w których wysokość oczekiwanego wsparcia ze środków europejskich wyniosła ponad 7,7 mld zł. W sektorze produkcyjnym zakończono projekty o największej łącznej wartości – ok. 8,5 mld zł, przy wkładzie wspólnotowym ponad 3,2 mld zł. Kolejnym obszarem pod względem wartości zakończonych projektów była infrastruktura, gdzie zakończono projekty o łącznej wartości prawie 6 mld zł, przy wsparciu ponad 3,1 mld zł. W ramach działań dotyczących rozwoju zasobów ludzkich zakończono projekty o wartości około 1,6 mld zł, a wartość oczekiwanego wsparcia unijnego w tym zakresie wyniosła ponad 1,2 mld zł.

Tabela 3. Wkład unijny w projektach

Status projektu	Wartość projektów (w mld zł)	Wartość dofinansowania wspólnotowego (w mld zł)	Udział dofinansowania wspólnotowego w %
w realizacji	80,6	44,8	56
zakończony	16,3	7,7	47
w tym			
sektor produkcyjny	8,5	3,2	38
zasoby ludzkie	1,6	1,2	72
infrastruktura	6,0	3,1	52
pozostałe	0,2	0,1	72

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Projekty współfinansowane ze środków europejskich o największej łącznej wartości realizują w kolejności: jednostki samorządu terytorialnego (38,1% wartości projektów ogółem), przedsiębiorstwa (24,8% wartości projektów), jednostki budżetowe (23,2%) oraz rolnicy (6%). Taki rozkład beneficjentów wynika z bezpośrednio przyjętych kryteriów, celów programów operacyjnych oraz z dostępnych alokacji środków europejskich przeznaczanych na realizację projektów w ramach NPR 2004-2006.

Tabela 4. Wartość realizowanych projektów wg beneficjentów

Nazwa	Wartość projektów (w mln zł)	Wartość dofinansowania UE (w mln zł)	Udział dofinansowania UE w wartości ogółem (w %)
Agencje i jednostki budżetowe, administracja rządowa	22 513	15 764	70
Jednostki samorządu terytorialnego	36 885	22 127	60
NGO	3 470	2 099	61
Przedsiębiorstwa	23 993	7 676	32
Placówki oświatowe	1 790	1 208	67
Jednostki naukowo-badawcze	526	340	65
Rolnicy	5 737	1 991	35
Rybacy	471	305	65
Kościoły, związki wyznaniowe	196	128	66
Instytucje kultury	468	253	54
Placówki ochrony zdrowia	707	476	67
Inne	138	82	59
Razem	96 892	52 450	54

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Rozkład realizowanych projektów według podkategorii klasyfikacji wydatków strukturalnych pokazuje trzy główne obszary, w których realizowane są projekty o największej wartości. Przede wszystkim należy do nich zaliczyć infrastrukturę transportową, infrastrukturę środowiskową, wsparcie dla przedsiębiorstw (MŚP, duże). Łącznie od początku uruchomienia programów w ramach ww. kategorii realizowane są projekty o wartości ponad 64 mld zł.

Tabela 5. Wartość realizowanych projektów wg podkategorii klasyfikacji wydatków strukturalnych

Obszar interwencji	Wartość projektów (w zł)	Struktura (w %)
1. Rolnictwo	9 183 603 578	9,48
2. Leśnictwo	468 587 693	0,48
3. Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich	2 323 967 652	2,40
4. Rybactwo	958 244 066	0,99
5. Duże przedsiębiorstwa	5 199 689 596	5,37
6. Małe i średnie przedsiębiorstwa	11 363 649 088	11,73
7. Turystyka	968 700 290	1,00
8. B+R	1 070 500 192	1,10
9. Polityka rynku pracy	2 196 753 507	2,27
10. Wykluczenie społeczne	507 530 824	0,52
11. Kształcenie zawodowe	3 945 590 203	4,07
12. Szkolenia dla przedsiębiorstw	2 255 971 105	2,33
13. Działania na rzecz kobiet na rynku pracy	321 031 427	0,33
14. Infrastruktura transportowa	28 193 226 360	29,10
15. Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne	1 244 313 626	1,28
16. Infrastruktura energetyczna	38 090 891	0,04
17. Infrastruktura środowiskowa	20 133 428 904	20,78
18. Planowanie przestrzenne i rewitalizacja	1 695 069 472	1,75
19. Infrastruktura społeczna	3 203 229 790	3,31
20. Pozostałe ¹⁴	1 615 601 619	1,67
Razem	96 886 779 884	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

W przypadku przewidywanej wartości wsparcia ze środków unijnych, wynikającej z podpisanych umów z beneficjentami, sytuacja kształtuje się podobnie. **Największa wartościowo część wsparcia jest udzielana w obszarze infrastruktury**

¹⁴ M.in. pomoc techniczna

transportowej oraz środowiskowej (58,9%), natomiast sektor MŚP jest beneficjentem ponad 7% funduszy. Udział w zakresie wsparcia z funduszy UE na kształcenie zawodowe i zwiększanie adaptacyjności pracowników wynosi ponad 5,5%. Natomiast nieznaczny zakres udzielanej pomocy kierowany jest do sektora B+R, na rozwój społeczeństwa informacyjnego i ICT, co może mieć niekorzystny wpływ na osiąganie celów Strategii Lizbońskiej.

Tabela 6. Wartość dofinansowania wspólnotowego do projektów wg podkategorii klasyfikacji wydatków strukturalnych

Obszar interwencji	Dofinansowanie wspólnotowe (w zł)	Struktura (w %)
Rolnictwo	3 135 962 253	5,98
Leśnictwo	351 294 252	0,67
Obszary wiejskie	1 217 989 362	2,32
Rybacktwo	491 408 176	0,94
Duże przedsiębiorstwa	791 179 396	1,51
Małe i średnie przedsiębiorstwa	3 752 723 835	7,16
Turystyka	448 845 670	0,86
B+R	555 664 688	1,06
Polityka rynku pracy	1 546 567 195	2,95
Wykluczenie społeczne	404 075 731	0,77
Kształcenie zawodowe	2 914 739 405	5,56
Szkolenia dla przedsiębiorstw	1 422 408 242	2,71
Działania na rzecz kobiet na rynku pracy	252 755 720	0,48
Infrastruktura transportowa	18 422 193 883	35,13
Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne	861 000 991	1,64
Infrastruktura energetyczna	21 658 608	0,04
Infrastruktura środowiskowa	12 451 404 273	23,74
Planowanie przestrzenne i rewitalizacja	1 019 016 483	1,94
Infrastruktura społeczna	1 197 645 806	2,28
Pozostałe	1 187 275 764	2,26
Ogółem	52 445 809 734	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

Poniżej przeanalizowano wartości wydatków poniesionych w ramach projektów współfinansowanych ze środków europejskich, porównując z danymi dotyczącymi wydatków sektora finansów publicznych zgodnie z klasyfikacją wydatków strukturalnych w latach 2004 - I połowa 2007. Wydatki obejmują środki krajowe na obszary odpowiadające interwencjom środków strukturalnych¹⁵.

Tabela 7. Wydatki strukturalne sektora finansów publicznych na tle wartości zakończonych projektów współfinansowanych ze środków UE

Kategoria interwencji	Wartość projektów zakończonych (w mln zł)	Udział wartości projektów zakończonych w szacunkowych wydatkach strukturalnych ze źródeł krajowych (w%)
Sektor produkcyjny	8500	51
Zasoby ludzkie	1618	13
Infrastruktura	5968	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy MRR

¹⁵ E. Malinowska-Misiąg, W. Misiąg, M. Tomalak, Przestrzenne zróżnicowanie dochodów i wydatków publicznych w Polsce w latach 2004-2005, s. 69

Powyższe zestawienie wskazuje, iż w sektorze produkcyjnym (m.in. rozwój obszarów wiejskich, turystyka, B+R, rybactwo, wsparcie przedsiębiorstw), wartość zakończonych projektów współfinansowanych ze środków UE stanowiła ponad 51% wydatków sektora finansów publicznych na te cele dokonanych ze środków krajowych. Należy również zwrócić uwagę na duży udział wartości projektów realizowanych w ramach programów pomocowych na wsparcie zasobów ludzkich w stosunku do wydatków sektora finansów publicznych. Łączna wartość projektów skierowanych na podniesienie jakości zasobów ludzkich stanowiła 13% wartości wydatków sektora finansów publicznych w latach 2004-I połowa 2007. Natomiast wartość zakończonych projektów infrastrukturalnych stanowiła ponad 9% wydatków krajowych na ww. cel.

3. Wpływ funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na gospodarkę kraju

(ocena oddziaływania na główne wskaźniki makroekonomiczne w oparciu o model HERMIN)

Realizacja programów współfinansowanych ze środków unijnych przynosi coraz bardziej widoczne efekty w sferze gospodarczej i społecznej. Szybszy wzrost PKB, zatrudnienia, poprawa poziomu życia ludności przyczyniają się do nadrobienia dystansu rozwojowego wobec innych krajów UE, w tym „starych” krajów Wspólnoty.

Uzyskane efekty w gospodarce są w pewnym stopniu rezultatem rosnącego wykorzystania alokowanych dla Polski środków z unijnych funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności; wpływ na wskaźniki makroekonomiczne mają jednak również inne wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego (związane m.in. z cyklem koniunkturalnym, uczestnictwem Polski w jednolitym rynku europejskim, napływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych).

W celu oszacowania wpływu realizacji programów współfinansowanych z funduszy unijnych na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne wykorzystano modele makroekonomiczne¹⁶. Aby oddzielić efekty funduszy unijnych od zjawisk, które miałyby miejsce, gdyby Polska nie korzystała z polityki spójności, sformułowano dwa scenariusze: bazowy, zakładający brak transferów z Unii, oraz alternatywny, zakładający udział środków finansowych na uzyskanym poziomie.

---

¹⁶ Z uwagi na fakt, że zastosowane modele (HERMIN i MaMoR2) wykorzystują dane roczne, nie jest możliwe oszacowanie za ich pomocą wpływu funduszy unijnych na wskaźniki makroekonomiczne w połowie roku. W związku z tym, w niniejszym raporcie odnosimy się do szacunków dla lat 2006 i 2007, na podstawie których można przyjąć, że wpływ w połowie 2007 r. kształtował się pomiędzy wartościami dla roku 2006 i 2007. Analizy dla lat 2004-2006 oparto na rzeczywistych płatnościach, natomiast dla roku 2007 - na danych szacunkowych.

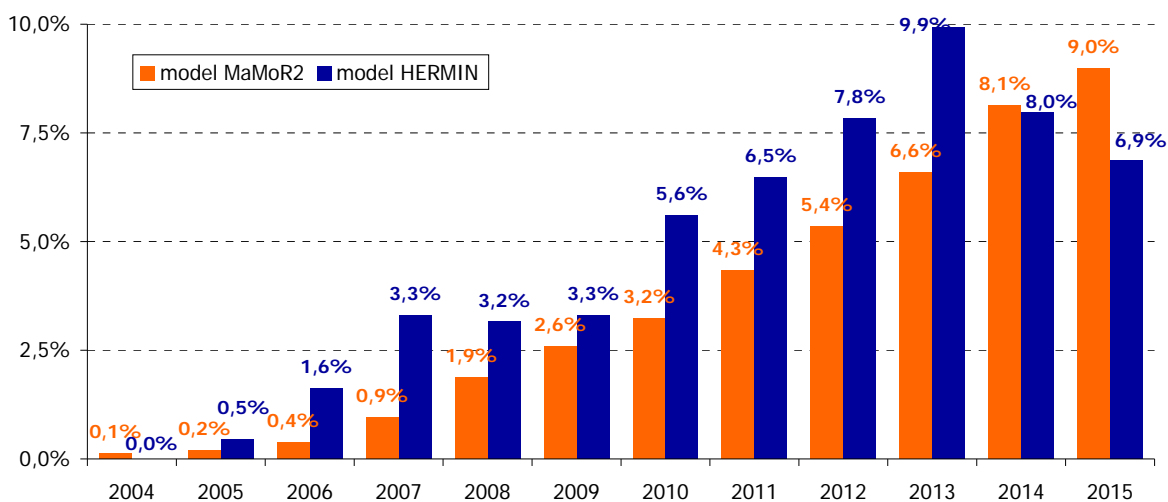
Produkt Krajowy Brutto

Już od pierwszego roku członkostwa w UE fundusze przyczyniły się do **szybszego wzrostu PKB**. W latach 2004-2006 efekty były jeszcze nieznaczne, co wynika z ograniczonego zaangażowania środków w tym okresie, jednak już w 2007 r. można zaobserwować dość znaczne zwiększenie wpływu funduszy na tempo wzrostu PKB. Szacuje się, że dzięki realizacji Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 wzrost PKB w 2006 r. był wyższy o – od 0,18 pkt proc. (szacunki za pomocą modelu MaMoR2¹⁷) do 1,24 pkt proc. (szacunki za pomocą modelu HERMIN¹⁸) niż w scenariuszu bazowym¹⁹, natomiast w 2007 r. – odpowiednio o 0,57 pkt proc. i 1,71 pkt proc.

Ocenia się, że **największy wzrost dynamiki PKB będzie miał miejsce w latach 2010-2014**, kiedy to tempo wzrostu PKB będzie wyższe wskutek realizacji programów finansowanych z funduszy unijnych o - od 1,4 pkt proc. (model MaMoR2) do 2,34 pkt proc. (model HERMIN).

Oprócz szybszego rozwoju gospodarki, fundusze spowodowały **wzrost poziomu PKB**. Szacuje się, że poziom PKB był w 2006 r. wyższy o – od 0,4% (model MaMoR2) do 1,6% (model HERMIN) niż w sytuacji, gdyby nie wdrażano NPR; natomiast prognozuje się, że w 2007 r. wynik ten był już ponad dwukrotnie wyższy - odpowiednio 0,9% i 3,3%. Wpływ ten będzie zwiększał się z każdym rokiem, osiągając swoje maksimum w latach 2013-2015.

Wykres 3. Wpływ realizacji NPR 2004-2006 i NSRO 2007-2013 na poziom PKB (%)

Źródło: Ocena makroekonomicznego wpływu realizacji NPR 2004-2006 oraz NSRO 2007-2013 przy użyciu modelu HERMIN dla polskiej gospodarki, WARR, lipiec 2007 r. oraz szacunki IBnGR przygotowane na zlecenie MRR, czerwiec 2007r.

Inwestycje

Szacuje się, że w 2006 r. **poziom inwestycji** dzięki funduszom UE był wyższy o ponad 7%, a w 2007 r. nastąpiło jeszcze większe przyspieszenie ich wzrostu. Inwestycje będą dalej wzrastać wraz z dopływem nowych środków - wpływ ten będzie zwiększał się z każdym

¹⁷ Ocena została przeprowadzona przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (dr Tomasz Kaczora), czerwiec 2007 r.

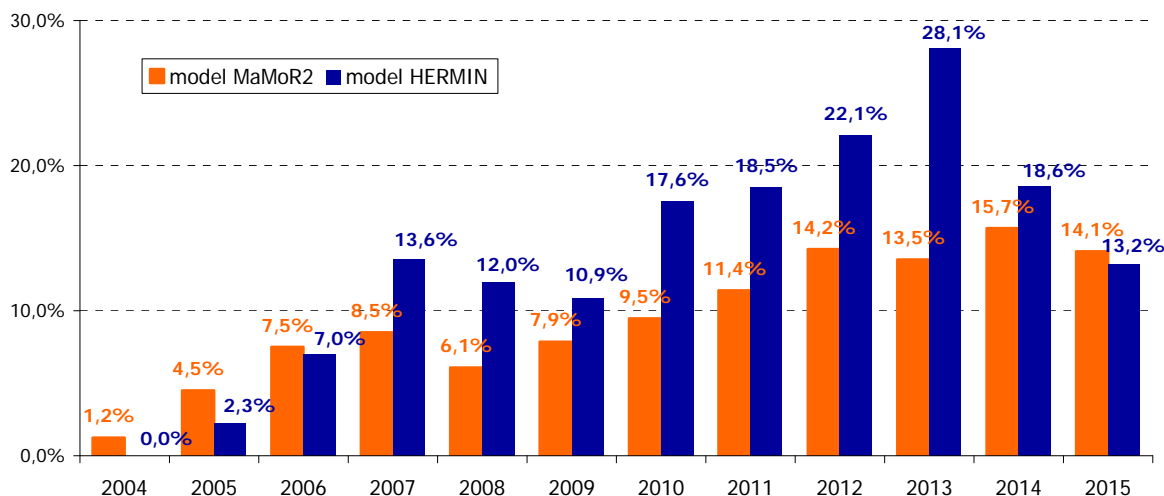
¹⁸ Ocena została przeprowadzona w lipcu 2007 r. przez zespół Wrocławskiej Agencji Rozwoju Regionalnego (WARR) pod kierownictwem prof. Janusza Zaleskiego, we współpracy z dr Johnem Bradley'em – autorem bazowego modelu HERMIN. Więcej informacji na temat modelu HERMIN znaleźć można na stronach: www.fundusze-strukturalne.gov.pl zakładka /ewaluacja/ oraz www.warr.pl.

¹⁹ Rozbieżności w prognozach przygotowanych za pomocą modeli HERMIN i MaMoR2 wynikają w dużym stopniu z różnej ich konstrukcji. Model Hermin zorientowany jest w większym stopniu na efekty popytowe (mające charakter zmian krótkoterminowych), natomiast model równowagi ogólnej zorientowany jest na efekty podażowe (zmiany długoterminowe).

rokiem, osiągając swoje maksimum w latach 2013-2014. Po 2014 r., kiedy strumień funduszy będzie się zmniejszał, dynamika inwestycji ulegnie nieznacznemu zmniejszeniu.

Wykres 4. Wpływ funduszy UE na poziom inwestycji (%)

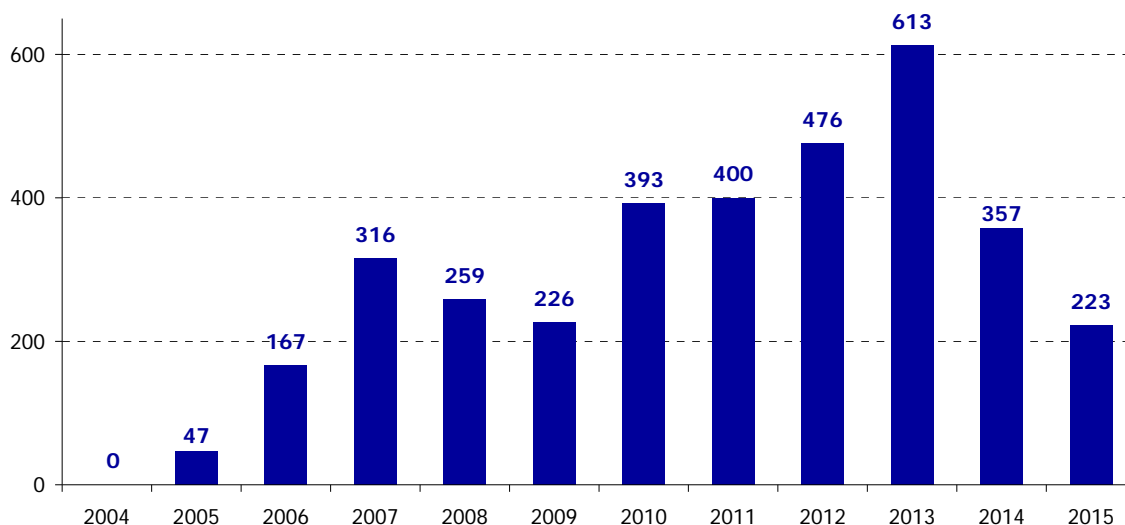
Źródło: Ocena makroekonomicznego wpływu realizacji NPR 2004-2006 oraz NSRO 2007-2013 przy użyciu modelu HERMIN dla polskiej gospodarki, WARR, lipiec 2007 r. oraz szacunki IBnGR przygotowane na zlecenie MRR, czerwiec 2007r.

Rynek pracy

Poprawa sytuacji w gospodarce widoczna jest również na rynku pracy. Znaczący wpływ funduszy unijnych na liczbę pracujących²⁰ można zaobserwować już w początkowym okresie – szacunki modelu HERMIN pokazują, że w 2006 r. liczba pracujących była wyższa o 167 tys. osób w wyniku realizacji NPR, a ocenia się, że w roku 2007 liczba ta uległa podwojeniu. Tendencja wzrostowa będzie trwała aż do 2013 r., kiedy to liczba osób pracujących będzie wyższa o ponad 600 tysięcy. Nawet po wygaśnięciu finansowania w ramach NSRO 2007-2013, liczba osób pracujących będzie nadal większa, choć tendencja wzrostowa będzie maleć.

²⁰ Liczonej na podstawie wyników Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Według metodologii BAEL do pracujących zalicza się osoby, które w badanym tygodniu:

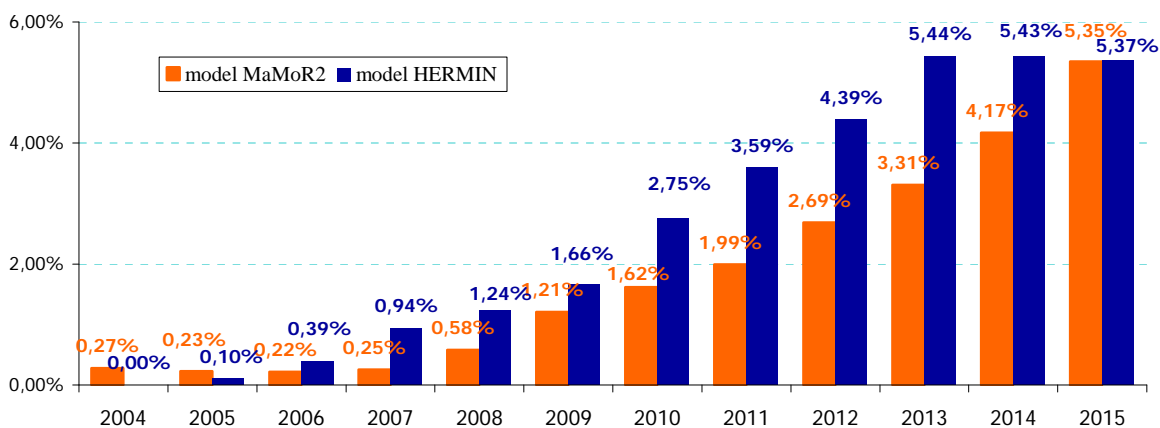
- wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych), ale formalnie były zatrudnione (wartości średnioroczne).

Wykres 5. Wpływ realizacji NPR 2004-2006 i NSRO 2007-2013 na liczbę pracujących (tys. osób) (według modelu HERMIN)

Źródło: Ocena makroekonomicznego wpływu realizacji NPR 2004-2006 oraz NSRO 2007-2013 przy użyciu modelu HERMIN dla polskiej gospodarki, WARR, lipiec 2007 r.

Wydajność pracy

Zwiększone inwestycje w kapitał ludzki oraz rzeczowy powodują **wzrost wydajności pracy** (patrz poniższy wykres). Szacuje się, że w roku 2006 wydajność pracy była wyższa dzięki realizacji NPR o – od 0,22% (model MaMoR2) do 0,39 % (model HERMIN), natomiast w 2007 r. odpowiednio – o od 0,25% do 0,94%. W kolejnych latach wydajność będzie się ciągle zwiększać, osiągając w 2015 r. poziom o ponad 5% wyższy niż w przypadku braku inwestycji finansowanych z funduszy unijnych.

Wykres 6. Wpływ realizacji NPR 2004-2006 i NSRO 2007-2013 na wydajność pracy (%)

Źródło: Ocena makroekonomicznego wpływu realizacji NPR 2004-2006 oraz NSRO 2007-2013 przy użyciu modelu HERMIN dla polskiej gospodarki, WARR, lipiec 2007 r. oraz szacunki IBnGR przygotowane na zlecenie MRR, czerwiec 2007r.

*
*

Niezależnie od różnic w wynikach symulacji, obydwa modele wskazują na znaczący pozytywny wpływ funduszy na podniesienie poziomu i tempa wzrostu PKB oraz zwiększenie liczby pracujących, nie tylko w okresie realizacji programów finansowanych z funduszy unijnych, ale również w dłuższym okresie. **Rok 2007 jest pierwszym rokiem, w którym można zaobserwować znaczne zwiększenie wpływu funduszy unijnych**, zarówno na przyspieszenie tempa wzrostu PKB, jak i przyrost nowych miejsc pracy.

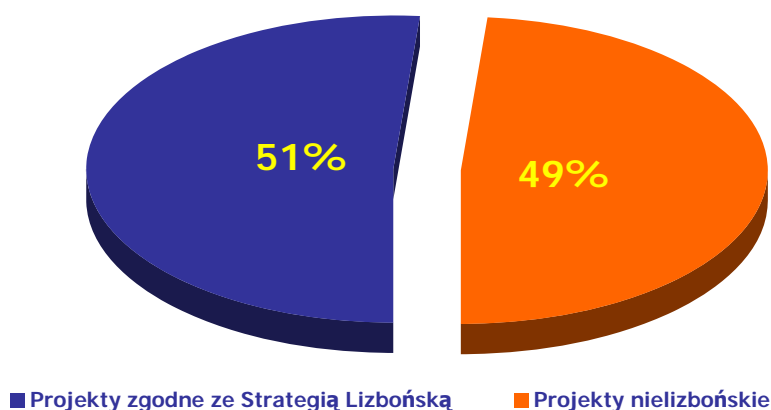
Należy podkreślić, że skala i charakter oddziaływania makroekonomicznego ma wpływ nie tylko na wielkość środków zaangażowanych w realizację projektów unijnych, ale również kierunek ich wykorzystania.

4. Wpływ funduszy strukturalnych na realizację celów Strategii Lizbońskiej

Zarówno cel główny Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006, sformułowany jako „rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym”, jak i pięć podstawowych celów szczegółowych NPR²¹ są zbieżne z priorytetami odnowionej Strategii Lizbońskiej, ukierunkowanymi na wzrost i zatrudnienie oraz odnowę podstaw konkurencyjności UE. Zakres celów NPR jest jednak szerszy niż priorytetów SL.

Ocenie wpływu programów operacyjnych NPR na realizację Strategii Lizbońskiej poświęcono specjalne badanie ewaluacyjne²². Projekty podjęte w okresie do 30 czerwca 2007 r. podzielono w nim na sprzyjające realizacji celów Strategii Lizbońskiej (projekty prolizbońskie²³) oraz na projekty pozostałe. Strukturę wydatków w ramach NPR wg ww. kryterium przedstawia wykres 8.

Wykres 7. Wartość realizowanych w ramach NPR projektów zgodnych ze Strategią Lizbońską oraz projektów Nielizbońskich (wg wartości w %)

Źródło: „Ocena wpływu programów operacyjnych 2004-2006 na realizację Strategii Lizbońskiej”, Warszawa 2007, Ecorys

Z przeprowadzonej ewaluacji wynika, że **ponad połowa ogólnej wartości środków zaangażowanych w ramach NPR służy realizacji celów Strategii Lizbońskiej**. W świetle tego wyniku zawarta w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia deklaracja, że Polska przeznaczy na cele związane ze Strategią Lizbońską co najmniej 60% wydatków ponoszonych w ramach wszystkich programów operacyjnych realizowanych w

²¹ Cele te to: (1) wspomaganie osiągnięcia i utrzymania w dłuższym okresie wysokiego wzrostu PKB, (2) zwiększenie poziomu zatrudnienia i wykształcenia, (3) włączenie Polski w europejskie sieci infrastruktury transportowej i informacyjnej, (4) intensyfikacja procesu zwiększania w strukturze gospodarki udziału sektorów o wysokiej wartości dodanej, rozwój technologii społeczeństwa informacyjnego, (5) wspomaganie udziału w procesach rozwojowych i modernizacyjnych wszystkich regionów i grup społecznych w Polsce. Por. Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa, listopad 2004, s. 66-67.

²² Badanie „Ocena wpływu programów operacyjnych 2004-2006 na realizację Strategii Lizbońskiej” zrealizowane przez Ecorys Polska na zlecenie Krajowej Jednostki Oceny MRR, grudzień 2007.

²³ Za „projekt prolizboński” zostało uznane przedsięwzięcie, które sprzyja osiągnięciu przynajmniej jednego z celów strategii lizbońskiej lub dotyczy przynajmniej jednego obszaru działalności ekonomicznej, które Strategia uznaje za kluczowe dla ich realizacji (wytyczne do klasyfikacji projektów jako prolizbońskie lub nie zostały zaczerpnięte z dokumentu Information Paper. Earmarking opracowanego przez Komisję Europejską).

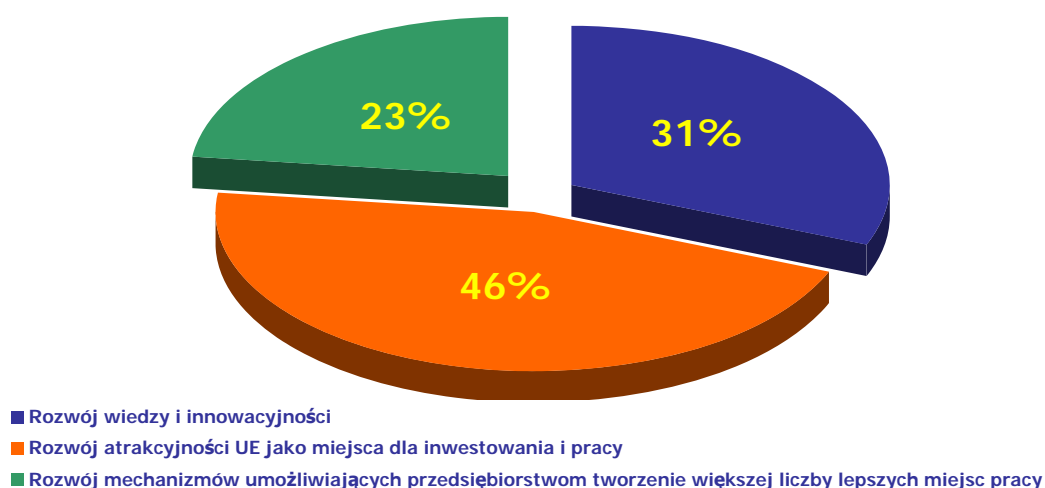
latach 2007-2013²⁴ nie oznacza zasadniczej zmiany alokacji środków w stosunku do zastosowanej w ramach programów operacyjnych NPR, lecz jedynie umiarkowane zwiększenie wagi działań nakierowanych na priorytety lizbońskie w ogólnej wartości projektów (o około 10 pkt. proc.).

Udział projektów prolizbońskich jest znacznie niższy (mniej niż jedna trzecia), jeśli wziąć pod uwagę nie wartość, lecz liczbę projektów objętych umowami o dofinansowanie do końca czerwca 2007 r. Wynika to z faktu, że wśród projektów nielizbońskich dominują niewielkie projekty związane ze wsparciem dla rolnictwa, a w rezultacie **przeciętna wartość projektu lizbońskiego jest ponad dwukrotnie większa** niż niespełniającego kryteriów Strategii Lizbońskiej.

Odnowiona Strategia Lizbońska jest nakierowana na realizację trzech priorytetów: rozwój wiedzy i innowacyjności, rozwój atrakcyjności UE jako miejsca dla inwestowania i pracy oraz rozwój mechanizmów umożliwiających przedsiębiorstwom tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy.

Zaprezentowana na wykresie 9 analiza struktury projektów prolizbońskich wskazuje, że największa wartość interwencji zbieżnej z priorytetami Strategii Lizbońskiej przypada na realizację priorytetu **Rozwój atrakcyjności UE jako miejsca dla inwestowania i pracy**. Wynosi ona ponad 23 737 mln zł, co stanowi **blisko 46% wydatków** na wszystkie projekty prolizbońskie. W ramach tego priorytetu realizowane są głównie duże inwestycje infrastrukturalne w obszarze *Transport zrównoważony*. W realizacji następnego co do znaczenia priorytetu *Rozwój wiedzy i innowacyjności* (31% wydatków na projekty prolizbońskie) dominują liczne, choć stosunkowo niewielkie projekty w obszarze *Przedsiębiorczość*, natomiast niewielkie znaczenie mają pozostałe obszary – *Badania i rozwój* oraz *Innowacje i technologie ICT* (przypada na nie odpowiednio 2% i 1,6% ogólnej wartości projektów prolizbońskich). Projekty służące realizacji najmniejszego kwotowo priorytetu *Rozwój mechanizmów umożliwiających przedsiębiorstwom tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy* (23% wydatków na projekty prolizbońskie) nakierowane są głównie na obszary *System kształcenia i edukacji* (11% wartości projektów prolizbońskich) oraz *Instytucje i instrumenty rynku pracy* (9%); mniejsze znaczenie ma alokacja w obszarze *Podnoszenie kompetencji pracowników* (3%).

Wykres 8. Wartość projektów prolizbońskich według priorytetów Strategii Lizbońskiej (udział w %)

Źródło: „Ocena wpływu programów operacyjnych 2004-2006 na realizację Strategii Lizbońskiej”, Warszawa 2007, Ecorys

²⁴ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Narodowa Strategia Spójności, Dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, grudzień 2006, s. 46-47.

Wyniki badania ewaluacyjnego wskazują, że projekty prolizbońskie miały duże znaczenie w wybranych sferach, lecz ograniczone w skali całej gospodarki. Stosunkowo niewielki wkład we wzrost PKB środków alokowanych w ramach programów operacyjnych, zarówno prolizbońskich, jak i pozostałych, wynika stąd, że wartość tych środków była – jak dotąd – relatywnie niska w porównaniu z rozmiarem innych strumieni w gospodarce. Dla porównania, wartość spożycia indywidualnego w 2006 r. była ponad dwunastokrotnie większa niż wartość projektów realizujących priorytety Strategii Lizbońskiej, które uzyskały dofinansowanie z funduszy pomocowych UE do połowy 2007 r., a więc przez okres trzech lat (około 52 mld zł).

Projekty prolizbońskie przyczyniły się w 10% do odnotowanego w 2006 r. wzrostu udziału nakładów inwestycyjnych w PKB (o 1,75 pkt. proc.); oddziaływanie pozostałych projektów wyniosło 9,2%. W odniesieniu do wzrostu poziomu zatrudnienia w latach 2004-2007, 8,5% tego wzrostu można przypisać oddziaływaniu projektów prolizbońskich, 8,2% - oddziaływaniu projektów nie mających charakteru lizbońskiego, natomiast pozostałe 83,3% było wynikiem innych procesów zachodzących w gospodarce.

Reasumując, **środki z programów operacyjnych przyczyniły się w latach 2004-2007 do poprawy podstawowych kategorii makroekonomicznych związanych z realizacją priorytetów Strategii Lizbońskiej (wzrost gospodarczy, zatrudnienie, stopa inwestycji) w kilku lub kilkunastu procentach.** Był to wkład jeszcze umiarkowany, jednak warto zwrócić uwagę, że rolą funduszy strukturalnych jest wzmacnianie potencjału endogenicznego gospodarki, a nie jego zastępowanie. Wychodząc z tego stwierdzenia, uzyskane rezultaty można uznać za zgodne z oczekiwaniami. Ponadto efekty makroekonomiczne oddziaływania programów operacyjnych nie mogą być rozpatrywane w oderwaniu od ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej, m.in. samo uczestnictwo we wspólnym rynku dało silny efekt pro wzrostowy.

Porównując efektywność środków²⁵ zaangażowanych w realizację projektów prolizbońskich z efektywnością środków zaangażowanych w realizację pozostałych projektów stwierdzono, iż **projekty prolizbońskie najskuteczniej oddziałują na wydajność pracy,** a następnie na relacje deficytu i zadłużenia sektora finansów publicznych do PKB oraz wzrost PKB. Ich skuteczność jest natomiast relatywnie najmniejsza (niższa niż projektów nielizbońskich) w przypadku oddziaływania na poziom inflacji, a następnie na stopę inwestycji i stopę zatrudnienia.

Wspomniane powyżej różnice w poziomie efektywności projektów prolizbońskich i projektów pozostałych wynikają z odmiennego przeznaczenia zaangażowanych środków. Duża część środków zaangażowanych w projekty nie mające charakteru prolizbońskich nakierowana jest na infrastrukturę, co skutkuje szybszym zwiększeniem zatrudnienia, natomiast projekty prolizbońskie zorientowane na kapitał rzeczowy i ludzki przyczyniają się do szybszego wzrostu wydajności.

Dokonując ocen oddziaływania środków unijnych, należy pamiętać, że część skutków makroekonomicznych realizowanych programów operacyjnych uwidacznia się dopiero w dłuższym horyzoncie czasowym.

²⁵ Skala zmian uzyskana dzięki projektom prolizbońskim w przeliczeniu na wartość wykorzystanych środków do analogicznej wielkości obliczonej dla pozostałych projektów.

II. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA RYNEK PRACY I ROZWÓJ ZASOBÓW LUDZKICH W POLSCE

1. Charakterystyka sytuacji na rynku pracy

Rok 2006 był ósmym z kolei rokiem rzeczywistego ubytku liczby mieszkańców Polski. Według szacunków GUS, na koniec I półrocza 2007 r. liczba ludności Polski wynosiła 38 116 tys. osób, tj. o 16 tys. mniej niż przed rokiem. Przyczyną tego był ujemny lub niewielki przyrost naturalny (niska liczba urodzeń i wysoka – zgonów), również wzrastająca w ostatnich latach emigracja za granicę na pobyt stały. Na stałe wyjechało za granicę w 2006 r. prawie 47 tys. osób, tj. dwukrotnie więcej niż średnio w latach poprzednich, a zamieszkało na stałe w Polsce około 11 tys. przybywających z zagranicy²⁶. Skalę ubytku migracyjnego tylko w niewielkim stopniu zmniejszył w 2006 r., pierwszy po czterech latach, niewielki przyrost naturalny (prawie 6 tys.). Ujemne saldo migracji w I półroczu 2007 r., w relacji do analogicznego okresu 2006 r., wyniosło 10,5 tys. osób.²⁷

Liczba ludności w wieku produkcyjnym w okresie poakcesyjnym (licząc od końca I półrocza 2004 r. do końca I półrocza 2007 r.) zwiększyła się natomiast o 315 tys.²⁸, a więc o prawie 105 tys. średnio w roku. Miało to duży wpływ na sytuację na polskim rynku pracy.

Po pięciu latach trudnej sytuacji na rynku pracy, w 2004 r. wystąpiły pierwsze oznaki jej poprawy, które utrwaliły się w latach 2005-2006. Stopniowo rosła liczba nowych miejsc pracy i zatrudnienie; spadało bezrobocie. Systematycznie rosło zatrudnienie wśród osób w wieku produkcyjnym. W II kwartale 2007 r. wskaźnik zatrudnienia²⁹ wyniósł 56,8%, wobec 53,9% odpowiednio w 2006 r. i 51,6% w 2004 roku.

Przyczyną spadku liczby osób poszukujących pracy w kraju była przede wszystkim poprawa koniunktury, powodująca wzrost zatrudnienia, ale również liczna poakcesyjna migracja zarobkowa. Według szacunków opartych na danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej³⁰, w I półroczu 2007 r. około 700 tys. Polaków przebywało legalnie w krajach UE-25 w związku z pracą (wobec 1,2-1,4 mln w całym 2006 r., 1 mln w 2005 r. i około 600 tys. w 2004 r.).³¹

Dane za I półrocze 2007 r. pozwalają wnosić, że trend zarobkowych wyjazdów zagranicznych zaczyna słabnąć, a rozmiary tej emigracji stabilizują się, umożliwiając tym samym szybsze osiągnięcie równowagi na polskim rynku pracy w zakresie popytu na wykwalifikowaną kadrę zawodową.

Badania popytu na pracę przeprowadzone w I półroczu 2007 r. przez GUS³² wskazują, że najbardziej poszukiwani są pracownicy z wykształceniem zasadniczym zawodowym (51,8%), a w drugiej kolejności z wykształceniem średnim zawodowym (15,3%) oraz wyższym (12,2%). Najwięcej wolnych miejsc pracy oczekiwało na robotników przemysłowych i rzemieślników (36,4%), operatorów maszyn i urządzeń (14,7%) oraz specjalistów (11,0%).

Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności przeprowadzonego w II kwartale 2007 r. potwierdzają dalszą poprawę sytuacji na rynku pracy. W porównaniu z II kwartałem 2004 r. zaobserwowano:

- znaczący wzrost liczby pracujących (o 10,8%),

²⁶ Rocznik Statystyczny GUS 2007 r.

²⁷ *Ludność stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 30 VI 2007 r.* GUS, Warszawa, październik 2007 r.

²⁸ Według definicji Eurostat 15-60/65 lat.

²⁹ Mierzony jako udział osób pracujących w liczbie ludności w wieku 15-64 lata.

³⁰ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: *„Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce”*, październik 2007 r.

³¹ Liczba ta oznacza orientacyjny wskaźnik zainteresowania obywateli polskich rynkiem pracy w obszarze EOG i mierzona jest na podstawie wydawanych zezwoleń na pracę i rejestracji pobytu.

³² GUS, *Popyt na pracę w I półroczu 2007 roku*, Warszawa, 2007 r.

- zmniejszenie o ponad połowę liczby osób bezrobotnych, w tym także długotrwale bezrobotnych
- spadek stopy bezrobocia z 19,1% w II kwartale 2004 r. do 9,6% odpowiednio w 2007 r.,
- spadek prawie o połowę stopy bezrobocia wśród osób w wieku 15–24 lata, z tym że w dalszym ciągu pozostała ona ponad 2-krotnie wyższa niż dla całej populacji.

Trudnym problemem polskiego rynku pracy jest aktywizacja bezrobotnych, szczególnie – poszukujących pracy rok i dłużej, oraz ograniczanie bezrobocia ludzi młodych.

W latach 2005-2006 nastąpił spadek liczby osób objętych działaniami aktywnej polityki rynku pracy, wynikający głównie ze spadku bezrobocia w roku 2006. Obecnie można zaobserwować także zmiany preferencji dotyczących udziału w poszczególnych formach oferowanego wsparcia. Widoczny jest spadek udziału osób bezrobotnych w formach aktywizacji zawodowej, takich jak roboty publiczne czy prace interwencyjne. Jest to konsekwencja odchodzenia od tych form wsparcia na rzecz działań bardziej aktywizujących i lepiej podnoszących kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych. Wśród osób bezrobotnych najpopularniejszymi formami aktywizacji zawodowej były staże, przygotowanie zawodowe u pracodawcy i szkolenia. Zaobserwowano także rozwój doradztwa zawodowego i klubów pracy.

W 2006 r. wskaźnik aktywizacji (tj. średnia roczna liczba osób objętych programami aktywizacji zawodowej w stosunku do średniej rocznej liczby bezrobotnych) wyniósł 7,6% i ponad dwukrotnie przekroczył wartość zakładaną do osiągnięcia w 2008 r. (zgodnie z Uzupełnieniem SPO RZL). Szczególnie wysoki wskaźnik uzyskano w przypadku aktywizacji młodzieży w wieku 15-24 lata. Wyniósł on w 2006 r. 14,4%, co stanowi wzrost o prawie 2 punkty procentowe w stosunku do roku poprzedniego.

2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych w obszarze rynku pracy i zasobów ludzkich

Inwestycje w rozwój zasobów ludzkich, przekładający się na rozwój rynku pracy, realizowane są w ramach SPO Rozwój zasobów ludzkich, Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.

W obszarze Zasoby ludzkie realizowane są przede wszystkim projekty w zakresie „Polityki rynku pracy”³³, „Przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego”³⁴, „Rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami) ” oraz „Specjalistycznego doksztalcania zawodowego w dziedzinie turystyki”³⁵, „Potencjału adaptacyjnego pracowników, przedsiębiorczości, innowacyjności, technologii komunikacyjnych i informacyjnych (osoby i firmy)”³⁶, a także „Działań na rzecz kobiet na rynku pracy”³⁷.

Łącznie realizowano 7283 projekty, z których zakończono 2752 (37,8% wszystkich projektów w tym obszarze), a 4523 (62,1%) znajdują się w trakcie realizacji. **Wartość wszystkich projektów wynosi 9 232 mln zł, w tym zrealizowanych – 1 618 mln zł (18%).** Wartość projektów będących w realizacji wynosi ponad 7 566 mln zł. Szacuje się, że wartość projektów zrealizowanych w obszarze „Zasoby ludzkie” stanowiła 10-15% całości wydatków sektora wydatków publicznych na ten cel w omawianym okresie.

³³ Według Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych - w ramach kategorii interwencji nr 21.

³⁴ Kategoria interwencji nr 22.

³⁵ Kategoria interwencji nr 23 i 174.

³⁶ Kategoria interwencji nr 24.

³⁷ Kategoria interwencji nr 25.

**Tabela 8. Liczba projektów z zakresu „Zasoby ludzkie”
- według stanu na koniec I półrocza 2007 r.**

Nr Interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Struktura wg ilości (w %)	Liczba proj. wg statusu 1/2/3 ³⁸
2	Zasoby Ludzkie, w tym:	7283	100,00	4523/2752/8
2		6	0,08	2/4/0
21	Polityka rynku pracy	1600	21,97	859/739/2
22	Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego	522	7,17	344/177/1
23	Rozwój kształcenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)	2848	39,10	1557/1289/2
23,174	Specjalistyczne doksztalcanie zawodowe w dziedzinie turystyki	3	0,04	3/0/0
24	Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne (osoby i firmy)	1996	27,4	1589/404/3
25	Działania na rzecz kobiet na rynku pracy	308	4,23	169/139/0

Źródło: baza projektów MRR.

Spośród projektów zrealizowanych największą grupę stanowiło 1289 (47% ogółu zakończonych) projektów z zakresu „Rozwoju kształcenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)”³⁹ o łącznej wartości 470,8 mln zł.

Na drugim miejscu uplasowało się 739 projektów (27%) z dziedziny polityki rynku pracy (kat.21) o łącznej wartości 709,6 mln zł.

Trzecią znaczącą grupą projektów są 404 projekty (15%) o łącznej wartości 216,6 mln zł, których realizacja wzmacnia potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne (kat. 24).

Pozostałe projekty o łącznej wartości prawie 221 mln zł dotyczyły szczególnie aktywizacji osób wykluczonych społecznie, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, w ramach „Przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego” (kat.22), a także - głównie poprzez szkolenia – aktywizacji kobiet (kat. 25).

³⁸ Status projektu:

1: w trakcie realizacji,

2: zakończony,

3: brak danych

³⁹ Kategoria interwencji nr 23.

Tabela 9. Projekty w poszczególnych kategoriach interwencji oraz stopień dofinansowania wspólnotowego - według stanu na koniec I półrocza 2007 r.

Nr Interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Wartość ogólna projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Wartość dofinansowania (w mln zł)	Udział dofinansowania 6:4 (w %)
1	2	3	4	5	6	7
2	Zasoby ludzkie, w tym:	7283	9 231,9	100,00	6 544,3	70,9
2		6	5,1	0,06	3,8	74,5
21	Polityka rynku pracy	1600	2 196,8	23,80	1 546,6	70,4
22	Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego	522	507,5	5,49	404,0	79,6
23	Rozwój kształcenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (osobami, firmami)	2848	3 944,6	42,73	2 914,0	73,9
23,174	Specjalistyczne doksztalcenie zawodowe w dziedzinie turystyki	3	0,9	0,01	0,7	75,0
24	Potencjał adaptacyjny pracowników, przedsiębiorczość, innowacyjność, technologie komunikacyjne i informacyjne (osoby i firmy)	1996	2 256,0	24,44	1 422,4	63,1
25	Działania na rzecz kobiet na rynku pracy	308	321,0	3,47	252,8	78,7

Źródło: baza projektów MRR.

Największy udział środków finansowych pochodzących z UE dotyczył 522 projektów mających na celu przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego (prawie 80% wartości tych projektów pochodzi z funduszy unijnych) oraz 308 projektów wspierających działania na rzecz kobiet na rynku pracy (prawie 79%).

3. Główni beneficjenci projektów dotyczących rynku pracy i zasobów ludzkich

Beneficjentami realizowanych projektów są – zgodnie z poniższym zestawieniem - przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego (3630 projektów), a także przedsiębiorstwa (1443 projekty) i organizacje pozarządowe - NGO (1065 projektów):

Tabela 10. Projekty dotyczące rynku pracy wg beneficjentów

Beneficjenci	Liczba projektów	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)
Instytucje kultury	4	1,7	0,02
Jedn. budżetowe	233	3 081,5	33,38
Jedn. naukowo-badawcze	59	41,7	0,45
Jedn. samorządu terytorialnego	3630	2 836,7	30,73
Kościół, związki wyznaniowe	4	3,0	0,03
NGO	1065	1 028,7	11,14
Placówki oświatowe	825	732,3	7,93
Placówki ochrony zdrowia	5	4,5	0,05
Przedsiębiorstwa	1443	1 443,4	15,64
Inne	15	58,4	0,63
Ogółem	7283	9 232,0	100,00

Źródło: baza projektów MRR

Najwyższą wartość miały projekty, których beneficjentami były jednostki budżetowe (3 081,5 mln zł, tj. 33,4% ogółu projektów z tego zakresu), w tym będący w realizacji **projekt o wartości 1 338 mln zł, mający na celu zaopatrzenie szkół w całym kraju w pracownie komputerowe**. Projekty realizowane w skali całego kraju (69 projektów o wartości 2 793 mln zł) dotyczyły przede wszystkim:

- zakupu nowoczesnego sprzętu ułatwiającego kształcenie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (projekty o łącznej wartości 374 mln zł);
- internetowych centrów informacji multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych (184,5 mln zł.);
- rozwoju infrastruktury informatycznej dla potrzeb Systemu Informacyjnego Publicznych Służb Zatrudnienia "Syriusz" (110,3 mln zł).

Projekty te realizowane są w ramach „Rozwoju kształcenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem” (kat.23) oraz „Polityki rynku pracy” (kat.21).

Nadmienić należy, że beneficjenci projektów w kategorii *Zasoby ludzkie* byli wspierani funduszami wspólnotowymi przeciętnie w 71%. Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższa tabela:

Tabela 11. Projekty dotyczące rynku pracy wg beneficjentów i stopień ich dofinansowania wspólnotowego

Beneficjenci	Liczba projektów	Wartość projektów (w mln zł)	Wartość dofinansowania (w mln zł)	Udział dofinansowania 4:3 (w%)
1	2	3	4	5
Instytucje kultury	4	1,7	1,3	75,0
Jedn. budżetowe	233	3 081,5	2 286,8	74,2
Jedn. naukowo-badawcze	59	41,7	30,0	71,9
Jedn. samorządu terytorialnego	3630	2 836,7	2 021,4	71,3
Kościół, związki wyznaniowe	4	3,0	2,2	74,1
NGO	1065	1 028,7	742,8	72,2
Placówki oświatowe	825	732,3	511,7	69,9
Placówki ochrony zdrowia	5	4,5	3,3	72,9
Przedsiębiorstwa	1443	1 443,4	899,4	62,3
Inne	15	58,4	45,6	78,1
Ogółem	7283	9 232,0	6 544,3	70,9

Źródło: baza projektów MRR

4. Rezultaty i oceny podejmowanych interwencji

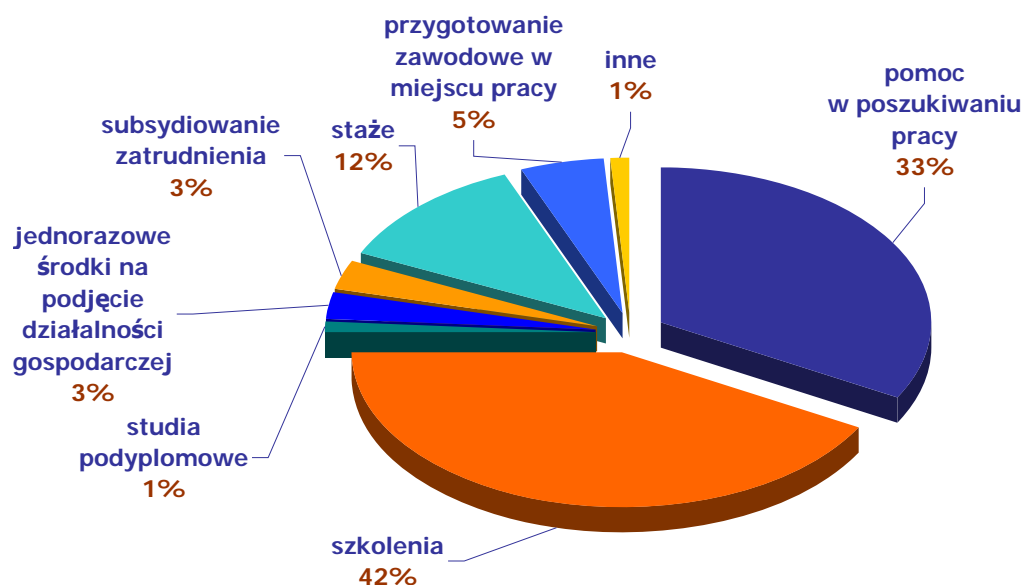
W I półroczu 2007 r. w ramach projektów realizowanych w Priorytecie 1 „Aktywna polityka rynku pracy, integracji zawodowej i społecznej” oraz 2 „Rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy” Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich, wsparciem objęto ponad 304,7 tys. osób, natomiast **od początku realizacji SPO RZL pomocą otoczono 1 198,7 tys. osób**. Największą grupę ostatecznych beneficjentów objęło Działanie: 2.3 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki” (342 tys. osób), a także 1.2 „Perspektywy dla młodzieży” (301,6 tys. osób) oraz 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia” (251,7 tys. osób).⁴⁰

Wśród osób objętych wsparciem, do końca czerwca 2007 r. dominowali bezrobotni (50,6%), wśród których przeważała młodzież do 25 roku życia i długotrwale bezrobotni.

W odniesieniu do form wsparcia realizowanych w ramach SPO RZL ostateczni beneficjenci zdecydowanie najczęściej korzystają z pomocy w poszukiwaniu pracy oraz ze szkoleń.

⁴⁰ Sprawozdanie z realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich za I półrocze 2007 r., Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Wykres 9. Struktura wsparcia beneficjentów ostatecznych w ramach Priorytetu 1 i 2 SPO RZL (według rodzaju wsparcia)

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich za I półrocze 2007 r., Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

W ramach Priorytetu 1 i 2 SPO RZL (Działania 1.4 „Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych”, 1.6 „Integracja i reintegracja zawodowa kobiet” i 2.3 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki”) **wsparciem objęto 111,4 tys. przedsiębiorstw**, w tym głównie małych i średnich (56%). Pomocy udzielono **91 tys. instytucji**, w tym przede wszystkim szkołom i publicznym jednostkom kształcenia (głównie w ramach Działania 2.1 „Zwiększenie dostępu do edukacji – promocja kształcenia przez całe życie” i 2.2 „Podniesienie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy”).

Wskaźniki realizacji SPO RZL w wielu przypadkach przekraczają już wartości zakładane do osiągnięcia w 2008r., np. wysoki stopień realizacji wskaźników produktu w ramach Działań 1.1 „Rozwój i modernizacja instrumentów i instytucji rynku pracy” (liczba pracowników urzędów pracy, którzy zostali objęci szkoleniami stanowi ponad 219% wartości zakładanej w Uzupełnieniu SPO RZL), 2.3 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki” (liczba pracowników, którzy rozpoczęli szkolenie, stanowi ponad 185% wartości zakładanej, a liczba pracowników służby zdrowia, którzy rozpoczęli szkolenie – 253%) i 2.4 „Wsparcie zdolności administracyjnych” (liczba członków korpusu służby cywilnej, przeszkolonych w ramach szkoleń ogólnych i specjalistycznych przekroczyła ponad dziesięciokrotnie wartość zakładaną) i inne.

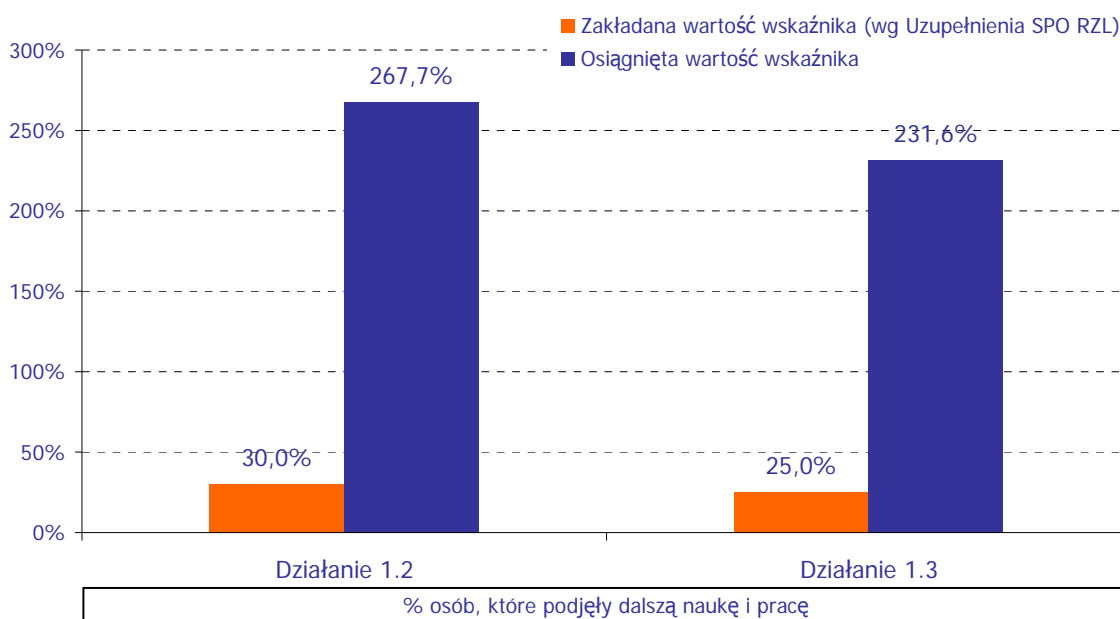
Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się następujące działania:

- szkolenia pracodawców uczestniczących w ramach Działania 1.6 (osiągnięto 0,3% wartości zakładanej);
- opracowanie programów dydaktycznych i programów kształcenia na odległość w ramach Priorytetu 2 (osiągnięto 12,6% wartości zakładanej).

Wysokie wskaźniki rezultatu (średni stopień realizacji powyższych wskaźników wyniósł 208%) i oddziaływania pozwalają zakładać, że dalsza realizacja projektów w ramach SPO RZL przyczyni się do widocznej poprawy sytuacji na polskim rynku pracy oraz rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy.

Poniższy wykres obrazuje, na przykładzie dwóch Działań z zakresu Priorytetu 1⁴¹, efekt zaangażowania beneficjentów w relacji do zakładanego.⁴²

Wykres 10. Wartość wybranych wskaźników oddziaływania

Działanie 1.2: „Perspektywy dla młodzieży”

Działanie 1.3: „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia”

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich za I półrocze 2007 r., Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

W okresie luty – lipiec 2007 r. zostały przeprowadzone badania beneficjentów ostatecznych Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój zasobów ludzkich” (SPO RZL) ze statusem osób niepracujących. Po pół roku od zakończenia udziału w projekcie status beneficjentów ostatecznych poszczególnych działań znacząco się różnił. Z raportu wykonanego przez Agencję Badań Rynku „Opinia”⁴³ wynika, że **45% z nich znalazło zatrudnienie, a 14% prowadziło własną firmę, 13% nie wykonywało stałej pracy, ale kontynuowało naukę**, natomiast 28% pozostawało bez pracy nie ucząc się. Odsetek osób, które wykonywały stałą pracę (to znaczy były zatrudnione lub prowadziły własną firmę), był najwyższy wśród długotrwale bezrobotnych⁴⁴ (62%) oraz młodzieży⁴⁵ (58%), natomiast wyraźnie niższy wśród kobiet⁴⁶ (37%) oraz osób zaliczanych do grupy szczególnego ryzyka⁴⁷ (36%) i zdecydowanie najniższy wśród osób niepełnosprawnych⁴⁸ (19%).

W przypadku młodzieży objętej wsparciem w ramach SPO RZL, charakterystyczna jest przewaga osób kontynuujących naukę wśród tych, które nie podjęły stałej pracy. Reprezentanci tej grupy beneficjentów ostatecznych szczególnie rzadko podejmowali decyzję o rozpoczęciu prowadzenia własnej działalności gospodarczej (7%). Jest to bardzo widoczne na tle osób wracających na rynek pracy po dłuższej przerwie, z których 23% prowadziło własne firmy.

Analogiczna różnica zachodziła pomiędzy osobami z grup szczególnego ryzyka a kobietami (odpowiednio 1% oraz 15%). Odsetek beneficjentów ostatecznych, którzy po pół roku od zakończenia udziału w projekcie wykonywali stałą pracę (byli zatrudnieni lub prowadzili własną firmę) okazał się niższy wśród kobiet (53%), niż wśród mężczyzn (66%). Różnica ta wynika przede wszystkim z faktu, że kobiety rzadziej prowadziły działalność

⁴¹ Priorytet 1: Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej.

⁴² Źródło: Sprawozdanie z realizacji Programu II kwartał 2007 r.

⁴³ Anna Chrościcka, Tomasz Płachecki: Badanie beneficjentów ostatecznych Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006, Raport zbiorczy z I, II i III sesji ankietowania osób objętych wsparciem jako niepracujące, ABR Opinia Sp. Z o.o., Warszawa, listopad 2007 r.

⁴⁴ Działanie 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie bezrobocia długotrwałego”

⁴⁵ Działanie 1.2 „Perspektywy dla młodzieży”

⁴⁶ Działanie 1.6 „Integracja i reintegracja zawodowa kobiet”

⁴⁷ Działanie 1.5 „Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka”

⁴⁸ Działanie 1.4 „Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych”.

gospodarczą: takie zajęcie wykonywało 10% kobiet i 19% mężczyzn. Wśród beneficjentów ostatecznych żadnym z działań odsetek pracujących kobiet nie przewyższył odsetka pracujących mężczyzn.

Porównanie statusu na rynku pracy osiągniętego przez beneficjentów ostatecznych działań wdrażanych regionalnie (skierowanych do młodzieży i osób długotrwale bezrobotnych) pozwala stwierdzić, że prawdopodobieństwo podjęcia stałej pracy przez uczestników projektów realizowanych w poszczególnych województwach nie było jednakowe. W przypadku młodzieży stałą pracę podjęło szczególnie wielu beneficjentów ostatecznych z województwa lubuskiego (74%) oraz łódzkiego (73%). Udział osób wykonujących stałą pracę był natomiast stosunkowo najniższy wśród uczestników projektów realizowanych w województwie podkarpackim (41%) oraz lubelskim (44%). Województwo podkarpackie wyróżniało się jednak szczególnie wysokim odsetkiem młodzieży, która po pół roku od zakończenia udziału w projekcie wprawdzie nie pracowała, ale odbywała naukę. Wśród długotrwale bezrobotnych udział osób, które podjęły stałą pracę, wynosił od blisko połowy (48%) – wśród uczestników projektów realizowanych w województwie dolnośląskim – do przeszło trzech czwartych (77%) wśród beneficjentów ostatecznych z województwa warmińsko-mazurskiego.

W oparciu o badania ewaluacyjne zostały sformułowane wnioski w raporcie dotyczącym „Wpływu interwencji z funduszy strukturalnych UE na zatrudnienie”⁴⁹, m.in.:

- działanie funduszy spowodowało znaczną aktywizację pracujących w wieku do 24 lat;
- zwiększył się udział pracujących z wykształceniem wyższym poprzez generowanie miejsc pracy w tej grupie;
- działanie interwencji może nieznacznie wspierać procesy aktywizacji kobiet na rynku pracy;
- tworzenie miejsc pracy w wyniku działania projektów dla specjalistów oraz operatorów i monterów maszyn i urządzeń powoduje zmianę struktury pracujących według zawodów.

Wnioski te wskazują na istotny wpływ interwencji z funduszy strukturalnych na realizację celów tworzenia więcej i lepszych miejsc pracy. W jego wyniku powstało **319 tys. miejsc pracy**.

Istotnym elementem oceny jakości utworzonych wskutek interwencji z funduszy unijnych miejsc pracy jest charakterystyka okresu, przez który są one utrzymywane, czyli **trwałości miejsc pracy**.⁵⁰

Trwałość miejsc pracy utworzonych i utrzymanych została zbadana na poziomie całej populacji projektodawców - beneficjentów funduszy strukturalnych⁵¹ przy pomocy ankiety internetowej skierowanej do tej populacji.

Ponad trzy czwarte (76,3%) nowoutworzonych miejsc pracy to miejsca trwałe; miejsca tymczasowe - tworzone tylko na czas realizacji projektu dofinansowanego z funduszy strukturalnych stanowią 23,7%.

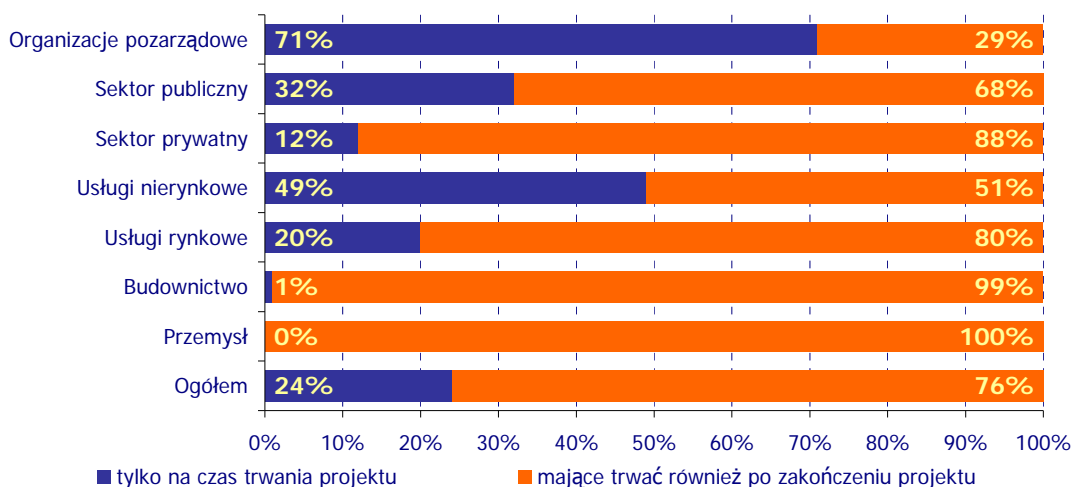
⁴⁹ Raport końcowy z badania przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez konsorcjum firm: PAG Uniconsult i Pentor Research International, w okresie luty – lipiec 2007 r.

⁵⁰ Zgodnie z definicją zalecaną przez Komisję Europejską do stosowania w krajach członkowskich, trwałe miejsca pracy – to takie, które istnieją co najmniej dwa lata po zakończeniu projektu, w ramach którego zostały utworzone. Z kolei, miejsca pracy tymczasowe – to takie, które trwają co najmniej sześć osobo – miesięcy w trakcie trwania projektu, lecz ustają po okresie finansowania z funduszy strukturalnych.

⁵¹ Ze względu na fakt, że większość projektów objętych badaniem, nie została jeszcze zakończona, badanie trwałości miejsc pracy siłą rzeczy dotyczyło prognoz podawanych przez respondentów, a nie stanu faktycznego.

Wykres 11. Miejsca pracy utworzone – czas trwania
(w % ogółu miejsc utworzonych w danej kategorii)

Źródło: Raport końcowy z badania przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez konsorcjum firm: PAG Uniconsult i Pentor Research International, w okresie luty – lipiec 2007 r.

W przemyśle powstały niemal wyłącznie miejsca trwałe, natomiast miejsc tymczasowych najwięcej powstało w usługach nierynkowych – niemal połowa (49%). Tymczasowy charakter utworzonych miejsc pracy dominuje w sektorze organizacji pozarządowych, gdzie aż 71% miejsc powstało tylko na czas trwania projektu. Znaczny odsetek miejsc tymczasowych (32%) dotyczy sektora publicznego. **Sektor prywatny stworzył najbardziej stabilne miejsca pracy** – 88% spośród nich ma charakter trwały.

W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego realizowano Priorytet 2: „Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach”, którego celem jest stworzenie warunków dla rozwoju zasobów ludzkich na poziomie lokalnym i regionalnym, a także poprawa zdolności do programowania i realizacji projektów w zakresie rozwoju zasobów ludzkich. Szczególne znaczenie miała **reorientacja zawodowa pracowników zagrożonych bezrobociem oraz przekwalifikowanie osób odchodzących z rolnictwa**. Działania realizowane w ramach tego Priorytetu koncentrują się zwłaszcza na obszarach zagrożonych marginalizacją, w tym w szczególności obszarach wiejskich i obszarach restrukturyzacji przemysłów.

W I półroczu 2007 r. w ramach Priorytetu 2 wsparciem objęto 117 176 osób, a od początku Programu – 281 339 osób.⁵² W realizacji projektów wzięło udział więcej kobiet niż mężczyzn (58%, wobec 42%), a młode osoby stanowiły około 64% wszystkich beneficjentów ostatecznych objętych wsparciem.

Największym zainteresowaniem beneficjentów ostatecznych cieszyły się projekty dotyczące szkoleń – wzięło w nich udział od początku Programu **64 796 osób** (Działanie 2.1 „Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego w regionie”).

W ramach zakończonych **projektów stypendialnych** (Działanie 2.2 „Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne”), od początku Programu wsparciem objęto **179 577 osób**.

W projektach dotyczących szkoleń i kursów przekwalifikujących w ramach Działania 2.3 „Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa” wzięło udział 9871 osób,

⁵² Źródło: Sprawozdanie z realizacji Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego za I półrocze 2007 r.

a w ramach działania 2.4 „Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi” 4427 osób.

W ramach powyższych działań (2.3 i 2.4) środki wspólnotowe sięgały 75% wartości projektów.

Przykład projektu zrealizowanego w ramach Programu SPO RZL (Działanie 2.1 Zwiększanie dostępu do edukacji)

Tytuł projektu: „Szkoła Marzeń”

Projektodawca: Centrum Edukacji Obywatelskiej

Całkowity czas trwania projektu: VI 2005 r. - I 2007 r. Szkoły wdrażały autorskie programy rozwojowe od 15.10.2005 r. do 14.10.2006 roku.

Obszar realizacji projektu: teren całej Polski; 443 szkoły i 267 organów prowadzących.

Sposób finansowania projektu, w tym wkład EFS: w 75% przez EFS, a w 25% - budżet państwa.

Beneficjenci Ostateczni: Szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne z gmin wiejskich oraz szkoły ponadgimnazjalne, w których co najmniej 35% uczniów mieszka w gminach wiejskich.

Główne cele projektu:

- opracowanie przez szkoły długookresowych programów rozwojowych,
- realizacja przez nie rocznych planów działań, ukierunkowanych na zwiększanie szans edukacyjnych i życiowych uczniów z gmin wiejskich.

W ramach projektu **utworzono Regionalne Ośrodki Konsultacyjne (ROK)**. Ich zadaniem było:

- pomaganie szkołom w planowaniu działań,
- pomaganie szkołom i organom prowadzącym szkoły w przygotowywaniu sprawozdań, weryfikowanie sprawozdań merytorycznych i finansowych,
- przeprowadzanie szkoleń dla dyrektorów, nauczycieli i członków społeczności lokalnych,
- prowadzenie indywidualnych konsultacji dla szkół,
- prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych.

Rezultaty projektu

Szkoły marzeń zrealizowały w ciągu roku łącznie 250 tys. godzin zajęć pozalekcyjnych, w których uczestniczyło ponad 85 tys. uczniów i 5 tys. nauczycieli.

W wyniku realizacji projektu powstało:

- 4000 projektów edukacyjnych,
- 430 projektów przygotowujących uczniów do wejścia na rynek pracy,
- 450 projektów zorientowanych na poznawanie swojej „Małej Ojczyzny”,
- 130 Szkolnych Ośrodków Kariery,
- 600 kół językowych,
- 420 kół informatycznych,
- 370 kół plastycznych,
- 390 kół muzycznych i tanecznych,
- 360 kół rękodzielniczych,
- 370 kół teatralnych,
- 520 kół przedmiotowych. Zorganizowano i zrealizowano:
  - 2200 wycieczek edukacyjnych,
  - 1000 wyjazdów do kina, teatru, opery itp.,
  - 300 wyjazdów wakacyjnych,
  - 900 zajęć sportowych,
  - 850 zajęć wyrównawczych,
  - 220 działań dla uczniów niepełnosprawnych,
  - 70 spotkań z młodzieżą z innych krajów,
  - 230 projektów ekologicznych,
  - 200 projektów opartych na idei wolontariatu
- 500 zajęć dla rodziców,
- 1130 imprez środowiskowych.

Dzięki projektowi uczestniczyli też rodzice w zorganizowanych specjalnie dla nich zajęciach z języka angielskiego, korzystania z internetu, kursach poświęconych metodom szukania pracy. Szkoły otworzyły kafejki internetowe, centra informacji o gminie i o lokalnym rynku pracy, a także zorganizowały gminne izby pamięci. Szkoły stały się centrum życia kulturalnego w swoich miejscowościach, miejscem, z którego korzysta całe środowisko lokalne.

Przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy

Wiele szkół zaprojektowało działania przygotowujące uczniów do planowania indywidualnej kariery edukacyjnej i zawodowej oraz do „wejścia” na rynek pracy. Powstały wewnętrzne i międzyszkolne systemy poradnictwa zawodowego. Uczniowie odwiedzali uczelnie wyższe, odbywali praktyki w zakładach pracy, zbierali informacje na temat grup zawodów.

Na pozytywne efekty Działań w ramach SPO RZL miały wpływ nie tylko takie czynniki, jak objęcie wsparciem osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, lecz również dobra koniunktura gospodarcza przekładająca się na wzrost ogólnego poziomu zatrudnienia w gospodarce. Statystyka badanego okresu w pełni potwierdza jednak pozytywny wpływ realizacji projektów w ramach Działań na rzecz rozwoju Zasobów Ludzkich (kat.2 interwencji). Za szczególnie pożądane i zadowalające należy uznać efekty interwencji skierowane do osób długotrwale bezrobotnych, które są trudną grupą wsparcia, oraz do młodzieży wchodzącej na rynek pracy bez oczekiwanego doświadczenia i związanych z nim kwalifikacji.

Nie bagatelizując wpływu czynnika demograficznego, tj. dużego przyrostu ludności w wieku produkcyjnym (15-60/65 lat), należy jednak zaznaczyć stały trend rosnący w sferze poprawy jakości kształcenia społeczeństwa, a zatem i możliwości dostosowania się do zmieniających się wymagań rynku pracy. Trudno tu przecenić wpływ programów współfinansowanych ze środków unijnych, wspierających działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych czy też pracujących, poprzez np. szkolenia (projekty z zakresu Polityki rynku pracy (kat.21), czy Rozwoju kształcenia zawodowego niezwiązanego ze szczególnym sektorem (kat.23). Znamienne jest jednak, że ponad **połowa działań SPO RZL dotyczyła właśnie bezrobotnych, a głównie młodzieży i długotrwale bezrobotnych.**

III. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI NA ROZWÓJ INFRASTRUKTURY W POLSCE

Poniższa analiza dotyczy zmian stanu infrastruktury technicznej, jakie nastąpiły w Polsce w latach 2004-2007, przede wszystkim w wyniku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Analiza koncentruje się na zagadnieniach dotyczących: infrastruktury transportowej, infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej (w tym „zarządzania zasobami wodnymi dla potrzeb rolnictwa”), infrastruktury energetycznej oraz infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa.

W wyżej wymienionych obszarach interwencji realizowano 5979 projektów o ogólnej wartości 49 205 mln zł, przy czym największa wartość projektów dotyczy infrastruktury transportowej (28 193 mln zł), a największa ilość projektów - 3358 - ma miejsce w odniesieniu do infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa.

Dotychczas **zrealizowano 3081 projektów „infrastrukturalnych” o wartości ogółem 2 306 mln zł**, przy czym ilościowo wśród tych projektów dominowały przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa (1647 zakończonych projektów), a wartościowo przedsięwzięcia dotyczące infrastruktury transportowej (zakończono projekty o wartości około 2 039 mln zł, tj. ponad 88% wartości zakończonych projektów „infrastrukturalnych”).

Tabela 12. Projekty infrastrukturalne - liczba i wartość

	Liczba projektów			Wartość projektów (w mln zł)		
	projekty ogółem	projekty w realizacji*	projekty zakończone	projekty ogółem	projekty w realizacji*	projekty zakończone
Infrastruktura transportowa	1377	520	834	28193,2	26091,2	2038,6
Infrastruktura ochrony środowiska	990	408	565	20133,4	18836,7	111,7
Zarządzanie zasobami wodnymi dla potrzeb rolnictwa	234	211	23	504,1	440,4	13,8
Infrastruktura energetyki	20	8	12	38,1	26,7	10,9
Infrastruktura związana z rozwojem rolnictwa	3358	1711	1647	336,3	212,9	123,3
Ogółem	5979	2585	3081	49205,1	45657,9	2306,3

* W przypadku 40 projektów o wartości 1240,4 mln zł w bazie zamieszczono informację o braku danych nt. zaawansowania projektu.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR.

1. Fundusze unijne a rozwój infrastruktury transportowej

a) Stan infrastruktury transportowej

Infrastruktura drogowa - Podstawowym problemem polskiej sieci drogowej jest niedostateczna długość autostrad i dróg szybkiego ruchu, która ujemnie wpływa na dostępność komunikacyjną terytorium Polski i poszczególnych jej obszarów oraz ogranicza konkurencyjność gospodarki i możliwości jej rozwoju.

W Polsce ogólna długość dróg publicznych wg stanu na koniec 2006 r. wynosiła 382,6 tys. km, w tym dróg o nawierzchni twardej (zarówno miejskich, jak i pozamiejskich) – 255,5 tys. km. Drogi o nawierzchni twardej stanowią w Polsce 67% dróg publicznych. Według danych

GUS, średnia gęstość dróg w Polsce r. (119,1 km/100 km²) była nieco niższa od średniej dla wszystkich krajów UE-15 i państw akcesyjnych łącznie (145,6 km/100 km²)⁵³.

Długość autostrad w 2006 r. wynosiła 663 km, a dróg ekspresowych - 297 km⁵⁴ - wobec odpowiednio 405 km i 226 km w 2003 r. Polska - pod względem odsetka autostrad w ogólnej długości sieci dróg kołowych - zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Europie, przy czym sieć ta jest rozproszona i nie zapewnia sprawności ruchu między głównymi ośrodkami metropolitalnymi w kraju, jak również na żadnej z międzynarodowych tras tranzytowych.

W latach 2004-2006 sieć drogowa była rozbudowywana w stosunkowo niewielkim stopniu – ogólna długość dróg o nawierzchni twardej wzrosła w tym okresie o 2,8% (z 248,8 tys km do 255,5 km). W tym samym czasie długość autostrad w Polsce wzrosła z 405 (w końcu 2003 r.) do 663 km. Znacznej poprawy wymaga również stan techniczny dróg - według Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, spośród sieci najważniejszych połączeń komunikacyjnych w kraju, w końcu 2006 r. drogi krajowe w stanie dobrym stanowiły 53,2%. W 2006 r. jedynie 13%⁵⁵ nowych i zmodernizowanych dróg krajowych spełniało unijne normy, które przewidują ruch o nacisku 11,5 t/oś – większość istniejących w Polsce dróg jest bowiem przystosowana do ruchu o nacisku 8-10 t/oś.

Infrastruktura kolejowa - Niekorzystne trendy w transporcie kolejowym prowadzą zarówno do ograniczenia ilości obsługiwanych połączeń pasażerskich, jak również do zmniejszenia długości całkowitej eksploatowanych linii kolejowych w Polsce. Całkowita długość linii kolejowych normalnotorowych wyniosła w 2006 r. 19,8 tys. km, w tym linie zelektryfikowane stanowiły 60,1% (11,9 tys. km). Oznacza to spadek w stosunku do 2003 r. odpowiednio o 2,7% i 2,4%. Przerwano eksploatację linii charakteryzujących się mniejszym popytem, a jednocześnie gorszym stanem technicznym.

Gęstość sieci kolejowej w Polsce wyniosła w 2006 r. 6,5 km/100 km², a sieci zelektryfikowanej 3,8 km/100 km² i pozostała na poziomie roku 2003.

Niepokojący jest stan techniczny sieci kolejowej w Polsce, który w ostatnich latach pogorszył się. Według danych PKP PLK S.A. na koniec 2005 r., linie w stanie dobrym stanowiły 25%, w stanie dostatecznym (wymagające napraw lub ograniczenia prędkości pociągów) 47%, a w stanie niedostatecznym - oznaczającym konieczność wyłączenia linii z eksploatacji lub drastycznego ograniczania prędkości przejazdów dla zachowania bezpieczeństwa – 28%. Szczególnie zdegradowane pod względem technicznym są linie regionalne i lokalne. Problemem jest nadal słabe dostosowanie sieci kolejowej do obsługi dużych potoków pasażerskich występujących pomiędzy większymi aglomeracjami, zwłaszcza między Warszawą a Łodzią, Gdańskiem, Poznaniem, Wrocławiem i Szczecinem.

W trakcie negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską określono część polskiej sieci kolejowej, która ma zostać włączona do sieci TEN-T (*Trans-European Network*) do roku 2010. Na liniach tych powinna być zapewniona interoperacyjność tzn. możliwość przemieszczania się pociągów pomiędzy różnymi sieciami kolejowymi bez konieczności wymiany lokomotyw czy dłuższych postojów na stacjach granicznych.

Transport lotniczy - Według raportu rocznego Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego ICAO (International Civil Aviation Organization) Polska znajdowała się w 2006 r. na 49 miejscu na świecie pod względem wykonywanej pracy przewozowej, choć jej dynamika wzrostu była najwyższa w Europie i jedna z najwyższych na świecie. Lotniska polskie obsłużyły w 2006 r. 15,4 mln pasażerów (w 2005 r. – 11,8 mln). Mimo że Polska nadal posiada relatywnie niezbyt rozbudowaną sieć lotów i lotnisk przystosowanych do regularnych przewozów pasażerskich, gałąź ta dynamicznie się rozwija. Liczba lotnisk

⁵³ Dane za rok 2000.

⁵⁴ Wg Transport – wyniki działalności w 2006 r. – GUS, Warszawa 2007.

⁵⁵ Program Budowy Dróg Krajowych na Lata 2008-2012

w latach dziewięćdziesiątych wzrosła z 8 do 12, zaś sieć tras lotniczych w latach 2004-2006 wzrosła ponad 2,2-krotnie. W Polsce funkcjonuje 12 lotnisk komunikacyjnych (Międzynarodowy Port Lotniczy Warszawa-Okęcie i 11 regionalnych portów lotniczych), a także 42 lotniska lokalne. Stan infrastruktury portów lotniczych i obsługi ruchu lotniczego jest dość dobry. Jednakże wysokość współczynnika mobilności lotniczej (tj. relacja odprawionych pasażerów do liczby ludności kraju) wynosząca 0,4 należy do najniższych w Europie.

b) Skala i kierunki wykorzystania funduszy unijnych w obszarze infrastruktury transportowej

Projekty w zakresie infrastruktury transportowej realizowane są w ramach szerokiej kategorii interwencji nr 31⁵⁶ i obejmują następujące „podkategorie” wydatków: „infrastruktura transportowa”⁵⁷, „kolej”⁵⁸, „drogi”⁵⁹, „drogi krajowe”⁶⁰, „drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne”⁶¹, „ścieżki rowerowe”⁶², „autostrady”⁶³, „lotniska”⁶⁴, „porty”⁶⁵, „śródlądowe drogi wodne”⁶⁶, „morskie drogi wodne”⁶⁷, „transport miejski”⁶⁸, „transport multimodalny”⁶⁹, „inteligentne systemy transportowe”⁷⁰.

Przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury transportowej obejmują łącznie 1377 projektów, których całkowita wartość wynosi 28193 mln zł (w tym dofinansowanie ze środków unijnych 18 422 mln zł, tj. ponad 65% wartości projektów), a przeciętna wartość jednego projektu - 20,5 mln zł. Największym pod względem wartości projektem w zakresie infrastruktury transportowej jest trwająca modernizacja linii kolejowej E65, odcinek Warszawa-Gdynia, etap II, o wartości 1809 mln zł.

⁵⁶ Wg Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych (dot. projektów NPR).

⁵⁷ Projekty realizowane w ramach kategorii „infrastruktura transportowa”, a nie sklasyfikowane w ramach opisywanych poniżej podkategorii interwencji.

⁵⁸ Projekty w ramach podkategorii 311, których celem jest „Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez osiągnięcie zakładanych parametrów standardów technicznych i modernizację linii kolejowych”.

⁵⁹ Realizowane w ramach podkategorii 312 działania mają na celu „Wspieranie regionalnego systemu transportowego (drogi wojewódzkie, powiatowe, gminne) poprawiającego dostęp....”, a także „...wspieranie projektów odciążających układy komunikacyjne miast, w tym w szczególności centra gospodarcze i zabytkowe. Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę i modernizację dróg oraz poprawę dostępu do portów morskich od strony lądu poprzez budowę i modernizację dróg kołowych i kolejowych stanowiących połączenie dróg krajowych i linii kolejowych z portami morskimi.

⁶⁰ W ramach podkategorii 3121 „Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, przebudowę, modernizację lub remont dróg krajowych”.

⁶¹ Podkategoria 3122 „Zwiększenie spójności transportowej kraju poprzez budowę i modernizację lub remont lub przebudowę dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową”.

⁶² Podkategoria 3123 „Budowa, przebudowa lub modernizacja ścieżek rowerowych”.

⁶³ Podkategoria 313 „Zwiększenie spójności transportowej kraju oraz polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, przebudowę, remont lub modernizację autostrad”.

⁶⁴ Podkategoria 314 „Polepszenie dostępności przestrzennej Polski w układzie UE poprzez budowę, rozbudowę, modernizację lotnisk i ich infrastruktury”.

⁶⁵ Podkategoria 315 „Usprawnienie funkcjonowania morsko-lądowych łańcuchów transportowych (w ramach sieci TEN-T) poprzez utworzenie morskich węzłów logistycznych w powiązaniu z korytarzami transeuropejskimi i stworzenie warunków do skierowania części, przewożonych transportem lądowym tranzytem przez Polskę strumieni ładunkowych do polskich portów morskich”.

⁶⁶ Podkategoria 3161 „Zapewnienie właściwego stanu technicznego i utrzymanie właściwego poziomu bezpieczeństwa żeglugi śródlądowej oraz turystyki wodnej i jej infrastruktury.”

⁶⁷ Podkategoria 3162 „Zapewnienie właściwego stanu technicznego podejściowych torów wodnych w portach i utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa żeglugi.”

⁶⁸ Podkategoria 317 „Poprawa stanu technicznego i bezpieczeństwa systemu transportu miejskiego poprzez budowę, rozbudowę, lub odnowienie systemów transportu publicznego miast wraz z obszarami funkcjonalnie z nimi powiązanimi dla szybszego, sprawniejszego przemieszczania się osób.....”

⁶⁹ Podkategoria 318 „Stworzenie systemu przewozów ładunków różnymi gałęziami transportu poprzez budowę centrów logistycznych i terminali transportu kombinowanego na bazie infrastruktury kolejowej.

⁷⁰ Podkategoria 319 „Poprawa kontroli i nadzoru nad ruchem drogowym oraz usprawnienie systemu ratownictwa drogowego....”

W analizowanej grupie **ukończono 834 projekty** o łącznej wartości **2039 mln zł** (tj. 7,2% wartości projektów ogółem), podczas gdy **520 projektów** o ogólnej wartości **26091 mln zł** (92,5% wartości projektów ogółem) nadal znajduje się w fazie **realizacji**⁷¹. Najwyższą wartość spośród **zakończonych projektów** w zakresie infrastruktury transportowej miał projekt *Rozbudowa systemu transportu publicznego – trakcja tramwajowa w Elblągu (52,8 mln zł)*.

W poniższej tabeli zaprezentowano podstawowe informacje o projektach realizowanych w ramach interwencji dotyczących infrastruktury transportowej, w podziale na „podkategorie interwencji”. Uwzględniono w niej: całkowitą i średnią wartość oraz liczbę projektów (w tym projektów zakończonych) w danej podkategorii, jak również miernik zaawansowania interwencji w poszczególnych jej obszarach (jakim jest relacja wartości projektów zakończonych do wartości projektów zaplanowanych).

Tabela 13. Podstawowe informacje o projektach w zakresie infrastruktury transportowej

Kategoria	Nazwa kategorii	Liczba projektów	Struktura wg ilości (w %)	Wartość projektów (mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Liczba zakończonych projektów	% projektów zakończonych (wg ilości)	Wartość zakończonych projektów (mln zł)	% projektów zakończonych (wg wartości)
311	Kolej	31	2,3	7299,5	25,8	0	0	0	0
312	Drogi(w tym krajowe)	964	70,0	9385,1	33,3	675	70,0	1601,2	17,06
3122	Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne	110	8,0	455,8	1,6	83	75,4	127,9	28,06
313	Autostrady	8	0,6	4667,9	16,6	0	0	0	0
314	Lotniska	1	0,1	10,5	0,0	1	100	10,5	100
315	Porty	11	0,8	275,1	1,0	0	0	0	0
3161/62	Śródlądowe/morskie drogi wodne	2	0,1	106,9	0,4	0	0	0	0
317	Transport miejski	24	1,7	1268,1	4,5	9	37,5	127,9	10,09
318	Transport multimodalny	2	0,1	61,97	0,2	0	0	0	0
319	Inteligentne systemy transportowe	21	1,5	1004,4	3,5	4	19,0	21,3	2,12
31	Infrastruktura transportowa - pozostałe	203	14,7	3658,0	13,0	61	30,0	77,2	2,11
Ogółem		1377	100,0	28193,3	100,0	834	60,6	2038,6	7,23

Źródło: Opracowanie własne MRR

Dane zamieszczone w tabeli⁷² wskazują, że największą wartość stanowią projekty realizowane w ramach infrastruktury transportowej w pozycji „**drogi (w tym krajowe)**” (kategoria interwencji 312), w której sklasyfikowano projekty o całkowitej wartości około **9 385 mln zł** (co stanowiło 33,3% wartości projektów „transportowych”). Tak wysoka wartość projektów sklasyfikowanych w tej kategorii jest jednak przede wszystkim pochodną ilości (**964 projekty**), a nie przeciętnej wartości realizowanych inwestycji (wynoszącej niespełna 10 mln zł). Należy przy tym podkreślić, że chociaż dotychczas zrealizowano aż 675 projektów, to ich ogólna wartość stanowiła około 17% inwestycji jakie podjęto w ramach analizowanej podkategorii. Projekty te były realizowane przede wszystkim w ramach

⁷¹ Obecnie brak jest danych odnośnie stopnia zaawansowania 23 projektów (o łącznej wartości – 6,3 mln zł, tj. 0,22% projektów z zakresu infrastruktury transportowej).

⁷² W wyniku zaokrąglenia wartości projektów do dziesiątych części miliona zsumowanie zamieszczonych w tabeli danych odbiega nieco od kwoty 28193,2 mln złotych tj. wartości projektów ujętych w ich bazie. Wielkości zawarte w komentarzu do tabeli odnoszą się do bardziej szczegółowych wyliczeń powstałych w oparciu o wspomnianą bazę danych.

Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (901 projektów o łącznej wartości 4539 mln zł). Należy odnotować, że aż 946 projektów znajdowało się w gestii jednostek samorządu terytorialnego. Największym projektem w tej grupie była *Budowa I etapu obwodnicy m. Puławy dł. 12,71 km wraz z budową nowego mostu przez rz. Wisłę w Puławach dł. 1038,2 mb* - o wartości 361,1 mln zł.

Drugą pod względem wartości projektów w zakresie infrastruktury transportowej grupę tworzą działania podejmowane w ramach podkategorii „kolej”. **Obejmuje ona 31 projektów o wartości ponad 7284 mln zł**, (tj. 26 % wartości projektów w ramach infrastruktury transportowej ogółem). Ich średnia wartość wynosi 242,8 mln zł i jest niższa jedynie od średniej wartości projektów realizowanych w podkategorii „autostrady”. W ujęciu wartościowym, niemal $\frac{3}{4}$ interwencji w tym obszarze realizowano w ramach Funduszu Spójności, obejmującym 9 projektów „kolejowych”, podczas gdy PO Transport obejmował 13 takich projektów (o wartości 24% interwencji w tej podkategorii)⁷³. Jednostki budżetowe odpowiadają za realizację 17 projektów, a jednostki samorządu terytorialnego za 13⁷⁴. Największym pod względem wartości projektem „kolejowym” była wspomniana *modernizacja linii kolejowej E65, odcinek Warszawa-Gdynia*.

Tabela 14. Dofinansowanie wspólnotowe do projektów infrastruktury transportowej

Kategori a	Nazwa kategorii	Wartość projektów w (mln zł)	Wartość dofinansowania wspólnotowego (mln zł)	Relacja dofinansowania do wartości projektów 4:3 (w %)
1	2	3	4	5
311	Kolej	7299,5	5059,7	69,3
312	Drogi(w tym krajowe)	9385,1	6089,1	64,9
3122	Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne	455,8	319,1	70,0
313	Autostrady	4668,0	3288,2	70,4
314	Lotniska	10,5	4,3	41,0
315	Porty	275,1	160,3	58,3
3161/62	Śródlądowe/morskie drogi wodne	106,9	78,7	73,6
317	Transport miejski	1268,1	564,6	44,5
318	Transport multimodalny	61,97	11,6	18,7
319	Inteligentne systemy transportowe	1000,4	431,3	43,1
31	Infrastruktura transportowa - pozostałe	3658	2415,3	66,0
Ogółem		28193,2	18422,2	65,3

Źródło: Opracowanie własne MRR

Przykład projektu w zakresie infrastruktury transportowej

Celem projektu pt. **modernizacja linii kolejowej E-20** jest modernizacja polskiego odcinka tego ciągu komunikacyjnego - należącego do II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód-Wschód łączącego Berlin z Moskwą - przebiegającego przez obszary Wielkopolski, Mazowsza i Podlasia. Przy udziale środków z Funduszu Spójności parametry tego odcinka dostosowywane są do standardów unijnych i wymogów umów o głównych międzynarodowych liniach kolejowych (AGC) i o głównych międzynarodowych liniach transportu kombinowanego (AGTC).

⁷³ Wartość 9 projektów realizowanych w ramach ZPOR to zaledwie 1,2% wartości projektów w obszarze infrastruktury kolejowej.

⁷⁴ W przypadku jednego projektu baza identyfikuje beneficjenta pod nazwą „inne”.

Prace modernizacyjne obejmują 4 odcinki i dotyczą m.in.: wykonania na szlakach i stacjach robót w zakresie wymiany szyn i podkładów oraz odwodnienia, modernizacji sieci trakcyjnej, modernizacji przejazdów kolejowych w zakresie nawierzchni oraz – w koniecznych przypadkach - budowy dróg równoległych, modernizacji obiektów inżynierskich, modernizacji urządzeń łączności i urządzeń sterowania ruchem kolejowym w zakresie umożliwiającym zdalne sterowanie.

Efektom finalnym prac modernizacyjnych ma być: poprawa obsługi ruchu pasażerskiego i towarowego poprzez skrócenie czasu podróży i zwiększenie przepustowości towarów oraz zwiększenie bezpieczeństwa na przejazdach/przejeźdźcach w poziomie szyn poprzez ich modernizację lub wyeliminowanie.

Obecnie, w ramach tego korytarza realizowane są przez PKP PLK roboty na odcinkach:

- Mińsk Mazowiecki – Siedlce (koszt kwalifikowany to 211,2 mln EUR, w tym dofinansowanie z Funduszu Spójności wynosi 158,5 mln Euro); prace potrwać do 31.12.2008 r.;
- Siedlce – Terespol (koszt kwalifikowany to 124, 6 mln EUR, w tym udział Funduszu Spójności wynosi 93,45 mln Euro); prace potrwać do 31.12.2010 r.;
- na obszarze Poznańskiego Węzła Kolejowego (koszt kwalifikowany projektu wynosi 103 mln EUR, w tym udział ISPA/Funduszu Spójności to 77,2 mln Euro); do 31.12.2009 r.

oraz na odcinku Rzepin – granica państwa.

W związku z faktem, że na wielu odcinkach inwestycja przecina rezerваты przyrody, parki krajobrazowe wraz z otulinami, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary Natura 2000, a w jej sąsiedztwie znajduje się wiele obszarów ochrony przyrody, w ramach prac budowlanych zaplanowano: przystosowanie i budowę wytypowanych obiektów inżynierskich do pełnienia funkcji przejść dla zwierząt dla zachowania korytarzy migracyjnych, montaż na wybranych odcinkach urządzeń odstrasających, ograniczenie emisji hałasu i wibracji (budowa ekranów akustycznych i zastosowanie mat antywibracyjnych).

W podkategorii „**autostrady**” realizowane są nadal wszystkie z **8** zaplanowanych w tej grupie **projektów**, których łączna wartość wynosi **4668 mln zł** (co stanowi 17% wartości inwestycji w infrastrukturę transportową). 7 projektów współfinansowanych jest w ramach Funduszu Spójności, a 1 z Programu Operacyjnego Transport. Projekty te realizowane są przez jednostki budżetowe. Największym projektem w omawianej podkategorii jest *Budowa autostrady A4, odc. Zgorzelec-Krzyżowa* (1196 mln zł), a najmniejszym *Przebudowa autostrady A6 na odc. Klucz-Kijewo* (129,3 mln zł).

W kategorii, która w bazie figuruje jako „31” tj. („**infrastruktura transportowa - pozostałe**”) znajdują się ponadto **203 projekty** o całkowitej wartości **3658 mln zł** (tj. około 13% wartości projektów w zakresie szerokopojętej infrastruktury transportowej). Kontynuowana jest realizacja 122 projektów o wartości 3533,2 mln zł (tj. 96,6% wartości inwestycji zaplanowanych w tej podkategorii), a dotychczas ukończono 61 projektów na kwotę 77,2 mln zł (2,1 %) ⁷⁵. Jednostki samorządu terytorialnego odpowiadają za realizację 199 projektów o wartości 825,6 mln zł (tj. 22,6%), a jednostki budżetowe za 5 projektów o wartości 2820,9 mln zł (77,1%) ⁷⁶.

Przykład projektu w zakresie infrastruktury transportowej

Projekt „**Budowa autostrady A-2, odcinek: Konin – Emilia**”, którego celem jest budowa 85,8 km odcinka autostrady A-2 między węzłem Konin a węzłem Emilia, jest finansowany ze środków Funduszu Spójności, a za jego realizację odpowiada Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA). Całkowity koszt kwalifikowany projektu wynosi 346,6 mln EUR (w tym udział Funduszu Spójności 284,2 mln EUR). Projekt ten stanowi jeden z etapów budowy autostrady A-2 na odcinku Konin – Stryków – Wiskitki.

W ramach projektu realizowanych jest 6 kontraktów obejmujących m.in. budowę 4 nowych węzłów, 78 mostów i wiaduktów, 4 przejazdów gospodarczych, 2 kładek dla zwierząt, przejść podziemnych dla pieszych, przepustów, Miejsc Obsługi Podróżnych, oświetlenia drogi, urządzeń bezpieczeństwa ruchu i ochrony środowiska. Zasadnicze prace w ramach budowy tego odcinka autostrady zostały zakończone, co pozwoliło na oddanie go do ruchu w dniu 26 lipca 2006 r.

⁷⁵ W przypadku 20 projektów o wartości 47,6 mln złotych (tj. 1,3%) w bazie brak jest danych odnośnie stopnia zaawansowania projektu.

⁷⁶ Przedsiębiorstwa były beneficjentami 7 projektów o wartości 284,6 mln złotych (7,8%).

Autostrada A-2 jest jedną z najważniejszych dróg w Polsce i stanowi część Trans – Europejskiego Korytarza nr II, mającego zapewnić szybkie połączenie pomiędzy Hanowerem – Berlinem – Frankfurt – Poznaniem – Warszawą – Brześciem – Mińskiem a Moskwą. Przebudowa istniejącego odcinka autostrady A-2 Września – Konin została ukończona w lutym 2003 roku, natomiast odcinka Nowy Tomyśl - Poznań wraz z obwodnicą Poznania - w 2004 roku.

Odcinek autostrady Konin – Stryków (Łódź) odciążą jednojezdniową drogę krajową nr 2 Konin – Krośnice razem z drogą nr 1 Krośnice – Łódź oraz drogę krajową nr 72 Konin – Łódź. Ostateczne zakończenie robót budowlanych na odcinku Konin – Stryków (Łódź) pozwoli na nowoczesne połączenie 250 km autostradą pomiędzy Nowym Tomyślem a Strykowem (Łódź). Autostrada ta umożliwi połączenie głównych gospodarczych i urbanistycznych regionów centralnych części Polski i Niemiec (polskie przejście graniczne w Świecku/Frankfurt). Wraz z sekcją Emilia – Stryków II (finansowaną w ramach Funduszu Spójności - dawniej ISPA), umożliwić będzie dobre połączenie pomiędzy Poznaniem/Koninem i Warszawą (poprzez istniejącą drogę krajową nr 14 Stryków – Łowicz).

W zakresie **transportu miejskiego** realizowano 24 projekty o wartości całkowitej **1268 mln zł**, (tj. 4,5% wartości inwestycji w infrastrukturę transportową). Wszystkie projekty realizowano w ramach ZPORR, przy czym beneficjentami 22 projektów - o wartości 1050 mln zł (83% wartości projektów w tej podkategorii) - były jednostki samorządu terytorialnego (gminy). Dotychczas zakończono realizację 9 projektów o wartości 128 mln zł.

Przykład projektu w zakresie infrastruktury transportowej.

Największym przedsięwzięciem realizowanym - w zakresie transportu miejskiego- w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego jest projekt **„Zintegrowany transport publiczny w aglomeracji krakowskiej – etap I”**, wybrany do wsparcia w ramach działania 1.6 „Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach”. Inwestycja ta (o wartości 269,4 mln zł) otrzymała dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości ponad 100 mln zł. Zostało ono przyznane na przedłużenie linii szybkiego tramwaju, realizację wspólnego pasa tramwajowo–autobusowego na odcinku o łącznej długości ok. 2 km oraz zakup 24 tramwajów niskopodłogowych.

W ramach podkategorii **319 inteligentne systemy transportowe** zgrupowano 21 projektów o całkowitej wartości – ponad **1000 mln zł** (3,6 % wartości ogółu projektów z zakresu infrastruktury transportowej). Jak dotąd zakończono realizację 4 projektów o wartości 21,3 mln zł (tj. 2,2% wartości projektów w tej kategorii), a nadal realizowanych jest 17 projektów o wartości 983 mln zł (97,8%). Pod względem wartości największe są projekty (9) realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego, których wartość wynosi 866,4 mln zł (tj. 86,3%).

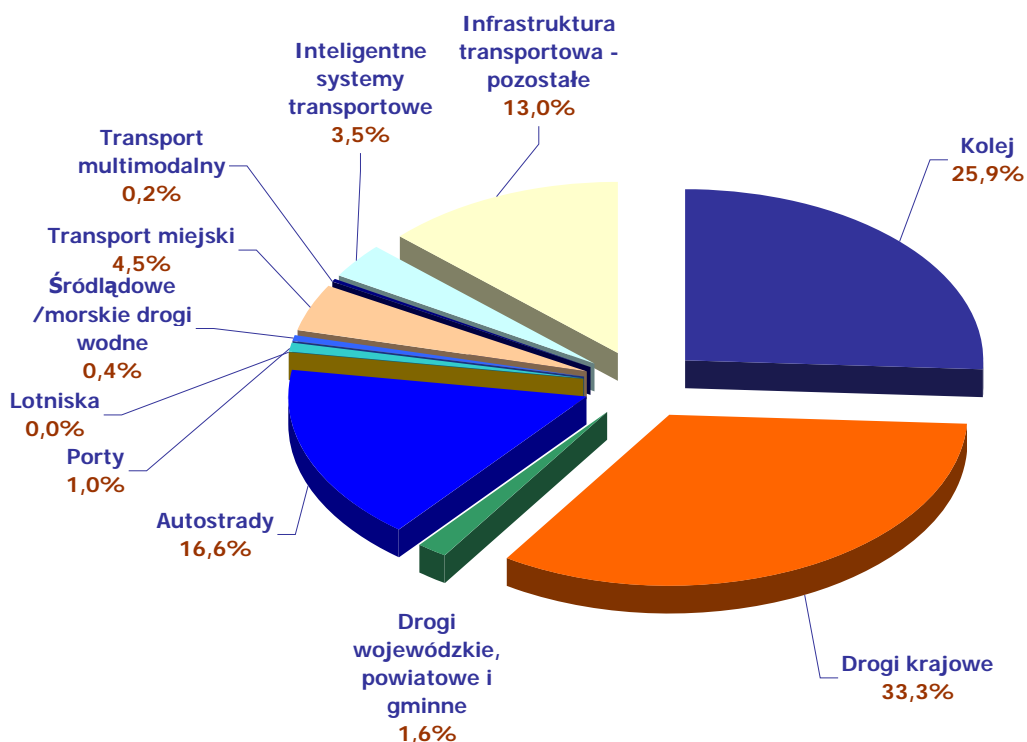
Podkategoria interwencji **drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne** obejmuje **110 projektów** o wartości całkowitej **456 mln zł** (1,6% wartości projektów w zakresie infrastruktury transportowej), które w całości są realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, w zdecydowanej większości w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego (90 projektów o wartości 406 mln zł). Średnia wartość projektu w omawianej podkategorii wynosi 4,1 mln zł, przy czym największą wartościowo inwestycją jest *Przebudowa drogi wojewódzkiej. NR985 Nagnajów-Dębica, na odcinku Nagnajów-Mlelec* (39,8 mln zł).

W ramach podkategorii **porty** sklasyfikowano **11 projektów** - o wartości całkowitej **275 mln zł** - które znajdują się nadal w fazie realizacji. Największą inwestycją w tej grupie jest *Budowa Infrastruktury Portowej dla bazy kontenerowej na Ostrowie Grabowskim w Szczecinie* (86,9 mln zł).

Interwencje w ramach podkategorii **śródlądowe drogi wodne** oraz **morskie drogi wodne** obejmują jedynie **dwa projekty** o łącznej wartości **107 mln zł**, przy czym prawie $\frac{3}{4}$ tej wartości przeznaczona jest na realizację projektu *Przebudowa Falochronu Głównego w Gdyni wraz z modernizacją systemu nawigacyjnego*.

Z kolei interwencja w zakresie **infrastruktury lotniskowej** obejmuje **jeden** (zakończony) **projekt** tj. *Modernizacja, rozbudowa terminalu pasażerskiego w porcie lotniczym Szczecin-Goleniów III etap. Terminal przylotów* o **wartości 10,5 mln zł**. Interwencja w zakresie **transportu multimodalnego** obejmuje dwa projekty o **całkowitej wartości 62 mln zł**.

Wykres 12. Struktura projektów w ramach infrastruktury transportowej, w podziale na podkategorie interwencji (w % wg wartości)

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

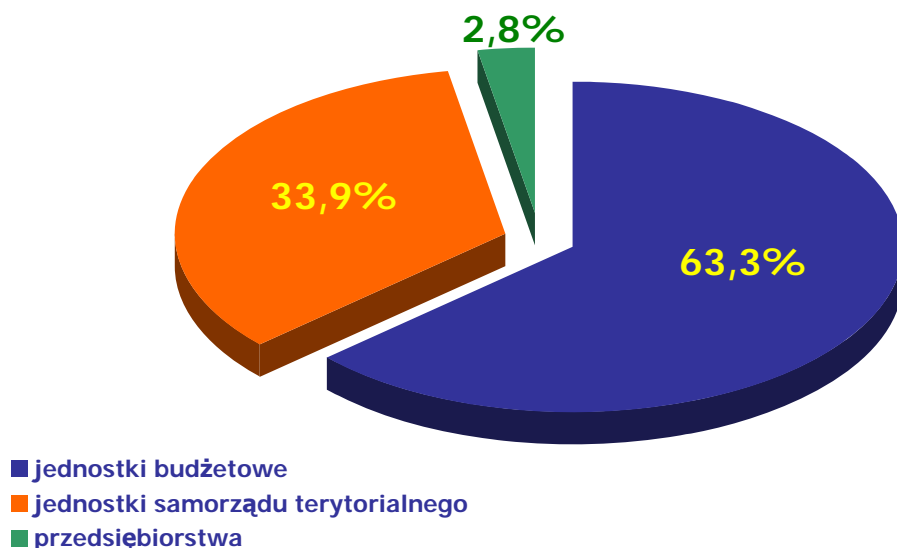
c) Główni beneficjenci projektów infrastrukturalnych w zakresie infrastruktury transportowej

Największa ilość projektów w ramach infrastruktury transportowej przypada na **jednostki samorządu terytorialnego - 1294 projekty** o łącznej **wartości 9539 mln zł** (tj. 34% wartości projektów w tej sferze). W realizacji znajdowały się 442 projekty - o wartości 7489 mln zł (78,5%), a ukończono 833 inwestycje o wartości 1986 mln zł⁷⁷. Największym projektem jest *Zintegrowany transport publiczny w aglomeracji krakowskiej - etap I* (o wartości 269,4 mln zł).

⁷⁷ Brak danych co do stanu zaawansowania 23 projektów – o łącznej wartości – 63,4 mln złotych (tj. 0,7% wartości wszystkich projektów w tej grupie).

Wykres 13. Główni beneficjenci projektów z zakresu infrastruktury transportowej (w % wg wartości)

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Jednostki budżetowe realizowały **62 projekty** o łącznej wartości - **17789 mln zł** (63% wartości wszystkich projektów z zakresu infrastruktury transportowej). Dwa spośród ww. zostały zakończone (ich wartość ogółem wynosiła zaledwie 3,9 mln). Średnia wartość projektu „transportowego” realizowanego przez jednostki budżetowe wynosiła 286,9 mln zł. Największym przedsięwzięciem jest w tej grupie – jak i w puli wszystkich projektów w ramach infrastruktury transportowej *Modernizacja linii kolejowej E65, odcinek Warszawa-Gdynia, etap II*.

Przedsiębiorstwa realizowały **15 projektów** – z tego 2 zostały zakończone, 13 znajduje się w fazie realizacji- o ogólnej wartości **786 mln zł** (tj. 2,8% wartości projektów w sferze infrastruktury transportowej). Średnia wartość projektu wynosiła 52,4 mln zł, a największy projekt – opiewający na kwotę 210,9 mln zł dotyczył *budowy DTŚ Zachód odcinek R1, R2 w Rudzie Śląskiej*.

Placówki oświatowe i organizacje pozarządowe (NGO) realizowały **po dwa projekty** z zakresu infrastruktury transportowej o wartości odpowiednio **2,76 mln zł** oraz **1,8 mln zł** (tj. zaledwie ułamek procentu wartości projektów w zakresie infrastruktury transportowej).

2. Fundusze unijne a rozwój infrastruktury ochrony środowiska

a) Stan infrastruktury ochrony środowiska

Infrastruktura ochrony środowiska - W ostatnich kilkunastu latach **osiągnięto znaczący postęp w ochronie środowiska naturalnego**. W wyniku ograniczenia energo- i materiałochłonności produkcji, zmian w systemie finansowania działalności proekologicznej i dostosowywania norm ochronnych do standardów UE - zmalał negatywny wpływ działalności gospodarczej na środowisko naturalne. Jego stan w niektórych dziedzinach nie różni się znacząco od obserwowanego w innych krajach UE, a stan gleb kształtuje się korzystniej. Nowe wyzwania dla ochrony środowiska wynikają z akcesji Polski do UE (m. in. realizacja zobowiązań traktatowych w tym obszarze). Polska, stając się członkiem UE, włączyła się też w tworzenie europejskiego systemu obszarów chronionych Natura 2000.

W Polsce różnego rodzaju formami ochrony przyrody objęte jest 32,5% powierzchni kraju (10 176 tys. ha). Składają się na nią 23 parki narodowe, 1407

rezerwatów przyrody, 120 parków krajobrazowych, 411 obszarów chronionego krajobrazu oraz różne formy drobne, takie jak pomniki przyrody czy użytki ekologiczne. Obszary sieci *Natura 2000* zajmują 16,8% powierzchni kraju⁷⁸.

Konsekwentnie realizowane postanowienia polityki ekologicznej, jak również procesy restrukturyzacji i unowocześnienia gospodarki, przyczyniły się do obniżenia poziomu presji na środowisko. **Emisje podstawowych zanieczyszczeń do powietrza – SO₂, CO₂ i pyłów – zmniejszyły się** w 2005 r. odpowiednio o około 11%, 1,3% i 4%, w porównaniu z rokiem 2003. Radykalnie poprawiła się jakość powietrza w okręgach uprzemysłowionych, a także - choć jeszcze w niewystarczającym stopniu - jakość większości wód płynących. **Ponad 95% ścieków przemysłowych poddawanych jest oczyszczaniu** w stopniu odpowiadającym wymogom prawa. Uzyskano również znaczny postęp w sferze gospodarki odpadami przemysłowymi i komunalnymi.

W Polsce w 2006 r. czynnych było ogółem 1008 kontrolowanych składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 3310 ha. Jedynie 4% odpadów zbieranych w ciągu roku w Polsce podlega selekcji, a 3,5% utylizacji w spalarniach i kompostowniach. Ponad 90% odpadów komunalnych trafia na składowiska. Oznacza to, że mimo znacznie mniejszej produkcji odpadów w przeliczeniu na mieszkańca niż przeciętnie w krajach UE-25 (odpowiednio Polska – 256 kg/osobę, wobec 537 kg/osobę w UE-25 w 2004 r.) występuje ich znaczna akumulacja (Polska – 241 kg składowanych odpadów na osobę wobec 247 kg/osobę w UE-25 w 2004 r.).

Infrastruktura ochrony wód - Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej doprowadziła do spadku o 2,2% ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia w 2006 r., w porównaniu z rokiem 2003 r. Rozbudowano sieć kanalizacyjną (z 68,9 tys. km w 2003 r. do 84,9 tys. km w 2006 r.).

W latach 2003-2006 poprawiła się infrastruktura ochrony wód w Polsce. W tym okresie długość sieci wodociągowej wzrosła o 8,2%, do 251,4 tys. km. W większości krajów europejskich ilość miejskich gospodarstw domowych podłączonych do sieci wodociągowej wynosi około 90%. Również przeciętny odsetek mieszkańców miast podłączonych do sieci kanalizacyjnej dla obszaru UE-25 wyniósł 90%. W Polsce oba odsetki kształtują się na zbliżonym do UE poziomie (do sieci wodociągowej podłączone jest blisko 95% ludności miast).

W 2006 r. funkcjonowało 2999 oczyszczalni ścieków komunalnych, które obsługiwały 61,4% ludności kraju (w miastach 86,2%) tj. o 2,4 pkt proc. więcej niż w 2003 r. W większości krajów UE-25 oczyszczalnie ścieków obsługują ponad 70% ludności. Infrastruktura ochrony wód była w ostatnich latach przedmiotem znacznych inwestycji – średnio inwestowano około 3 mld zł rocznie, z czego ponad 60% przypadało na inwestycje w oczyszczalnie ścieków. Dzięki tym inwestycjom tylko **w roku 2006 liczba oczyszczalni ścieków wzrosła o 86**, a długość sieci kanalizacyjnych o ponad 4,8 tys. km.

b) Skala i kierunki wykorzystania funduszy unijnych w obszarze ochrony środowiska

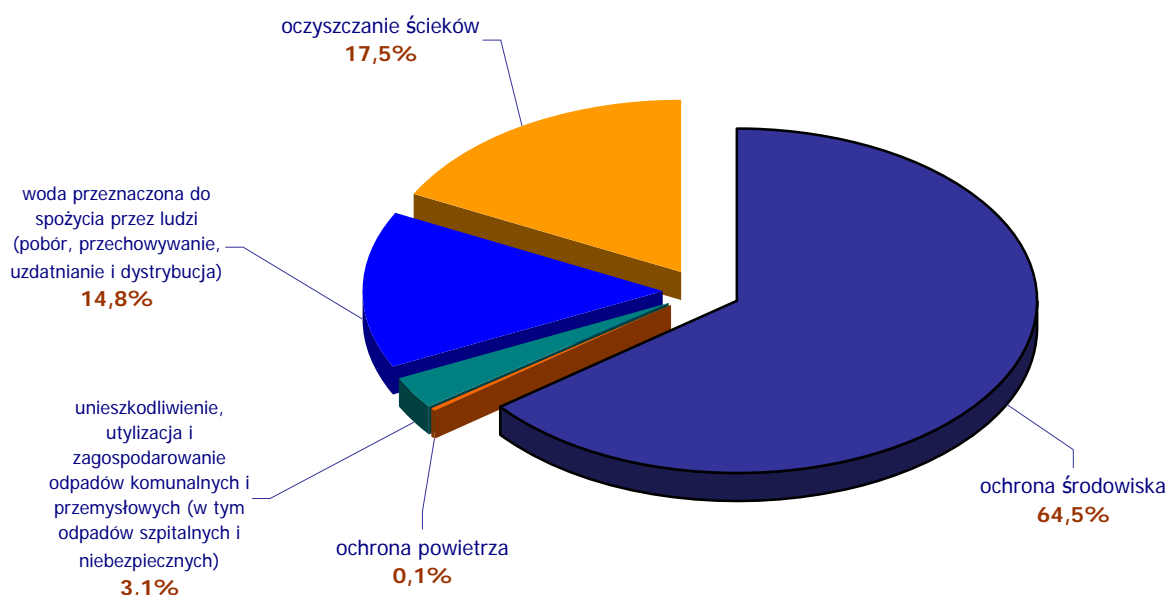
Projekty dotyczące infrastruktury ochrony środowiska

Projekty z zakresu infrastruktury środowiska (w tym gospodarka wodna) realizowane są w ramach kategorii 34, w której znajduje się **990 projektów o łącznej wartości 20133 mln zł (w tym dofinansowanie wspólnotowe w wysokości 12 451 mln zł, tj. prawie 62% wartości projektów)**, z czego w fazie realizacji znajduje się 408 projektów o wartości 18837 mln zł (94% ogółu wartości projektów z zakresu ochrony środowiska), zakończono 565 projektów o wartości około 120 mln zł (6%). Średnia wartość projektu

⁷⁸ Wnioski Państwowej Rady Ochrony Przyrody do prac nad Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju .

wynosiła 20,3 mln zł, a największym projektem było „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie - faza III” (1528 mln zł).

Wykres 14. Struktura projektów w zakresie infrastruktury ochrony środowiska, wg wartości (w%)

Źródło: Opracowanie własne MRR

Skala i zaawansowanie inwestycji w infrastrukturę ochrony środowiska wg podkategorii interwencji:

- „ochrona środowiska” – 168 projektów o wartości ogółem 12989 mln zł, czyli 64,5% wartości inwestycji „środowiskowych”, z czego 121 projektów w fazie realizacji; 32 projekty zakończone (jedynie 0,3 % wartości projektów w tej kategorii)⁷⁹. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 163 projekty (w tym gminy 161 projektów), których wartość stanowiła 91% inwestycji realizowanych w tej kategorii, podczas gdy pozostałe 5 projektów było realizowane przez przedsiębiorstwa. Największy projekt to „Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie - faza III” (1528 mln zł);
- „ochrona powietrza” – obejmuje 12 projektów o wartości ogółem 28,3 mln zł, (tj. 0,14% wartości inwestycji „środowiskowych”), przy czym 11 projektów znajduje się w gestii jednostek samorządu terytorialnego, a 1 jest prowadzony przez przedsiębiorstwo. W omawianej grupie zakończono realizację 4 projektów (około 41% wartości projektów w „podkategorii”), a 8 jest kontynuowanych. Średnia wartość projektów w tej podkategorii wynosi 2,35 mln zł, a największy projekt obejmuje „Modernizację źródła ciepła - Ciepłowni "Kortowo" w Olsztynie w kierunku redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza i wykorzystania biomasy” (o wartości 10,4 mln zł);
- „ochrona przed hałasem” – wg bazy w podkategorii tej nie jest realizowany żaden projekt, podobnie jak w przypadku zasobów wodnych (kat. 346);
- „unieszkodliwienie, utylizacja i zagospodarowanie odpadów komunalnych i przemysłowych (w tym odpadów szpitalnych i niebezpiecznych)” obejmowało 33 projekty (beneficjentami 28 z nich były jednostki samorządu terytorialnego) o wartości 615 mln zł, (tj. 3,1% wartości inwestycji w zakresie infrastruktury „ochrony środowiska”). Zakończono realizację

⁷⁹ Odnośnie 15 projektów brak jest obecnie danych dotyczących ich obecnego stanu zaawansowania.

16 projektów o wartości 46 mln zł (7,5% wartości ogółu), natomiast 17 projektów nadal trwało. Największy z projektów w tej grupie to „Gospodarka odpadami w Łodzi”, o wartości 93,3 mln zł;

- „woda przeznaczona do spożycia przez ludzi (pobór, przechowywanie, uzdatnianie i dystrybucja)”. W grupie tej realizowano 319 projektów o wartości 2974 mln zł (tj. 14,8% inwestycji z zakresu „infrastruktury ochrony środowiska”). Zakończono realizację 216 projektów (których wartość stanowiła 309,5 mln zł (tj. 10,4% inwestycji ogółem w tej kategorii), natomiast 103 projekty są kontynuowane. Jednostki samorządu terytorialnego (gminy) były beneficjentami 309 projektów, których wartość stanowiła 94% inwestycji w tej kategorii. Przeciętna wartość projektu wynosiła 5,9 mln zł, a największy projekt „Poprawa jakości życia we Wrocławiu” ma wartość 527,5 mln zł;
- „oczyszczanie ścieków” – gdzie realizowano 458 projektów o wartości 3526 mln zł, (tj 17,5% ogólnej wartości inwestycji środowiskowych). Zakończono realizację 297 projektów o ogólnej wartości ponad 770 mln zł (21,8% wartości projektów z zakresu oczyszczania ścieków), 158 projektów jest nadal realizowanych (78%)⁸⁰. Największy projekt dotyczy modernizacji gospodarki ściekowej w Gliwicach (205 mln zł), a przeciętna wartość projektu w tej podkategorii wynosi 7,3 mln zł.

Beneficjenci interwencji w zakresie infrastruktury ochrony środowiska

Głównym beneficjentem projektów podejmowanych w zakresie infrastruktury ochrony środowiska są **jednostki samorządu terytorialnego**, które realizują **962 projekty** o wartości 18415 mln zł (91,5% wartości ogółem projektów w zakresie ochrony środowiska) - z czego **gminy 951 projektów** o wartości **18363 mln zł** (99,7 % projektów realizowanych przez jst). Spośród inwestycji jednostek samorządu terytorialnego w fazie realizacji znajduje się 387 projektów o wartości 17131 mln zł, zakończono 558 projektów o wartości 1185 mln zł (6,4%)⁸¹.

W ramach **Funduszu Spójności** sklasyfikowanych jest **88 projektów** o wartości **17242,5 mln zł**, tj. 86% w zakresie ochrony środowiska), przy czym wszystkie projekty znajdują się w fazie realizacji. W grupie tej **jednostki samorządu terytorialnego** (gminy) realizowały 78 projektów, o wartości całkowitej **15682 mln zł**, tj. 92% wartości projektów „środowiskowych” realizowanych w ramach tego Funduszu, natomiast **przedsiębiorstwa** realizowały 10 projektów o wartości 1561 mln zł, (tj. 9% wartości tych inwestycji).

W ramach **Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego** znajduje się 876 projektów o wartości 2831 mln zł (tj. 14,1% wartości inwestycji w ramach infrastruktury środowiskowej), z czego nadal realizowane są 303 projekty o wartości 1548 mln zł, (tj. prawie 55% wartości inwestycji środowiskowych realizowanych w ramach ZPORR), a **zakończono 556** projektów o ogólnej wartości 1184 mln zł (41,8%). Wg bazy projektów status 17 interwencji w tej sferze jest „nieokreślony”. **Jednostki samorządu terytorialnego** były beneficjentami **860 projektów** o wartości blisko **2675 mln zł** (tj. 94,5% ogółu wartości inwestycji „środowiskowych” realizowanych w ramach ZPORR).

Projekty w zakresie ochrony środowiska i odtworzenia środowiska naturalnego

Wartość **35 projektów** realizowanych w tej kategorii interwencji (353)⁸² wynosi 175,9 mln zł (przy dofinansowaniu wspólnotowym w wysokości 122,4 mln zł, tj. blisko 70% wartości

⁸⁰ Odnośnie dwóch brak jest obecnie danych nt. ich statusu.

⁸¹ W przypadku 16 projektów o ogólnej wartości 99,2 mln zł brak jest obecnie danych.

⁸² Podejmowane w tej sferze interwencje obejmują projekty prowadzące do:

- Wsparcia zarządzania ochroną środowiska,
- Przeciwdziałania powodziom,
- Ochrony środowiska związanej z rewitalizacją obszarów miejskich,
- Ochrony środowiska związanej z rewitalizacją obszarów przemysłowych i powojkowych.

projektów). W fazie realizacji znajduje się 17 projektów o wartości 119 mln zł tj (67,7% wartości projektów w tej grupie), a zakończono realizację 18 projektów o wartości 57 mln zł (32,7%). Średnia wartość projektu wynosiła 5,03 mln zł, a największym przedsięwzięciem była *Budowa zbiornika retencyjnego Włodzienin na rzece Troi, Gmina Branice i Gmina Głubczyce* (20,7 mln zł).

Przykład projektu w zakresie infrastruktury ochrony środowiska

Końcowa rekultywacja, ukształtowanie składowiska i selektywna zbiórka odpadów w Gminie Wołomin

Beneficjent: Gmina Wołomin

Działanie: 1.2 ZPORR

Wartość całkowita projektu: 5284,9 tys. zł **Wartość dofinansowania z EFRR:** 3223, 8 tys. zł

Projekt obejmuje rekultywację i ukształtowanie północno-wschodniej skarpy składowiska oraz budowę urządzeń do utylizacji odcieków, rekultywację końcową obecnie eksploatowanej kwatery składowiska polegające m.in.: na wykonaniu instalacji odgazowania, uzupełnieniu okrywy izolacyjnej, wykonaniu pasa zieleni izolacyjnej po dwóch stronach składowiska. Innym zadaniem tego projektu jest wdrożenie selektywnej zbiórki odpadów „u źródła”, która polega na doposażeniu sortowni odpadów w dodatkowe urządzenia, zakupie specjalistycznych samochodów do odbioru odpadów selekcyjonowanych. Celem projektu jest zmniejszenie zanieczyszczeń przedostających się do gleb, wód i powietrza. Wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów spowodowało zwiększenie udziału odzyskanych surowców wtórnych, wzrost świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.

29 projektów z zakresu ochrony środowiska i odtworzenia środowiska naturalnego realizowanych jest w ramach **Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego**, a ich całkowita **wartość** wynosi **156 mln zł** (około 89% wartości inwestycji w tej sferze). W ramach Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III, realizowanych jest 6 projektów z zakresu ochrony środowiska, których ogólna wartość wynosi 20,1 mln zł, (tj. 11,4% inwestycji w zakresie ochrony środowiska i jego odtworzenia). **Beneficjentami 31 projektów o wartości 165 mln zł** są jednostki samorządu terytorialnego (blisko 94% wartości projektów realizowanych w tej sferze) - z czego gminy realizują 21 projektów, województwa 8, a powiaty 2; pozostałe 4 projekty są realizowane przez jednostki budżetowe.

Projekty dotyczące zarządzania zasobami wodnymi dla potrzeb rolnictwa⁸³

Inwestycje w tej sferze – wszystkie realizowane w ramach **Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich** - obejmują **234 projekty** o wartości **504 mln zł** (w tym **dofinansowanie wspólnotowe w wysokości 367,3 mln zł, tj. 73% wartości projektów**), z czego 23 projekty (o wartości 13,8 mln zł już zakończono, a w realizacji znajduje się 211 projektów o ogólnej wartości 490,4 mln zł). **Jednostki samorządu terytorialnego** realizowały **215 projektów** o ogólnej wartości 477 mln zł (około 95% wartości projektów realizowanych w ramach tej kategorii), pozostałe 19 projektów było realizowanych przez jednostki budżetowe. Przeciętny projekt posiadał wartość 2,15 mln zł, a największą wartość interwencji odnotowuje się w ramach projektu *Gorzów-Koszęcim-Niwica - modernizacja wału przeciwpowodziowego rz. Warty w km wału* (11,3 mln zł)

3. Projekty w zakresie infrastruktury energetyki

Według danych Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A., sieć przesyłowa w 2006 r. w Polsce obejmowała łącznie 12917 km linii energetycznych, 95 stacji energetycznych najwyższych napięć i 166 transformatorów. Ponad 60% sieci działa wciąż w oparciu o przestarzały system sieci 220 kV.

⁸³ Działania podejmowane w ramach kategorii 1308 obejmują „wspieranie projektów z zakresu melioracji wodnych, szczegółowych i podstawowych, projektów związanych z kształtowaniem przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego koryta cieku naturalnego, wykraczające poza działanie związane z utrzymaniem wód, służące regulacji stosunków wodnych w glebie, ułatwienie jej uprawy oraz ochronie użytków rolnych przed powodzią.

Wytwarzanie energii w Polsce opiera się w głównej mierze na źródłach nieodnawialnych. **W Polsce na elektrownie ciepłe przypadało około 93% mocy zainstalowanej**, a na źródła odnawialne około 7% (w 2004 r.). Dla porównania, w UE tylko około 57% mocy zainstalowanej przypada na elektrownie ciepłe, natomiast około 24% na elektrownie wykorzystujące źródła odnawialne, w tym około 6% na elektrownie wiatrowe.

Inwestycje z zakresu infrastruktury energetycznej podejmowane są w ramach kategorii interwencji „33” oraz podkategorii: „331” (elektryczność, gaz, produkty naftowe, paliwo stałe), „332” (odnawialne źródła energii - energia słoneczna, energia wiatrowa, wodna, energia organiczna – biomasa) oraz „333” (efektywne wykorzystanie energii, jej uzyskiwanie i kontrola zużycia).⁸⁴ Do omawianej grupy zaliczono – w oparciu o bazę projektów - **20 projektów o wartości 38,1 mln zł (w tym dofinansowanie wspólnotowe w wysokości 21,7 mln zł, tj. 57% wartości projektów)**. Większość z nich realizowano w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, który grupował 19 projektów o wartości 37,6 mln zł (98,7% wartości ogółem inwestycji w sferze infrastruktury energetycznej). W ramach Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw realizowano jeden 1 projekt o wartości 491 tys. zł. **Zakończonych zostało 12 projektów** w zakresie infrastruktury energetycznej o wartości 10,9 mln zł (28,9%) oraz kontynuowano 8 projektów o wartości 26,7 mln zł (71,4%). 18 projektów - o wartości 36,6 mln zł (tj. 96,2%) znajduje się w gestii jednostek samorządu terytorialnego (16 - gmina / 2 - powiat). Największym projektem w zakresie infrastruktury energetycznej była *Modernizacja źródła ciepła - Ciepłowni "Kortowo" w Olsztynie w kierunku redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza i wykorzystania biomasy* (10,4 mln zł). Przeciętna wartość projektu w tym obszarze wynosiła 1,9 mln zł.

W zakresie projektów realizowanych w ramach infrastruktury energetycznej wartościowo dominowały projekty z kategorii **odnawialne źródła energii**, gdzie realizowano **5 projektów** o wartości **24,8 mln zł** (65,1% wartości inwestycji). Przeciętna wartość projektu w omawianej podkategorii sięga około 0,5 mln zł, a największy projekt dotyczy *Modernizacji miejskiego systemu ciepłowniczego w oparciu o biomasę w Bornym Sulimowie* (10,1 mln zł).

W podkategoriach: **elektryczność, gaz, produkty naftowe, paliwo stałe** oraz **efektywność wykorzystania energii, jej uzyskiwania i kontrola jej zużycia** sklasyfikowano - odpowiednio - po jednym projekcie (o wartości około 0,5 mln zł każdy).

4. Projekty w zakresie rozwoju i poprawy infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa

W ramach kategorii 1309⁸⁵ podjęto **3358 projektów** o ogólnej wartości **ponad 336 mln zł (w tym dofinansowanie wspólnotowe w wysokości 110,8 mln zł, tj. blisko 33% wartości projektów)**, przy czym projekty te są w całości realizowane w ramach **Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich**. Działania podejmowane w ramach tej kategorii obejmowały infrastrukturę transportową (m.in. budowa/modernizacja lub utwardzenie dróg wewnętrznych i placów manewrowych), infrastrukturę ochrony środowiska

⁸⁴ Projekty realizowane w zakresie podkategorii 331 mają na celu „budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury i urządzeń służących do produkcji i przesyłu energii elektrycznej, gazu, produktów naftowych i paliwa stałych, przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłaty oraz nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługę geodezyjną oraz usługi dotyczące zarządzania projektem”.

W podkategorii 332 zgrupowane są projekty mające na celu „zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do produkcji i przesyłu energii odnawialnej, natomiast podkategoria 333 obejmuje projekty prowadzące do „zwiększenia efektywności wykorzystania energii, jej uzyskiwania i kontroli użycia”.

⁸⁵ W kategorii „Rozwój i poprawa infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa” podejmuje się interwencje, których celem jest: „Poprawa lub umożliwienie rolnikom dostępu do infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich”.

(oczyszczalnie ścieków), czy też energetyczną (np. montaż kotłów centralnego ogrzewania opalanych biomasą). Ilościowo i wartościowo dominują dwie pierwsze ze wspomnianych wyżej grup projektów. Nadal realizowanych jest 1711 projektów o całkowitej wartości 212,9 mln zł (63,3% wartości inwestycji w omawianej kategorii) a dotychczas zakończono 1647 projektów o ogólnej wartości 123,3 mln zł (36,7% wartości inwestycji realizowanych w ramach projektów z zakresu rozwoju i poprawy infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa). Średnia wartość projektów jest niska - 100 tys. zł, a największy projekt w tej grupie obejmuje *Budowę dróg i placów manewrowych, budowa sieci wodociągowej, budowa zewnętrznej sieci energetycznej przy bazie sprzętowo magazynowej* - wartość 1,12 mln zł.

Przedsiębiorstwa realizowały 39 projektów o wartości 14,4 mln zł (4,3% inwestycji w tej sferze), a pozostałe 3319 projektów (o wartości 321,8 mln zł) realizowane było przez rolników.

5. Efekty rzeczowe projektów infrastrukturalnych realizowanych przy współudziale środków unijnych

W oparciu o posiadane dane można stwierdzić znaczący wpływ realizowanych projektów na infrastrukturę techniczną i ochrony środowiska. Szczególnie istotne są efekty interwencji podejmowanych w takich obszarach jak:

- budowa i modernizacja dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych,
- przebudowa linii kolejowej oraz zakup taboru kolejowego (choć w tym wypadku efekty „finalne” dopiero nastąpią wraz z zakończeniem dużych projektów)
- budowa wodociągów i kanalizacji,
- budowa oczyszczalni ścieków i stacji uzdatniania wody.

Ze względu na rozmiar inwestycji i horyzont czasowy ich realizacji rzeczywisty wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków unijnych (np. w zakresie infrastruktury transportowej) będzie można ocenić po ich zakończeniu. Jak wspomniano, nadal **trwa realizacja 520 projektów „transportowych” o wartości około 26 mld zł (czyli około 93% wartości projektów w tym obszarze)**. W grupie tej największy udział mają inwestycje podejmowane w kategorii „kolej” (31 projektów o wartości 7,3 mld zł) oraz „autostrady” (8 projektów o wartości 4,7 mld zł).

Podobnie można ocenić projekty realizowane w zakresie ochrony środowiska, gdzie na 990 projektów o ogólnej wartości 20,1 mld zł nadal realizowanych jest 408 projektów, których łączna wartość wynosi 18,8 mld zł.

Efekty współfinansowanych ze środków unijnych projektów infrastrukturalnych są coraz bardziej odczuwalne. Prowadzą one do stopniowego, ale zauważalnego wzrostu jakości podróżowania po drogach kołowych, poprawy stanu ochrony środowiska i jakości życia mieszkańców, a także do podnoszenia konkurencyjności polskiej gospodarki.

Efekty rzeczowe projektów finansowanych ze źródeł unijnych należy rozpatrywać na tle efektów inwestycji w zakresie infrastruktury transportowej, ochrony środowiska oraz energetycznej realizowanych w gospodarce narodowej .

Wg dostępnych danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2004-2006 długość dróg publicznych o nawierzchni twardej zwiększyła się o 6,7 tys. km (z 248,8 tys. km do 255,5 tys km), tj. o 2,7%, z czego w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego **wybudowano lub wyremontowano 2 480,5 km dróg** wojewódzkich, powiatowych i gminnych, tj. **37% długości przyrostu dróg** w latach 2004-2006.

Ponadto w ramach **Sektorowego Programu Operacyjnego Transport** **przebudowano 76 km dróg krajowych**, z czego 44,6 km stanowiły drogi w obrębie miast na prawach powiatu.

Efektom tych inwestycji było oddanie - w latach 2004-2006 - do użytku 355 oczyszczalni ścieków oraz 57 stacji uzdatniania wody, z czego w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego oddano do użytku **92 oczyszczalnie ścieków (26% ogółu oczyszczalni ścieków oddanych do użytku) oraz 2261,7 km kanalizacji (tj. 14% z ponad 16 tys. przyrostu sieci kanalizacyjnej w latach 2004-2006)**. Należy podkreślić, że w tym samym okresie oddano do użytku również 5679 oczyszczalni przyzagrodowych w większości finansowanych z pomocą środków unijnych.

W rezultacie podejmowanych inwestycji m.in. powiększono sieć wodociągową o 18,9 tys. km, tj. o około 8% stanu z 2003 r. (z czego w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego **wybudowano 2074,5 km tj. około 11% przyrostu sieci wodociągowej w latach 2004-2006**).

Ponadto w skali gospodarki narodowej zrealizowano - w latach 2004-2006 - 48 projektów dotyczących selektywnej zbiórki, składowania bądź recyklingu odpadów oraz gospodarki odpadami komunalnymi, co oznacza wzrost liczby zakończonych projektów w tym zakresie o 11 w porównaniu z końcem 2006 roku.

Do końca czerwca 2007 r. przebudowano natomiast w ramach tego programu **34,3 km linii kolejowej** oraz zakupiono lub zmodernizowano 160 szt. pojazdów kolejowych. Równocześnie wybudowano lub zmodernizowano ponad 3,9 km dróg dojazdowych do portów oraz zakończono budowę 2 z 4 planowanych obiektów mostowych.

W ramach interwencji w zakresie rozwoju i poprawy infrastruktury związanej z rozwojem rolnictwa zakończono - w ramach **Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich** – 1647 projektów o ogólnej wartości 123,3 mln zł, z czego beneficjentami 1629 zakończonych projektów (których ogólna wartość wyniosła 116,9 mln zł) byli rolnicy indywidualni. Wśród tych projektów wyróżnić można 3 szersze grupy. Pierwsza obejmuje projekty dotyczące m.in. **budowy, modernizacji, utwardzania dróg** dojazdowych, dróg wewnętrznych i placów manewrowych, itp. W drugiej zgrupowano inwestycje dotyczące budowy przydomowych oczyszczalni ścieków i inwestycji w zakresie gospodarki wodnej. W każdej z tych dwóch grup zrealizowano około połowę zakończonych projektów infrastrukturalnych podjętych w ramach omawianego programu. Natomiast w zakresie infrastruktury energetycznej (m.in. **zakup kolektorów słonecznych, przyłącza energetyczne**, alternatywne źródła ogrzewania itp) zrealizowano około 140 projektów.

W ramach działań należących do kategorii „Zarządzanie zasobami wodnymi dla potrzeb rolnictwa” (tj. kategorii 1308), zrealizowano dotychczas 23 projekty o całkowitej wartości 13,8 mln zł, z których największymi były dwa projekty dotyczące **odbudowy, rozbudowy i modernizacji obwałowania rzeki Wisły** w dolinie Opolskiej (łączna wartość obu projektów wyniosła 4,1 mln zł).

Jednym z wymiarów analizy zakresu interwencji podejmowanych w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej jest próba odniesienia wartości projektów zaplanowanych na lata 2004-2006 do tzw. wydatków strukturalnych ponoszonych w poszczególnych kategoriach interwencji przez cały sektor finansów publicznych.

Tabela 15. Relacja wartości projektów infrastrukturalnych zrealizowanych w ramach programów operacyjnych 2004-2006 do wydatków strukturalnych sektora finansów publicznych w latach 2004-2005

Kategoria	Wartość projektów zrealizowanych (w mln zł)	Udział wartości projektów zakończonych w szacunkowych wydatkach strukturalnych ze źródeł krajowych (w%)
Infrastruktura transportowa	2038,6	4,8
Infrastruktura energetyczna	10,9	1,5
Ochrona środowiska i woda	1170	7,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR, oraz Elżbieta Malinowska-Misiąg, Wojciech Misiąg, Marcin Tomalak: „Przestrzenne zróżnicowanie dochodów i wydatków publicznych w Polsce w latach 2004-2005”.

Dane zamieszczone w powyższej tabeli pokazują, że wydatki z tytułu zrealizowanych projektów współfinansowanych ze środków unijnych stanowiły **około 5% wydatków sektora finansów publicznych na infrastrukturę transportową**, około 1,5% wydatków na infrastrukturę energetyczną oraz **7,5% poniesionych w tym okresie przez sektor finansów publicznych wydatków w kategorii „ochrona środowiska i woda”**.

IV. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

1. Stan infrastruktury społecznej

Infrastruktura społeczna, rozumiana jako zespół lub system urządzeń publicznych zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności, ulegała istotnym przeobrażeniom na przestrzeni ostatnich lat transformacji.

Zadaniem o randze priorytetowej, ze względu na szczególne znaczenie dla rozwoju całego kraju, jest podnoszenie jakości infrastruktury społecznej w **dziedzinie edukacji**.

Pozytywnym zjawiskiem, obserwowanym w ostatnich latach, jest stały wzrost poziomu wykształcenia Polaków, związany z rosnącymi aspiracjami edukacyjnymi. Zwiększony odsetek absolwentów szkół średnich kontynuujących naukę w szkołach wyższych znajduje swój wyraz we wzroście współczynnika skolaryzacji⁸⁶ (z 12,9% w roku akademickim 1990/1991 do 49,9% w roku 2006/2007, a więc niemal czterokrotnie).⁸⁷ Liczba wszystkich szkół wyższych (448 w roku akademickim 2006/2007) powiększyła się 3-krotnie w relacji do roku 1990/1991, przy czym liczba uczelni technicznych zmniejszyła się w tym okresie prawie o 27%. Warto zauważyć, że na studiach stacjonarnych kształciło się 49% studiującej młodzieży, a w 130 uczelniach publicznych - 67% ogółu studentów. Większość szkół niepublicznych prowadzi kształcenie wyłącznie na poziomie licencjackim i głównie na kierunkach ekonomicznych (zarządzanie, marketing, bankowość, finanse). Rośnie stopniowo ich liczba: w roku akademickim 2006/2007 funkcjonowało 318 uczelni niepublicznych, a więc o 16% więcej niż w roku 2003/2004.

Przewidywany proces dalszego starzenia się społeczeństwa sprawia, że nie mniej ważnym jest **obszar ochrony zdrowia**. Rośnie liczba ludności w wieku poprodukcyjnym: z 5,8 mln osób w 2004 r. do 6 mln w końcu 2006 roku. Wysoki poziom umieralności w Polsce, a zwłaszcza relatywnie wysoki wskaźnik śmiertelności niemowląt (6 zgonów na tysiąc urodzeń), nadal duża śmiertelność mężczyzn w wieku 30-59 lat – są to najistotniejsze problemy polskiego systemu ochrony zdrowia.

Skonsolidowane nakłady sektora instytucji rządowych i samorządowych na ochronę zdrowia w 2006 r. stanowiły w Polsce 4,4% PKB, wobec 4,2% w 2005 r.⁸⁸ System opieki zdrowotnej opiera się na sektorze publicznym (3154 publiczne zakłady opieki zdrowotnej) i prywatnym (10319 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej).

Sytuacja w szpitalnictwie systematycznie pogarsza się: w 2006 r. działały 742 szpitale (o 48 mniej niż w 2004 r.), przy czym szpitale publicznych funkcjonowało 589, natomiast niepublicznych 153. Jednocześnie maleje liczba łóżek szpitalnych, a rośnie liczba pacjentów: w 2006 r. na 10 tys. osób przypadało 46 łóżek, podczas gdy w 2004 r. – 48.

Widoczny jest stopniowy rozwój **działalności kulturalnej**. Liczba bibliotek wprowadzicie systematycznie spada: w 2006 r. funkcjonowało 8,5 tys. obiektów (w 2004 r. było ich 8,7 tys.), co niewątpliwie jest związane z szybką komputeryzacją kraju i tańszą w rezultacie dostępnością pozycji bibliotecznych w Internecie. Jednak pozytywnym zjawiskiem zaangażowania kulturalnego społeczeństwa jest stopniowo rosnąca liczba przedstawień i koncertów (47,4 tys. w 2006 r., wobec 45,5 tys. w 2004 r.) oraz liczba zwiedzających muzea, wystawy i galerie sztuki (21,5 mln w 2006 r., wobec 20,5 mln w 2004 r.). Wzrosła przy tym liczba muzeów (703 muzea w 2006 r., wobec 668 w 2004 r., w tym regionalnych 201, wobec 192 w 2004 r.), galerii (odpowiednio 293, wobec 274) i wystaw (3662 wobec 3296). Znamiennym impulsem dla rozwoju kultury jest też poprawiający się stan liczebny

⁸⁶ Mierzony dla młodzieży w wieku 19-24 lata.

⁸⁷ *Szkoły wyższe i ich finanse w 2006 r.* GUS, Warszawa, 2007 r., *roczniki statystyczne 1992-2007*, GUS.

⁸⁸ Obliczenia własne na podstawie *Rocznika Statystycznego 2007*, Warszawa, grudzień 2007 r.

teatrów, który - po dużym spadku (do 115 w 2004 r.) – zwiększył się do 122 teatrów w 2006 roku.

Duży **potencjał turystyczny**, jakim dysponuje nasz kraj, istotnie zmienił swój charakter, szczególnie po wejściu Polski w struktury UE. Turystyka lat 80., bazująca przede wszystkim na ośrodkach wczasowych, obecnie niemal w równym stopniu wykorzystuje hotele, których liczba wzrosła od tamtego okresu prawie 3-krotnie (do 1295 w 2006 r.), podczas gdy ośrodków wczasowych zmalała 3,4-krotnie. Wzrasta liczba turystów zagranicznych, którzy odwiedzili Polskę: w 2006 r. – 4,3 mln turystów zagranicznych korzystało z miejsc noclegowych w Polsce, wobec 3,9 mln w roku 2004⁸⁹

Obserwuje się stopniowy wzrost zainteresowania turystyką krajową, czemu sprzyja rozwój sieci szlaków turystycznych, które jednak zmieniają swój charakter. Przykładowo, szlaki górskie, rozwijające się intensywnie do 2005 r., już w 2006 r. ograniczono o 678 km, nizinne aż o 3,6 tys. km, ale w zamian ścieżki rowerowe wydłużyły się o 1,7 tys. km, (w relacji do 2004 r. – o 2,1 tys. km). Powstało ponad 3 tys. km szlaków konnych, których w 2000 r. było zaledwie 437 km, a w 2004 r. już 2,3 tys. km. Sieć szlaków spacerowych, miejskich i ścieżek zdrowia spadała w latach 2003-2005, ale w 2006 r. ich długość wzrosła o 194 km, co pozwala sądzić, że ta forma aktywnego wypoczynku, po krótkim regresie, będzie rozwijać się dalej.⁹⁰

Statystyka dotycząca **upowszechniania sportu** w Polsce pozwala odnotować wzrost liczby klubów sportowych do 4666 w roku 2004 (o 330 więcej niż w 2002 r.), sekcji sportowych – do prawie 8,6 tys. (wobec 7,8 tys. w 2002 r. i 7,9 tys. w 2000 r.), skupiających 414 tys. ćwiczących (o 18 tys. więcej niż w 2002 r.).⁹¹ W 2005 r. działało 916 krytych pływalni, 10080 sal gimnastycznych oraz 2655 boisk sportowych ze sztuczną nawierzchnią.⁹²

2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych na infrastrukturę społeczną⁹³

Inwestycje w infrastrukturę społeczną, w tym z zakresu kultury, turystyki i sportu, oraz projekty wdrażane na obszarach wiejskich, realizowane są w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich i siedmiu programów IW Interreg III A.

Projekty w zakresie infrastruktury społecznej realizowane są przede wszystkim w zakresie „Infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia publicznego” (kat. interwencji nr 36) oraz „Turystyki” (kat. nr 17), a także w dużej mierze w ramach „Odnowy i rozwoju wsi oraz Ochrony i kultywowania dziedzictwa kulturowego na wsi” (kat. nr 1306), „Odnowy i adaptacji zdegradowanych obszarów przemysłowych i wojskowych” (kat. nr 351), „Odnowy terenów miejskich” (kat. nr 352), „Utrzymywania i odbudowy dziedzictwa kulturowego” (kat. nr 354) i „Wspierania działalności turystycznej” (kat. nr 1310).

Ogółem w wymienionym zakresie realizowano 2856 projektów, spośród których 1608 (ponad 56%) zostało już zakończonych (stanowią one 37,4% projektów ogółem według wartości), a 1232 projekty (43,1%) znajdują się w trakcie realizacji; łączna wartość projektów wynosi 6 041,5 mln zł.

⁸⁹ Rocznik Statystyczny GUS 2007.

⁹⁰ j.w.

⁹¹ j.w.

⁹² Źródło: wskaźniki bazowe, *Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*, Ministerstwo Sportu styczeń 2007 r.

⁹³ Na podstawie bazy projektów MRR.

**Tabela 16. Struktura projektów wg kategorii interwencji, ilości i wartości
- stan na koniec półrocza 2007 r.**

Kat. interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Struktura wg ilości (w %)	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Liczba proj. wg statusu 1/2/3 ¹
	Infrastruktura społeczna łącznie	2856	100,0	6 041,5	100,00	1232/1608/17
17	Turystyka	227	7,9	968,7	16,0	163/50/14
36	Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego	730	25,6	3 203,2	53,0	211/516/3
351	Odnowa i adaptacja zdegradowanych obszarów przemysłowych i wojskowych	35	1,2	155,5	2,6	21/14/0
352	Odnowa terenów miejskich	85	3,0	313,8	5,2	52/33/0
354	Utrzymywanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego	141	4,9	902,4	14,9	86/55/0
1306	Odnowa i rozwój wsi oraz Ochrona i kultywowanie dziedzictwa kulturowego na wsi	1634	57,2	495,2	8,2	696/938/0
1310	Wspieranie działalności turystycznej	4	0,2	2,7	0,05	2/2/0

¹ Status projektu:

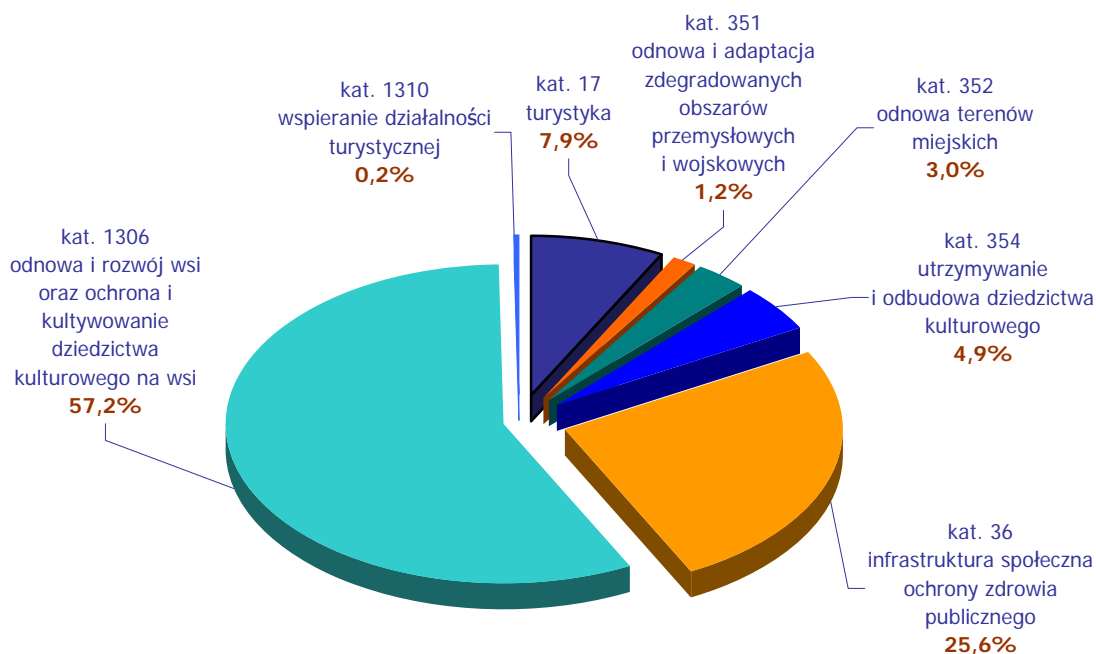
1: w trakcie realizacji,

2: zakończony,

3: brak danych

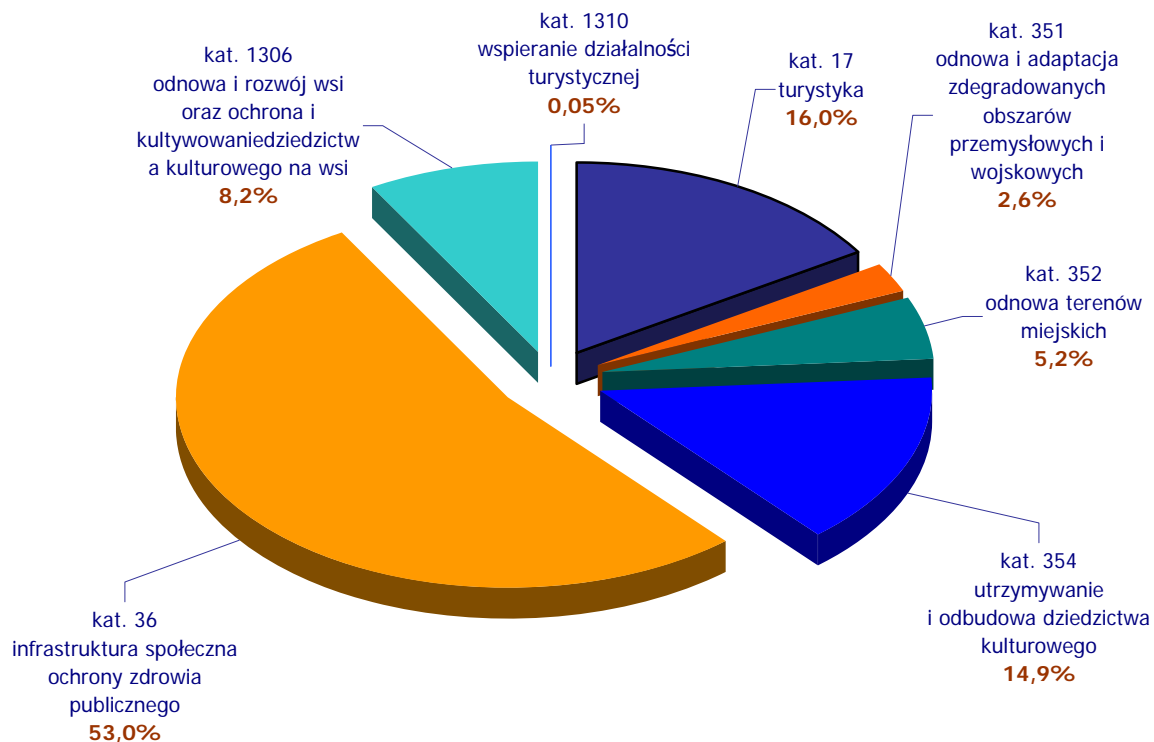
Źródło: baza projektów MRR.

Strukturę podziału projektów w kategoriach interwencji dotyczących infrastruktury społecznej, ze względu na ich ilość i wartość, przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 15. Udział projektów w wybranych kategoriach interwencji wg ich ilości

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR.

Wykres 16. Udział projektów w wybranych kategoriach interwencji według ich wartości

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Ilościowo najwięcej projektów **zrealizowano** w kat. 36 (71% ogólnej liczby projektów) oraz w kat. 1306 (57,4%), zaś najmniej w kat. 17 (22%). Podobne zależności rysowały się według wartości projektów: największą wartość miały projekty w kat. 36 (71%) i kat. 1306 (57%), najmniejszą – w kat. 17 (ponad 13%).

Należy przy tym zauważyć, że wartość projektów zrealizowanych przykładowo w kat. 36 stanowiła 15-20% wydatków strukturalnych poniesionych na ten cel przez sektor finansów publicznych.⁹⁴

Struktura dofinansowania projektów z funduszy wspólnotowych przedstawia poniższa tabela.

⁹⁴ Szacunek własny na podstawie E., W. Misiąg: *Przestrzenne zróżnicowanie dochodów i wydatków publicznych w Polsce w latach 2004-2005*, Warszawa, 2007.

Tabela 17. Projekty wg kategorii interwencji i stopnia dofinansowania wspólnotowego - stan na koniec I półrocza 2007 r.

Kat. interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Wartość projektów (w mln zł)	Wartość dofinansowania (w mln zł)	Udział dofinansowania 5:4 (w %)
1	2	3	4	5	6
	Infrastruktura społeczna łącznie	2856	6 041,5	2 782,0	46,0
17	Turystyka	227	968,7	448,8	46,3
36	Infrastruktura społeczna i ochrony zdrowia publicznego	730	3 203,2	1 197,6	37,4
351	Odnowa i adaptacja zdegradowanych obszarów przemysłowych i wojskowych	35	155,5	97,1	62,4
352	Odnowa terenów miejskich	85	313,8	182,6	58,2
354	Utrzymywanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego	141	902,4	545,0	60,4
1306	Odnowa i rozwój wsi oraz Ochrona i kultywowanie dziedzictwa kulturowego na wsi	1634	495,2	309,1	62,4
1310	Wspieranie działalności turystycznej	4	2,7	1,7	62,9

Źródło: baza projektów MRR.

Z powyższych danych wynika, że największe dofinansowanie otrzymały projekty z zakresu odnowy i rozwoju wsi (62,4%), natomiast najmniejsze - projekty dotyczące turystyki (46,3%).

Przykłady projektów z zakresu infrastruktury społecznej:

Zachodniopomorski Program Szkolenia Młodzieży Piłkarskiej i Rozwoju Infrastruktury Sportowej EUROBOISKA

Nazwa beneficjenta: Zachodniopomorski Związek Piłki Nożnej
 Nazwa województwa: zachodniopomorskie
 Nazwa funduszu: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
 Nazwa programu operacyjnego: ZPORR, 3.5 Lokalna infrastruktura społeczna
 Wartość projektu: 18 822 873,19 zł,
 Wartość wkładu Unii Europejskiej: 5 740 000,00 zł

Projekt Euroboiska przewiduje budowę boisk do piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią, która gwarantuje możliwość wykorzystania obiektów przez sportowców i społeczność lokalną przez 12 miesięcy w roku bez względu na warunki atmosferyczne. Na terenie województwa zachodniopomorskiego stworzony zostanie system szkolenia trenerów piłki nożnej oraz kształcenia młodzieży w tej dyscyplinie sportu.

Projekt przewiduje organizację wojewódzkich rozgrywek drużyn dziecięcych i młodzieżowych przy wykorzystaniu obiektów ze sztuczną nawierzchnią oraz zwiększenie dostępu młodzieży i społeczności lokalnej do infrastruktury sportowej. Boiska usytuowane są na terenach poszczególnych samorządów lokalnych. Partnerzy projektu to gminy: Bobolice, Drawsko Pomorskie, Gryfino, Kalisz Pomorski, Trzebiatów, Złocieniec oraz miasta Kołobrzeg i Koszalin.

W ramach projektu realizowane będą zadania z zakresu edukacji i zdrowia młodzieży oraz wdrażania nowoczesnego systemu szkolenia piłkarskiego. Młodzież w czasie wolnym uzyska możliwość uczestnictwa w zajęciach sportowych, co przyczyni się do poprawy zdrowotności społeczeństwa. Wraz z organizacją systemu szkoleń pojawią się nowe miejsca pracy, m.in. dla trenerów. W wyniku realizacji projektu możliwe będą organizacja międzynarodowych turniejów oraz wymiana doświadczeń z partnerami z zagranicy.

Zwiększony dostęp mieszkańców i turystów do obiektów sportowych, uzyskany dzięki wykorzystaniu dotacji UE, wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej miejscowości, na terenie których realizowany jest projekt.

W grupie projektów dotyczących infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia publicznego (kat. 36) zakończono 516 projektów o wartości 2 262 mln zł. Ich beneficjentami były głównie jednostki samorządu terytorialnego i placówki ochrony zdrowia, ale również jednostki naukowo-badawcze, placówki oświatowe, jednostki budżetowe, NGO, przedsiębiorstwa, kościoły i związki wyznaniowe. W tych ramach 353 projekty dotyczyły obszaru ochrony zdrowia (modernizacji placówek zdrowia, ich zaopatrzenia w nowoczesny sprzęt medyczny itp.). Dzięki 72 projektom zrealizowano budowę hal sportowych, sal gimnastycznych,

10 boisk, 2 pływalni i 3 stadionów. Reszta inwestycji (91 projektów) odnosiła się do rozbudowy i modernizacji obiektów edukacyjnych, sportowych, ośrodków kultury itp.

W ramach interwencji w sferze infrastruktury społecznej w kategorii „Turystyka” (kat. 17) zrealizowano 50 projektów o łącznej wartości około 129 mln zł. Beneficjentami zrealizowanych projektów były przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje kultury, jednostki budżetowe, kościoły i związki wyznaniowe.

Najwięcej projektów z zakresu infrastruktury społecznej dotyczyło odnowy i rozwoju wsi oraz ochrony i kultywowania dziedzictwa kulturowego na wsi (kat. 1306). Z 1634 projektów z tego zakresu, 938 (57,4%) o łącznej wartości 266 mln zł zostało już zrealizowanych, a ich beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego. Efektem projektów była budowa lub modernizacja świetlic, wiejskich ośrodków kultury i rekreacji.

Kolejnym kierunkiem interwencji o znaczącej wartości jest „Utrzymywanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego” (kat. 354), dzięki któremu zrealizowano 55 projektów (39%) o wartości 157 mln zł. Ich beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, kościoły, związki wyznaniowe, przedsiębiorstwa i NGO.

W ramach „Odnowy terenów miejskich” (kat. 352) beneficjentami zrealizowanych projektów (38,8% wszystkich z tej kategorii) o łącznej wartości 95 mln zł były jednostki samorządu terytorialnego i NGO.

3. Beneficjenci funduszy

Strukturę interwencji według beneficjentów i wartości projektów przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela 18. Struktura interwencji w zakresie infrastruktury społecznej według beneficjentów

Beneficjenci interwencji	Liczba projektów	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)
Instytucje kultury	37	422,1	6,99
Jednostki budżetowe	14	56,2	0,93
Jednostki naukowo-badawcze	3	13,2	0,22
Jednostki samorządu terytorialnego	2284	3 982,5	65,92
Kościoły, związki wyznaniowe	41	187,9	3,11
NGO	43	74,7	1,24
Placówki ochrony zdrowia	355	612,8	10,14
Placówki oświatowe	70	668,6	11,07
Przedsiębiorstwa	8	23,0	0,38
Inne	1	0,5	0,01
Ogółem	2856	6 041,5	100,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Jednostki samorządu terytorialnego realizowały najwięcej projektów: 2284, o łącznej wartości 3 982 mln zł, co stanowiło prawie 66% wartości wszystkich projektów.

Znaczące miejsce pod względem wartości projektów miały też placówki oświatowe: realizowały one 70 projektów o wartości prawie 669 mln zł, tj. 11% wartości wszystkich projektów oraz placówki ochrony zdrowia, realizując 355 projektów o wartości 613 mln zł, tj. 10 % wartości wszystkich projektów.

W zakresie Odnowy i rozwoju wsi oraz Ochrony i kultywowania dziedzictwa kulturowego na wsi (kat. 1306) oraz Wspierania działalności turystycznej (kat. 1310), realizowane były projekty o dużo niższym znaczeniu finansowym.

Przeciętne dofinansowanie beneficjentów interwencji w zakresie infrastruktury społecznej wynosiło 46%, przy czym największe uzyskały jednostki naukowo-badawcze (75%) i placówki ochrony zdrowia (68%), a najmniejsze jednostki samorządu terytorialnego (prawie 38%).

4. Ocena wpływu funduszy

Oceniając znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju infrastruktury społecznej należy zwrócić uwagę, że projekty w tym obszarze stanowią 3,5% ogółu projektów zrealizowanych w ramach NPR w tym okresie, a według wartości 6,2%. Oznacza to, że **w skali kraju udział interwencji z funduszy strukturalnych w zakresie infrastruktury społecznej** ma znaczenie odczuwalne w skali regionu bądź w skali lokalnej. Istotne jest jednak, że ponad 56% projektów zostało już zrealizowanych. Biorąc pod uwagę, że większość projektów (53% wartości projektów ogółem) dotyczy infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia publicznego, należy stwierdzić, że działania w tej sferze cieszą się największym zainteresowaniem.

W dalszej kolejności działania te dotyczą turystyki oraz utrzymania i odbudowy dziedzictwa kulturowego. W dziedzinach tych projekty w trakcie realizacji znacznie przekraczają wartość projektów zrealizowanych.

Analizując wymierne efekty realizacji projektów zwracają uwagę działania w ramach ZPORR.

Poniżej podano **przykład projektu zrealizowanego w ramach Priorytetu 1 ZPORR**: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów, odnoszący się do działania 1.3: Regionalna infrastruktura społeczna.

Tytuł projektu	Zakup diagnostycznej aparatury obrazowej dla Szpitala im. A. Sokołowskiego w Wałbrzychu
Beneficjent	Specjalistyczny Szpital im. A. Sokołowskiego w Wałbrzychu
Działanie ZPORR	1.3 Regionalna infrastruktura społeczna
Miejsce realizacji	Wałbrzych, woj. dolnośląskie
Czas realizacji	09.2004 r. – 02.2005 r.
Całkowita wartość projektu	3 108 136 zł
Wartość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego	2 330 187 zł
Opis projektu	Zasadniczym celem projektu była poprawa jakości oraz zwiększenie dostępności usług medycznych świadczonych przez Specjalistyczny Szpital im. A. Sokołowskiego w Wałbrzychu. Zakupiono nowoczesny sprzęt służący do diagnostyki obrazowej: mobilny aparat RTG, mammograf, aparat echokardiograficzny (USG serca), wielofunkcyjny aparat USG, mikroskop cyfrowy oraz aparat RTG z torem wizyjnym. Sprzęt, w który wyposażony był szpital przed realizacją projektu, nie odpowiadał obowiązującym standardom, był wyeksploatowany i technicznie przestarzały. Obszar oddziaływania projektu obejmuje byłe województwo wałbrzyskie oraz powiaty kamiennogórski i jaworski. Obszar ten jest zamieszkiwany przez około 850 tys. osób. Z analizy epidemiologicznej wynika, że na terenie tym występuje zwiększona umieralność z powodu chorób układu krążenia, nowotworów oraz schorzeń układu oddechowego. Dzięki zakupionemu sprzętowi zwiększyła się liczba wykonywanych badań oraz stosowanych procedur diagnostycznych, a także możliwe było wprowadzenie nowych rodzajów badań. Owocuje to skróceniem okresu leczenia pacjentów. Dzięki realizacji projektu znacząco poprawia się również możliwości hospitalizacji. Porównując liczbę przyjęć między rokiem 2005 a 2009, zaobserwować będzie można, w przypadku chorób układu krążenia, wzrost z 5082 do 7300, a w przypadku chorób nowotworowych – z 2710 do 4500.

Należy podkreślić, że projekty w zakresie infrastruktury społecznej mają istotne znaczenie dla obywateli, bardziej niż w innych obszarach. Ich rodzaj, sposób i miejsce realizacji cieszą się dużym zainteresowaniem społecznym, jako że mają odczuwalny wpływ na poziom i jakość życia mieszkańców. Dlatego też największa ich liczba jest realizowana przez **jednostki samorządów terytorialnych** (JST), w szczególności w zakresie odnowy i rozwoju wsi (1621 projektów). Jednak ich wartość łączna jest stosunkowo niewielka.

Pod względem wartości omawianych projektów najważniejszymi beneficjentami, poza jednostkami samorządów terytorialnych, były **placówki oświatowe**.

Pozostali beneficjenci podejmowali realizację mniejszej ilości projektów, absorbujących znacznie mniejsze środki finansowe.

V. ODDZIAŁYWANIE FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA WZROST KONKURENCYJNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW

1. Ocena konkurencyjności przedsiębiorstw

W końcu czerwca 2007 r. w systemie REGON zarejestrowanych było **3 644,7 tys. podmiotów gospodarki narodowej** (o 63,1 tys., tj. o 1,8%, więcej niż w końcu roku 2003), w tym 648 przedsiębiorstw państwowych (odpowiednio o 1088, tj. o prawie 63%, mniej), 531,8 tys. spółek (o 42,1 tys., tj. o 8,6%, więcej) i 2 761,6 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 34,3 tys., tj. o 1,2%, mniej). Spośród zarejestrowanych podmiotów 138,9 tys. (3,8% ogółu) należało do sektora publicznego (o 7,4% więcej niż w roku 2003), zaś 3 505,8 tys. do sektora prywatnego (odpowiednio o 1,5% więcej).

Podmioty zatrudniające do 9 osób stanowiły 95%, 10-49 osób – 4,1%, 50-249 osób 0,8%, a co najmniej 250 osób – 0,1% ogółu zarejestrowanych jednostek. W porównaniu z 2003 r. zmalał (o 0,2 pkt. proc.) odsetek najmniejszych jednostek na rzecz podmiotów zatrudniających 10-49 osób.

Odnowiona Strategia Lizbońska, kładąc nacisk na zapewnienie trwałego wzrostu gospodarczego oraz tworzenie nowych miejsc pracy, za jeden z priorytetów przyjęła rozwój przedsiębiorczości, który ma jednocześnie przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności gospodarki europejskiej. Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP), zatrudniające poniżej 250 pracowników, stanowiąc 99% wszystkich przedsiębiorstw UE i zapewniając około 75 mln miejsc pracy, odgrywają decydującą rolę w osiągnięciu tych celów⁹⁵.

Przy analogicznym do przeciętnego w UE-27 udziale sektora MSP (99,8% w 2004 r.), w Polsce zatrudniał on 70% ogółu zatrudnionych i dostarczał 48% ogółu wartości dodanej, podczas gdy średnio w UE-27 było to 67% zatrudnionych i 57% wartości dodanej brutto⁹⁶.

Jedynym z warunków osiągnięcia celów Strategii Lizbońskiej jest wysoki poziom innowacyjności przedsiębiorstw, ilustrowany m.in. odsetkiem przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność innowacyjną. W Polsce w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych (zatrudniających powyżej 49 osób) w ostatnich latach kształtował się on w granicach 38-39%, nie wykazując tendencji wzrostowej. Nakłady na działalność innowacyjną dotyczyły zwykle zakupu maszyn i urządzeń technicznych oraz inwestycji w budynki, natomiast jedynie około 9% nakładów przedsiębiorstw na innowacyjność przeznaczono na własne prace badawcze.

Polskie firmy w ostatnich latach poprawiły swoją efektywność i to we wszystkich rodzajach działalności gospodarczej, o czym mogą świadczyć wskaźniki dotyczące ich sytuacji finansowej.

⁹⁵ Wdrażanie wspólnotowego programu lizbońskiego – Nowoczesna polityka wzrostu i zatrudnienia dla małych i średnich przedsiębiorstw, Komunikat KE z dn. 10.11.2005 r., www.ukie.gov.pl

⁹⁶ European Business – Facts and Figures, Eurostat 2007

Tabela 19. Wybrane wskaźniki finansowe przedsiębiorstw (zatrudniających powyżej 49 osób w %)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2006	2007
	I-XII				I-VI	
Wskaźnik rentowności ze sprzedaży	4,4	6,0	5,3	5,5	5,6	6,0
Wskaźnik poziomu kosztów	97,2	94,3	95,1	94,2	94,4	93,5
Wskaźnik rentowności obrotu brutto	2,8	6,0	4,9	5,8	5,6	6,5
Wskaźnik rentowności obrotu netto	1,7	4,8	3,9	4,7	4,5	5,3
Wskaźnik płynności finansowej I stopnia	23,6	30,3	31,9	35,1	32,6	32,9
Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw	70,6	77,4	76,0	79,7	69,3	75,4

Źródło: Biuletyny Statystyczne GUS

Dla rozwoju przedsiębiorczości istotne są korzystne warunki rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej. W rankingu Banku Światowego dotyczącym tej problematyki (*Doing Business*⁹⁷) Polska zajęła 74 miejsce (spośród analizowanych 178 państw), m.in. nie tylko za Litwą i Estonią (miejsca 17. i 26.), ale też Słowacją (32), Bułgarią (46), Rumunią (48), Słowenią (55), Czechami (56). W porównaniu z 2003 r. (63) Polska spadła w rankingu aż o 11 miejsc.

Stosunkowo wysoka pozycja (w pierwszej pięćdziesiątce krajów) przypadła Polsce tylko w dziedzinie ochrony inwestorów (33) i łatwości zatrudniania pracowników (49). Natomiast bardzo oddalone miejsca (powyżej 100.) przypadły Polsce w dziedzinie dochodzenia praw z umów (112), zakładania biznesu (114) i licencjonowania działalności gospodarczej (146). W rankingu dotyczącym łatwości zakładania biznesu pozycja Polski w stosunku do 2003 r. pogorszyła się aż o 15 miejsc. O pogorszeniu pozycji naszego kraju zarówno w tej, jak i ogólnej klasyfikacji, zdecydował mniejszy – w porównaniu z innymi krajami – postęp we wdrażaniu reform na rzecz wspierania przedsiębiorczości.

2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw

Liczba projektów związanych ze wsparciem przedsiębiorstw od początku uruchomienia programów do I półrocza 2007 r. sięga **14 477 projektów, a ich wartość 16 563 mln zł**, przy oczekiwanym wsparciu 5 019 mln zł. W analizowanym okresie zrealizowano 9774 projektów (tj. 68% w tym obszarze) o wartości 3 714 mln zł (22,4%). Poniższa tabela obrazuje sytuację w obszarach interwencji nr 15 „Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw” i nr 16 „Pomoc dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz dla rzemiosła”. Interwencje te obejmują projekty głównie w ramach SPO WKP oraz ZPORR.

Tabela 20. Projekty wspierające rozwój przedsiębiorczości

Kategoria interwencji	Liczba projektów	Wartość projektów (w mln zł)	Wartość projektów zakończonych (w mln zł)	Relacja 4:3 (w %)
1	2	3	4	5
Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw (kat. 15)	1768	5 200	397	7,6
Wsparcie dla MŚP (kat. 16)	12709	11 364	3 317	29,2
Ogółem	14477	16 563	3 714	22,4

Źródło: opracowanie własne MRR

⁹⁷Doing Business 2007, World Bank and International Finance Corporation, 2007.

Powyższe dane pokazują znaczącą przewagę ilościową projektów realizowanych ze środków na wsparcie dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw, których jest realizowanych ponad 6-krotnie więcej. Sytuacja kształtuje się bardziej korzystnie w kategorii wydatków dla przedsiębiorstw dużych, weźmiemy pod uwagę wartość projektów. W tym przypadku sektor MŚP wdraża projekty o wartości 2-krotnie większej.

Tabela 21. Interwencje z funduszy UE wspierające konkurencyjność przedsiębiorstw

Kategoria wydatków strukturalnych	Wartość projektu (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Dofinansowanie wspólnotowe (w mln zł)	Udział dofinans. wspólnotowego 4:2 (w %)
1	2	3	4	5
Wsparcie dla dużych przedsiębiorstw (kat. 15)				
w tym				
Inwestycje w kapitał rzeczowy	3 008	57,9	291	9,7
Technologie przyjazne środowisku	2 155	41,4	484	22,5
Doradztwo	37	0,7	16	43,4
Ogółem	5 200	100,0	791	15,2
Wsparcie dla MŚP (kat. 16)				
Inwestycje w kapitał rzeczowy	8 013	70,5	2 069	25,8
Technologie przyjazne środowisku	131	1,1	44	33,7
Doradztwo	555	4,9	273	49,1
Parki przemysłowe i naukowo-technologiczne	748	6,6	449	60,0
Rozbudowa systemu poręczeń, mikropożyczek, funduszy kapitału zaangażowanego	1 916	16,9	918	47,9
Ogółem	11 363	100,0	3 753	33,0
Razem	16 563		4 544	27,4

Źródło: opracowanie własne MRR

Dane zawarte w powyższej tabeli wyraźnie wskazują na główne obszary wsparcia. **Dominują** tutaj **inwestycje w kapitał rzeczowy** tj. budynki i wyposażenie, zakup środków trwałych. Sytuacja taka ma miejsce zarówno przy wsparciu ze środków strukturalnych przedsiębiorstw dużych, jak i MŚP. Kolejną pozycję pod względem wartości realizowanych projektów zajmują **inwestycje związane z zakupem technologii przyjaznych środowisku**. Wskazuje to na znaczne potrzeby przedsiębiorców w zakresie dostosowywania zakresu wykonywanej działalności do wymogów stawianych przez przepisy UE, szczególnie przez duże podmioty gospodarcze. Warto również zwrócić uwagę na fakt, iż w ramach programów realizowanych od początku uruchomienia działań NPR 2004-2006, w znaczącym stopniu zostało wsparte otoczenie biznesu. Ponad 917 mln zł wsparcia unijnego przeznaczono na rozbudowę systemu poręczeń, mikropożyczek oraz funduszy kapitału zaangażowanego.

W odniesieniu do bezpośredniego wsparcia przedsiębiorstw jako beneficjentów, w ujęciu ilościowym, w omawianym okresie najwięcej projektów realizowały firmy zatrudniające mniej niż 10 osób, o rocznych obrotach nieprzekraczających 2 mln euro (tzw. mikroprzedsiębiorstwa) – 4669. Kolejne miejsce pod tym względem zajęły małe firmy z ilością projektów 4415 oraz średnie 3718. Najmniej projektów w omawianym okresie realizowały podmioty duże – 1902, ale odnosząc te dane do ilości tych podmiotów istniejących w Polsce, można stwierdzić, iż proporcjonalnie najefektywniej sięgały one po fundusze europejskie.

Tabela 22. Wsparcie dla projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa (wg wielkości)

Wielkość przedsiębiorstwa	Wartość projektów ⁹⁸ (w mln zł)	Dofinansowanie wspólnotowe (w mln zł)	Liczba projektów
Mikro	1 623	459	4 669
Małe	2 440	738	4 415
Średnie	4 888	1 231	3 718
Duże	6 721	1 576	1 902
łącznie	15 672	4 004	14 704 ⁹⁹

Źródło: opracowanie własne MRR

Analiza projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa po kątem ich średniej wartości pokazuje, że projekty o największej wartości realizują przedsiębiorstwa duże. W przypadku mikroprzedsiębiorstw oraz firm małych średnia wartość projektu niewiele przekracza 0,5 mln zł. Średnia wartość wkładu wspólnotowego w przypadku takiej wielkości podmiotów waha się od niecałych 100 tys. zł do prawie 170 tys. zł.

Tabela 23. Średnia wartość projektu i dofinansowania wspólnotowego (w zł)

Wielkość firmy	Średnia wartość projektu w zł	Średnia wartość dofinansowania wspólnotowego w zł	Udział w % (3:2)
1	2	3	4
Mikro	347 586	98 335	28,3
Małe	552 614	167 230	30,3
Średnie	1 314 762	331 091	25,2
Duże	3 533 878	828 434	23,4

Źródło: opracowanie własne MRR

Rozkład regionalny ilości projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa pokazuje, że **największa ilość projektów realizowana jest w województwach o największym potencjale gospodarczym** tj. kolejno mazowieckim 17,3% projektów, śląskim 12,28% oraz wielkopolskim 9,6% ilości. Na uwagę zasługuje również fakt, że w województwach tych wsparcie udzielono znacznej liczbie firm dużych.

⁹⁸ Realizowanych przez wskazane przedsiębiorstwa w ramach wszystkich kategorii interwencji i programów operacyjnych⁹⁹ Liczba projektów realizowanych przez firmy we wszystkich działaniach realizowanych w omawianym okresie w ramach NPR 2004-2006

Tabela 24. Liczba realizowanych projektów przez przedsiębiorstwa – wg województw

	Województwo	Duże	Średnie	Małe	Mikro	Łącznie	Struktura (w %)
1	Dolnośląskie	123	233	296	347	999	6,79
2	Kujawsko-pomorskie	97	248	174	144	663	4,51
3	Lubelskie	38	110	120	271	539	3,67
4	Lubuskie	41	98	115	118	372	2,53
5	Łódzkie	168	279	331	283	1061	7,22
6	Małopolskie	159	302	396	367	1224	8,32
7	Mazowieckie	348	576	951	664	2539	17,27
8	Opolskie	37	88	107	90	322	2,19
9	Podkarpackie	112	237	189	355	893	6,07
10	Podlaskie	50	103	137	178	468	3,18
11	Pomorskie	96	241	269	315	921	6,26
12	Śląskie	280	420	552	539	1791	12,18
13	Świętokrzyskie	57	94	65	175	391	2,66
14	Warmińsko-mazurskie	41	139	111	252	543	3,69
15	Wielkopolskie	195	447	435	332	1409	9,58
16	Zachodniopomorskie	58	102	166	236	562	3,82
17	Poziom krajowy	2	1	1	3	7	0,05
	Ogółem					14704	100,00

Źródło: opracowanie własne MRR

3. Główni beneficjenci interwencji z funduszy unijnych

Głównymi beneficjentami wsparcia oferowanego dla dużych przedsiębiorstw oraz MŚP, wg klasyfikacji wydatków strukturalnych, są w największym stopniu duże przedsiębiorstwa, sektor MŚP oraz organizacje pozarządowe¹⁰⁰. Przedsiębiorstwa realizują projekty o największej wartości ponad 14,5 mld zł, natomiast NGO otrzymują wsparcie w wysokości ponad 905 mln zł. Obrazuje to niżej zamieszczona tabela:

Tabela 25. Główni beneficjenci funduszy europejskich skierowanych do sektora przedsiębiorstw

Beneficjenci	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Dofinansowanie wspólnotowe (w mln zł)	Udział wspólnotowy w % (4:2)
1	2	3	4	5
Jednostki naukowo-badawcza	12,7	0,08	5,4	42,5
JST	12,4	0,07	5,8	46,8
Jednostki budżetowe	142,6	0,86	106,9	74,9
Placówki ochrony zdrowia	8,3	0,05	2,8	33,7
Przedsiębiorstwo	14 556,8	87,88	3 513,0	24,1
Placówki oświatowe	6,1	0,04	4,4	71,0
NGO	1 824,4	11,02	905,5	49,6
Ogółem	16 563,3	100,00	4 543,8	27,4

Źródło: opracowanie własne MRR

W niewielkim stopniu z funduszy strukturalnych w obszarach dla przedsiębiorców skorzystały inne mniejsze grupy beneficjentów tj. jst, placówki ochrony zdrowia, oświatowe, jednostki budżetowe czy naukowo-badawcze.

¹⁰⁰ Np. instytucje otoczenia biznesu działające w formie fundacji, stowarzyszeń.

4. Ocena wpływu funduszy strukturalnych na konkurencyjność przedsiębiorstw

Wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych¹⁰¹, których celem była ocena wpływu wsparcia dla instytucji otoczenia biznesu (IOB) na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, wskazują, iż fundusze strukturalne wyraźnie przyczyniły się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw. Poprawa tej konkurencyjności nastąpiła m.in. poprzez **wzrost jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu**, w tym jako element jakości: wzrost dostępności terytorialnej, kosztowej (obniżenie kosztów zakupu usług), podmiotowej (większa liczba instytucji świadczących usługi) i przedmiotowej (rozwój i udoskonalanie usług). Badanie jakościowe przeprowadzone wśród przedsiębiorców wskazuje ponadto, że usługi jakich dostarczyły im IOB miały wpływ na obniżenie kosztów funkcjonowania oraz zwiększenie obrotów przedsiębiorstwa.

Wyniki ewaluacji wskazują na zróżnicowanie wpływu funduszy strukturalnych na rozwój i doskonalenie usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu. Największy wpływ interwencji odnotowano w przypadku **usług dotyczących wdrażania nowych technologii** (86% instytucji, które skorzystały ze wsparcia rozwinęły lub udoskonaliły usługi w tym zakresie) oraz promocji technologii i nowych rozwiązań organizacyjnych (79% instytucji, które skorzystały ze wsparcia rozwinęły lub udoskonaliły usługi w tym zakresie) w ramach tzw. kanału dyfuzji wiedzy „nabywanie wiedzy i technologii”.

Stosunkowo najmniejszą skuteczność wsparcia odnotowano w przypadku rozwoju i udoskonalenia usług w ramach „innowacyjnej współpracy”¹⁰² (przykładowo, jedynie 4% instytucji uzyskujących wsparcie rozwinęło lub udoskonaliło usługę polegającą na ułatwianiu kontaktu między przedsiębiorcą a uczelnią lub jednostką naukowo-badawczą).

Przykład projektu z zakresu wspierania otoczenia biznesu

Ogólnopolska Sieć Transferu Technologii i wspierania Innowacyjności Małych i Średnich Przedsiębiorstw „STIM” (łącznie 9 projektów realizowanych w ramach poddziałania 1.1.2)

Wnioskodawca: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski,

Politechnika Krakowska,

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.,

Uniwersytet w Białymstoku,

Uniwersytet Warszawski, Górnośląska Agencja Przekształceń Własnościowych, Ośrodek Przetwarzania informacji

Fundacja Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – Poznański Parki Naukowo-Technologiczny

Politechnika Wrocławska

Całkowity koszt realizacji: 4 418 394,00 zł (łącznie 9 projektów)

Wartość dofinansowania: 3 755 566,00 zł (łącznie 9 projektów)

Termin zakończenia projektu: luty 2007 r.

Opis projektu:

Celem projektu STIM była budowa uniwersalnej, dającej się poszerzyć do skali ogólnopolskiej sieci dostępu do usług informacyjnych i doradczych. Bezpośrednim celem projektu było zwiększenie zakresu i dostępności usług wspierających krajowy transfer wiedzy i technologii poprzez Ośrodki Przekazu Informacji, działające w ramach europejskiej sieci IRC. Dzięki realizacji projektu możliwe było przeniesienie doświadczeń międzynarodowych IRC na grunt krajowy i dostosowanie usług do warunków krajowego transferu technologii. Beneficjenci realizowanych projektów STIM mogą wprowadzać sieciowe usługi obejmujące przeprowadzenie audytów technologicznych, kojarzyć dostawców i odbiorców technologii, doradzać w zakresie ochrony praw własności intelektualnej

¹⁰¹ Badanie ewaluacyjne: Instytucje otoczenia biznesu wspierane w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006: Określenie wpływu programu na ofertę usługową oraz poziom jakości świadczonych usług, Warszawa 2007, WYG International; PSDB.

¹⁰² W ramach badania „innowacyjna współpraca” została zdefiniowana jako wymagająca „aktywnego zaangażowania we wspólnych projektach innowacyjnych z innymi organizacjami. Mogą to być inne przedsiębiorstwa lub instytucje niekomercyjne. Wspólne projekty nie muszą przynosić od razu zysków, są więc długotrwałą inwestycją wszystkich partnerów. Innowacyjna współpraca różni się od otwartych źródeł i nabywania wiedzy tym, że wszyscy partnerzy aktywnie biorą udział w pracach badawczych.”

i licencjonowania, komercjalizować technologię, wspierać negocjacje transferu technologii oraz pozyskiwać transakcje transferu technologii. W tym celu organizowane są specjalistyczne konferencje konsultantów służące wymianie najlepszych doświadczeń i praktyk z zakresu transferu technologii.

Wśród działań związanych z podnoszeniem konkurencyjności przedsiębiorstw na szczególną uwagę zasługują projekty realizowane w ramach SPO-WKP, które przyczyniły się do wzmocnienia instytucji wspierających działalność przedsiębiorstw. Ze wsparcia skorzystały **73 otoczenia biznesu i 7 sieci** takich instytucji. Dzięki środkom unijnym bardziej dostępne dla przedsiębiorstw stało się zewnętrzne finansowanie ich inwestycji – wsparcia udzielono **53 funduszom mikropożyczkowym, 39 funduszom poręczeń kredytowych i 6 funduszom typu seed capital**. Wsparcie dla przedsiębiorstw dokonujących nowych inwestycji objęło 35 dużych przedsiębiorstw i 237 MŚP, a w jego wyniku powstało **5075** nowych miejsc pracy. Z usług doradczych skorzystało **2309** MŚP. Wsparto **253 przedsiębiorstwa, które wdrożyły nowe technologie, 40 projektów bezpośrednio nakierowanych na BHP i 272 projekty, w których BHP występuje jako dodatkowy element**. Istotną rolę odegrała również SPO-WKP w zakresie pobudzania internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw, tj. ich aktywności na rynkach międzynarodowych. Dofinansowaniem objęto 4056 projektów związanych z udziałem polskich firm w targach i wystawach za granicą oraz 1206 wyjazdowych misji gospodarczych. Ponadto, **w ramach ZPORR wsparciem objęto 2780 mikroprzedsiębiorstw**, w tym 1609 na obszarach restrukturyzacji przemysłu, 607 na obszarach wiejskich i 433 na terenach zdegradowanych poddanych rewitalizacji¹⁰³.

Przykład projektu wspierającego konkurencyjność przedsiębiorstw

Projekt realizowany w ramach SPO WKP

KIGNET – Izbowy system wsparcia konkurencyjności polskich przedsiębiorstw

Poddziałanie 1.1.2

Wnioskodawca: Krajowa Izba Gospodarcza

Całkowity koszt realizacji: 43 228 700,00 zł

Termin zakończenia projektu: wrzesień 2007

Opis projektu:

Celem projektu było zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności polskich przedsiębiorstw poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości usług świadczonych na rzecz przedsiębiorców przez organizację otoczenia biznesu. Cel ten zostanie osiągnięty przez utworzenie funkcjonalnej, ogólnopolskiej sieci KIGNET, świadczącej usługi na rzecz firm – opartej na izbach gospodarczych zrzeszonych i niezrzeszonych w Krajowej Izbie Gospodarczej. Z założenia sieć ma być otwarta na nowych uczestników, pod warunkiem spełnienia przez nich warunków akredytacji. Oczekiwanym efektem utworzenia sieci było połączenie kompetencji merytorycznych, jak również potencjału organizacyjnego wielu izb, czego skutkiem będzie: poszerzenie zakresu usług świadczonych przez izby, podniesienie jakości usług, opracowanie jednolitych standardów świadczenia usług w ramach sieci, poszerzenie zakresu działania izb o nowe grupy przedsiębiorstw, wprowadzenie do izb, a za ich pośrednictwem również do przedsiębiorstw, nowoczesnych technologii, technik organizacyjnych i systemów zapewnienia jakości.

Bezpośrednimi beneficjentami projektu są organizacje otoczenia biznesu, w liczbie około 200. Pośrednimi beneficjentami są polskie i zagraniczne firmy, które korzystać będą z rezultatów projektu.

¹⁰³ Sprawozdanie okresowe z realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006 za I Półrocze 2007 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007, s. 10-18.

VI. WPŁYW FUNDUSZY STRUKTURALNYCH NA SFERĘ B+R I ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

1. Ocena stanu rozwoju sfery B+R oraz społeczeństwa informacyjnego

Funkcjonowanie sfery badawczo-rozwojowej (B+R) – poziom przeznaczanych na ten cel nakładów i efektywność ich wykorzystania, jak również stan infrastruktury społeczeństwa informacyjnego należą do podstawowych słabości gospodarki Polski.

Nakłady na działalność B+R wprawdzie ostatnio systematycznie rosną (z 4558 mln zł w 2003 r. do 5893 mln zł w 2006 r.), jednak tempo wzrostu stopniowo słabnie (z 13,1% w 2004 r. do 5,7% w 2006 r.)¹⁰⁴. W relacji do PKB wielkość tych nakładów zmalała z 0,66% średnio w latach 1995-2000 do 0,56% w latach 2004-2006 i należy do najniższych w Unii Europejskiej. W 2005 r. kraje UE-25 przeznaczały na działalność badawczo-rozwojową przeciętnie 1,85% PKB, przy czym w Szwecji udział ten sięgał 3,89% PKB, a w Finlandii 3,48% PKB. Spośród krajów UE-25 mniejszy niż Polska odsetek PKB kierowały na B+R jedynie Cypr, Malta i Słowacja¹⁰⁵.

Konsekwencją niskich nakładów na sferę B+R, słabości powiązań między nauką i gospodarką oraz niedostatków w zakresie komercjalizacji wyników prac badawczych jest malejąca wynalazczość, a także niski udział wyrobów wysokiej techniki w produkcji przemysłowej i w eksporcie. Liczba krajowych wynalazków, zgłoszonych w Polsce do opatentowania, spadła z 2595 w 1995 r. do 2268 w 2003 r. i 2028 w 2005 r.; liczba udzielonych patentów wyniosła odpowiednio 1619, 613 i 1054. Udział wyrobów wysokiej techniki w produkcji sprzedanej przemysłu przetwórczego obniżył się z 5,1% w 2003 r. do 4,5% w 2005 roku. Był on wyraźnie wyższy w sektorze prywatnym (4,6% w 2005 r.), w tym zwłaszcza w firmach z udziałem zagranicznym (5,8%), niż w sektorze publicznym (3,4%). Udział wyrobów wysokiej techniki w polskim eksporcie waha się od 1992 r. w granicach około 2-3%; w ostatnich latach, po spadku z 2,6% w 2003 r. do 2,3% w 2004 r., zwiększył się do 3,2% w roku 2005. Dla porównania, w eksporcie unijnym do krajów trzecich wynosił on przeciętnie 17,8% (w 2003 r.)¹⁰⁶.

W przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych rozpowszechnia się wykorzystanie komputerów i dostęp do Internetu, rozwija się handel i bankowość elektroniczna oraz świadczenie usług publicznych *on-line*. Odsetek gospodarstw domowych posiadających komputer zwiększył się z 36% w 2003 r. do 54% w 2007 r., a posiadających dostęp do Internetu odpowiednio z 26% do 41%. Wykorzystanie technologii informacyjnych stało się powszechne w przedsiębiorstwach – 95% firm (o liczbie pracujących powyżej 9 osób) korzystało w 2007 r. z komputerów, a 92% miało dostęp do Internetu. Niemniej jednak stan wyposażenia przedsiębiorstw i – zwłaszcza – gospodarstw domowych w komputery i Internet jest w Polsce nadal niższy od średniej unijnej. Szczególnie duża jest różnica w dostępie przedsiębiorstw do Internetu szerokopasmowego. W 2006 r. z dostępu takiego korzystało tylko 46% polskich przedsiębiorstw wobec 75% średnio w UE-25¹⁰⁷.

Polska rozwija e-administrację stosunkowo wolno, w porównaniu z innymi państwami Unii Europejskiej. Oferta e-administracji ogranicza się w Polsce nadal na ogół do uzyskania

¹⁰⁴ Działalność badawczo rozwojowa w 2006 r., GUS, Warszawa 2007, Nauka i technika w 2005 r., GUS, Warszawa 2006 oraz obliczenia własne MRR.

¹⁰⁵ Niższy niż w Polsce udział ten był także w Bułgarii i Rumunii, które przystąpiły do UE w 2007 r. Dane Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

¹⁰⁶ Nauka i technika, op.cit.

¹⁰⁷ Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w 2007 r., GUS, Warszawa, 26.11.2007; Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w gospodarstwach domowych i przez osoby prywatne w 2007 r., GUS, Warszawa, 26.11.2007; Społeczeństwo informacyjne: Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w 2006 r., GUS, Warszawa, 25.05.2007.

informacji na stronie internetowej urzędu i pobrania formularzy, bez możliwości ich odesłania lub wypełnienia on-line, sprawdzenia stanu załatwiania sprawy, wniesienia opłat itp.

Omówione słabości w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego sprawiają, że w konstruowanym przez Światowe Forum Ekonomiczne rankingu przygotowania do korzystania z sieci (*The Networked Readiness Index 2006-2007*) Polska zajęła odległe, 58 miejsce na 122 sklasyfikowane kraje; spośród państw UE-27 niżej niż Polska uplasowała się jedynie Bułgaria¹⁰⁸.

2. Skala i kierunki wykorzystania funduszy strukturalnych

Przedmiotem analizy jest wykorzystanie funduszy strukturalnych w dwóch obszarach:

- badań i rozwoju¹⁰⁹;
- społeczeństwa informacyjnego¹¹⁰.

W obu tych obszarach łącznie w okresie do końca I półrocza 2007 r. **podjęto 600 projektów** związanych z wykorzystaniem funduszy strukturalnych, o **ogólnej wartości 2315 mln zł**. Dofinansowanie wspólnotowe wyniosło 1417 mln zł, co stanowiło 61,2% wartości projektów. Stan ich zaawansowania był stosunkowo niski, zwłaszcza w wymiarze wartościowym. Do połowy 2007 r. zakończono realizację tylko 172 projektów (29% projektów podjętych) o wartości 276 mln zł (12% całkowitej wartości tych projektów).

W obszarze obejmującym **badania, rozwój technologii i działania innowacyjne (B+R) podjęto 307 projektów o łącznej wartości 1070,5 mln zł, w tym dofinansowanie wyniosło 555,7 mln zł (51,9%)**.

¹⁰⁸ The Global Information Technology Report 2006-2007, World Economic Forum.

¹⁰⁹ Uwzględniono projekty zaliczone wg klasyfikacji wydatków strukturalnych do kategorii 18 „Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne (B+R)”, obejmującej: „Projekty badawcze prowadzone przez jednostki naukowe” (181), „Innowacyjność i transfer technologii, ustanawianie wzajemnych powiązań i nawiązywanie współpracy między przedsiębiorstwami lub instytucjami naukowymi” (182), „Infrastrukturę badawczo-rozwojową” (183) i „Kształcenie pracowników naukowych” (184). Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych, Dz.U. Nr 123, poz. 856.

¹¹⁰ Projekty zaliczane do kategorii 32 wydatków strukturalnych „Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne”, obejmującej: „Infrastrukturę podstawową” (321), „Technologie komunikacyjne i informacyjne (w tym bezpieczeństwo przesyłania danych)” (322), „Usługi i projekty wdrożeniowe dla obywateli (opieka zdrowotna, administracja, edukacja)” (323), „Usługi i projekty wdrożeniowe dla MSP (handel i transakcje elektroniczne, edukacja i szkolenia, sieci)” (324).

Tabela 26. Projekty w obszarze badań i rozwoju oraz ich dofinansowania wspólnotowe - wg stanu na koniec I półrocza 2007 r.

Kat. interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Struktura wg ilości (w %)	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Dofinansowanie wspólnotowe (w mln zł)	Udział dofinansowania w wartości projektów 7:5 (w %)	Liczba proj. wg statusu 1/2/3 ^a
1	2	3	4	5	6	7	8	9
18	Badania, rozwój technologiczny i działania innowacyjne (B+R)	307	100,0	1070,5	100,0	555,7	51,9	223/81/3
181	Projekty badawcze prowadzone przez jednostki naukowe	9	2,9	16,1	1,5	12,1	75,0	9/-/-
182	Innowacyjność i transfer technologii, ustanawianie wzajemnych powiązań i nawiązywanie współpracy między przedsiębiorstwami lub instytucjami naukowymi	128	41,7	467,1	43,6	144,8	31,0	120/7/1
183	Infrastruktura badawczo-rozwojowa (B+R)	162	52,8	557,7	52,1	379,9	68,1	89/73/-
184	Kształcenie pracowników naukowych	2	0,7	8,3	0,8	5,6	67,8	1/1/-
	Niewyspecyfikowane projekty z kat. 18	6	2,0	21,3	2,0	13,3	62,3	4/-/2

Uwaga: ^a Status projektu: 1: w trakcie realizacji, 2: zakończony, 3: brak danych.

Źródło: Baza projektów MRR.

Według stanu na koniec I półrocza 2007 r. zakończono realizację 81 projektów strukturalnych o wartości 183,6 mln zł. W trakcie realizacji znajdowały się 223 projekty o wartości 879,1 mln zł. W kategoriach ilościowych (liczba projektów) stan realizacji wynosił więc 26,4%, a pod względem wartości – tylko 17,2%.

Do największych projektów w zakresie B+R w omawianym obszarze należały:

- udoskonalenie oprogramowania Tivoli służącego zarządzaniu infrastrukturą informatyczną (WKP, w trakcie realizacji) – wartość projektu 55,4 mln zł;
- II etap budowy Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego (ZPORR, w trakcie realizacji) – wartość projektu 44,9 mln zł;
- opracowanie systemu kierowniczego wspomaganego elektrycznie nowej generacji (WKP, w trakcie realizacji) – 28,6 mln zł;
- utworzenie nowoczesnego laboratorium badań materiałów dla przemysłu lotniczego (WKP, w trakcie realizacji) – 25,5 mln zł.

Wykorzystanie funduszy koncentrowało się na dwóch kierunkach: infrastrukturze badawczo-rozwojowej oraz innowacyjności i transferze technologii, ustanawianiu wzajemnych powiązań i nawiązywaniu współpracy między przedsiębiorstwami lub instytucjami naukowymi. Na oba te kierunki łącznie przypadało aż 94,5% ogólnej liczby projektów i 95,7% ich wartości. Liczebność i skala projektów **związanych z infrastrukturą badawczo-rozwojową (162 projekty o wartości 557,7 mln zł)** była nieco większa niż nakierowanych **na innowacyjność i transfer technologii (128 projektów o wartości 467,1 mln zł)**. Natomiast silnie zróżnicowany był w tych obszarach stan realizacji projektów. O ile w przypadku infrastruktury badawczo-rozwojowej zakończono 73 spośród 162 projektów, tj. 45,1% ich ogólnej liczby, o tyle w przypadku innowacyjności i transferu technologii udział

zakończonych projektów był o wiele niższy i wynosił tylko 5,5% (7 spośród 128 projektów). Dofinansowanie wspólnotowe stanowiło 68,1% wartości projektów w obszarze infrastruktury badawczo-rozwojowej i tylko 31% w obszarze innowacyjności i transferu technologii.

Jedynie nieliczne projekty poświęcono monitorowaniu i prognozowaniu nowych technologii przez jednostki naukowe (9 projektów o wartości 16,1 mln zł) i kształceniu pracowników naukowych (2 projekty o wartości 8,3 mln zł). Udział dofinansowania wynosił tu odpowiednio 75% i 67,8%.

Rozwojowi sfery B+R będą w przyszłości służyć również projekty realizowane dotychczas w ramach innych działań i celów, np. wspierania przedsiębiorczości (por. ramka).

Przykład projektu wspierającego rozwój B+R

Projekt: Pierwszy etap budowy infrastruktury technicznej Parku Przemysłowego w Płocku

Działanie 1.3 SPO-WKP „Tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm”

Wnioskodawca: Płocki Park Przemysłowo-Technologiczny S.A.

Całkowity koszt realizacji projektu 54,2 mln zł, w tym wartość dofinansowania 39,1 mln zł

Termin zakończenia projektu: grudzień 2006 r.

Opis projektu:

Przedmiotem projektu jest budowa infrastruktury Parku Przemysłowego, który stanowi pierwszy komponent Płockiego Parku Przemysłowo-Technologicznego. Kompleksowy program zakłada uruchomienie trzech powiązanych ze sobą komponentów: Parku Przemysłowego, Parku Technologicznego oraz Parku Naukowo-Badawczego, gdzie nauka, badania i wiedza wykorzystywane będą dla rozwoju nowoczesnych technologii, nowoczesne technologie wdrażane będą do przemysłu, a przemysł działać będzie na rzecz nauki, wiedzy i nowoczesnych technologii oraz rozwoju i tworzenia miejsc pracy. Profil Parku Przemysłowego jest definiowany przez podstawową działalność PKN ORLEN S.A. oraz istniejący potencjał naukowo-badawczy w zakresie gospodarki związanej z chemią i dziedzinami powiązаныmi, jak np. ochrona środowiska, gospodarka odpadami i recykling, logistyka, usługi finansowe i bankowe, informatyka i telekomunikacja.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono kompleksowy remont i modernizację zespołu czterech obiektów pełniących obecnie funkcję Centrum Administracyjnego Parku. Rewitalizacja istniejących obiektów wraz z zagospodarowaniem terenu oraz zakupem wyposażenia multimedialnego, biurowego oraz socjalnego umożliwi udostępnienie inwestorom ponad 3600 m² powierzchni biurowych wraz z salą wystawienniczą i salami konferencyjnymi. Wykonano również uzbrojenie terenu Parku (drogi wewnętrzne, sieci centralnego ogrzewania i wodno-kanalizacyjna wraz z przepompownią, sieć światłowodowa).

Kolejne komponenty Płockiego Parku Przemysłowo-Technologicznego będą powstawać w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego, 2007-2013.

Rozwojowi społeczeństwa informacyjnego poświęcono 293 projekty o ogólnej wartości 1244,3 mln zł. Liczba projektów była więc nieco mniejsza niż w przypadku działalności badawczo-rozwojowej, jednak większa ich przeciętna wartość. Większy był również zakres dofinansowania wspólnotowego (861 mln zł, tj. 69,2% wartości projektów).

Tabela 27. Projekty w obszarze społeczeństwa informacyjnego i ich dofinansowanie wspólnotowe - wg stanu na koniec I półrocza 2007 r.

Kat. interwencji	Nazwa interwencji	Liczba projektów	Struktura wg ilości (w %)	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Dofinansowanie wspólnotowe w (mln zł)	Udział dofinansowania w wartości projektów 7:5 (w %)	Liczba proj. wg statusu 1/2/3 ^a
1	2	3	4	5	6	7	8	9
32	Infrastruktura telekomunikacyjna i społeczeństwo informacyjne	293	100,0	1244,3	100,0	861,0	69,2	191/91/11
321	Infrastruktura podstawowa	83	28,3	223,9	18,0	141,3	63,1	47/36/-
322	Technologie komunikacyjne i informacyjne (w tym bezpieczeństwo przesyłania danych)	83	28,3	628,7	50,5	449,7	71,5	66/17/-
323	Usługi i projekty wdrożeniowe dla obywateli (opieka zdrowotna, administracja, edukacja)	85	29,0	308,2	24,8	210,0	68,1	60/25/-
324	Usługi i projekty wdrożeniowe dla MŚP (handel i transakcje elektroniczne, edukacja i szkolenia, sieci)	1	0,3	0,4	0,0	0,3	72,7	1/-/-
	Niewyspecyfikowane projekty z kat. 32	41	14,0	83,2	6,7	59,8	71,9	17/13/11

Uwaga: ^a Status projektu: 1: w trakcie realizacji, 2: zakończony, 3: brak danych.

Źródło: Baza projektów MRR.

Podobnie jak w obszarze B+R, większość projektów nakierowanych na rozwój społeczeństwa informacyjnego w połowie 2007 r. znajdowała się nadal w trakcie realizacji. **Zakończono jedynie 91 projektów** (31,1% ich ogólnej liczby), przy czym były to na ogół projekty niewielkie, reprezentujące jedynie 7,4% wartości funduszy strukturalnych zaangażowanych w omawianej dziedzinie.

Największe projekty były realizowane przez jednostki budżetowe, np.:

- przebudowa i integracja systemu rejestrów państwowych (WKP, w trakcie realizacji) – wartość projektu 166,7 mln zł;
- obsługa elektronicznych deklaracji podatkowych przedsiębiorców – e-Deklaracje (WKP, w trakcie realizacji) – wartość projektu 62 mln zł;
- GEOPORTAL_GOV.PL (WKP, w trakcie realizacji) – wartość projektu 41,6 mln zł.

Dominowały, ze zbliżoną liczbą projektów, trzy kierunki wykorzystania funduszy: usługi i projekty wdrożeniowe dla obywateli – opieka zdrowotna, administracja, edukacja (85 projektów) oraz infrastruktura podstawowa i technologie komunikacyjne i informacyjne (po 83 projekty). Natomiast pod względem wartościowym ponad połowa (50,5%) funduszy strukturalnych przypadła na projekty związane z technologiami komunikacyjnymi i informacyjnymi; udział usług i projektów wdrożeniowych dla obywateli wynosił 24,8%, a infrastruktury podstawowej 18%. Udział dofinansowania wspólnotowego kształtował się w tych obszarach w granicach od 63,1% w przypadku infrastruktury podstawowej do 71,5% w przypadku technologii komunikacyjnych i informacyjnych.

Najwyższy był stan realizacji projektów związanych z infrastrukturą podstawową – do połowy 2007 r. zakończono 43,4% projektów w tym obszarze. Wyraźnie mniejszy był udział

zakończonych projektów związanych ze świadczeniem usług dla obywateli (29,4%) oraz w zakresie technologii komunikacyjnych i informacyjnych (zaledwie 20,5%).

3. Główni beneficjenci interwencji z funduszy strukturalnych

Głównymi beneficjentami funduszy strukturalnych w obszarze B+R w omawianym okresie były **jednostki naukowo-badawcze (121 projektów o wartości 384,7 mln zł)** i przedsiębiorstwa (93 projekty o wartości 375,1 mln zł). Znaczącą grupę odbiorców stanowiły także placówki oświatowe (52 projekty o wartości 255 mln zł) i placówki ochrony zdrowia (31 projektów o wartości 32,8 mln zł). Niewielkie natomiast było zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego (7 projektów), organizacji pozarządowych (2 projekty) oraz kościołów i związków wyznaniowych (1 projekt).

Odmierna niż w przypadku sfery badawczo-rozwojowej była struktura podmiotowa wykorzystania funduszy w **zakresie społeczeństwa informacyjnego**. Dominujące w obszarze B+R jednostki naukowo-badawcze i przedsiębiorstwa odgrywały w wykorzystaniu funduszy strukturalnych na rozwój społeczeństwa informacyjnego marginalną rolę, realizując odpowiednio zaledwie 2 i 3 projekty. **Największy udział miały jednostki samorządu terytorialnego** (197 projektów o wartości 536 mln zł, tj. 67,2% ogólnej liczby projektów i 43,1% ich łącznej wartości) oraz jednostki budżetowe. Te ostatnie realizowały wprawdzie tylko 35 projektów (11,9% ich ogólnej liczby), jednak ich wartość (455,8 mln zł) stanowiła aż 36,6% ogólnej wartości funduszy strukturalnych zaangażowanych w rozwój społeczeństwa informacyjnego. Pozostałymi beneficjentami były placówki oświatowe (21 projektów), placówki ochrony zdrowia i organizacje pozarządowe (po 15 projektów) oraz instytucje kultury (5 projektów).

4. Znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju obszaru B+R i społeczeństwa informacyjnego

Wartość podjętych w okresie do połowy 2007 r. projektów związanych z wykorzystaniem funduszy strukturalnych w **obszarze B+R** (1070,5 mln zł) odpowiadała **6,4% całkowitych nakładów** na funkcjonowanie sfery badawczo-rozwojowej w Polsce w latach 2004-2006, w tym 7,3% nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw¹¹¹. Odpowiedni udział był wprawdzie niższy, jeśli wziąć pod uwagę wyłącznie projekty zakończone (1,1% nakładów na B+R ogółem), jednak można ocenić, że fundusze strukturalne stały się istotnym, uzupełniającym źródłem finansowania sfery badawczo-rozwojowej. Z drugiej strony, napływ tych funduszy nie doprowadził do niezbędnego przełomu w zakresie finansowania B+R, w tym do realizacji celów Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006. NPR zakładał skokowy wzrost udziału nakładów na działalność badawczo-rozwojową w PKB – z 0,65% w roku bazowym (2001) do około 1,5% w 2006 r.¹¹², co przybliżyłoby Polskę do realizacji celu Strategii Lizbońskiej w tym zakresie (nakłady na B+R na poziomie 3% PKB). W rzeczywistości w 2006 r. udział ten okazał się według Eurostat taki sam, jak w 2004 r. (0,56%) i był jedynie nieznacznie wyższy od rekordowo niskiego, odnotowanego w 2003 r. (0,54%).

W ramach SPO-WKP **wybudowano lub zmodernizowano 52 laboratoria badawcze** lub specjalistyczne, z czego 25 w I półroczu 2007 r. Utworzono 19 aktywnych inkubatorów technologicznych. Wsparcie uzyskało 27 działających parków przemysłowych i 15 parków naukowo-technologicznych, a 40 podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, naukowo-technicznymi i inkubatorami przedsiębiorczości otrzymało pomoc doradczą (studia wykonalności, biznes plany, oceny oddziaływania na środowisko).

¹¹¹ Działalność badawczo-rozwojowa w 2006 r., GUS, Warszawa 2007, Nauka i technika w 2005 r., GUS, Warszawa 2006 oraz obliczenia własne MRR.

¹¹² Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa, listopad 2004, s. 68.

Wartość podjętych do końca I półrocza 2007 r. projektów w zakresie rozwoju **społeczeństwa informacyjnego** odpowiadała szacunkowo 2% wartości rynku technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w Polsce w 2006 r. (w odniesieniu do projektów zrealizowanych odsetek ten wynosił tylko 0,1%)¹¹³.

Efekty rzeczowe projektów zakończonych w ramach ZPORR w okresie do połowy 2007 r. obejmują **wybudowanie 298 Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP) i 238 węzłów dostępowych** umożliwiających dostęp do sieci szerokopasmowej. Do szerokopasmowego Internetu podłączono 233 jednostki publiczne. Wdrożono 111 systemów zarządzania w administracji publicznej oraz realizowano 82 projekty modernizacji/instalacji sieci LAN w urzędach i jednostkach publicznych.

Na podkreślenie zasługują zwłaszcza efekty w zakresie szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz informatyzacji administracji publicznej, gdyż opóźnienia Polski w tych obszarach są szczególnie duże.

Przykład projektu wspierającego rozwój społeczeństwa informacyjnego

Projekt: Zintegrowana Platforma Obsługi Przedsiębiorców przez Urzędy Wojewódzkie – e-Urząd Wojewódzki

Działanie 1.5 SPO-WKP „Rozwój systemu dostępu przedsiębiorców do informacji i usług publicznych on-line”

Wnioskodawca: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie

Całkowity koszt realizacji projektu 24 mln zł, w tym wartość dofinansowania 23,7 mln zł

Termin zakończenia projektu: grudzień 2007 r.

Opis projektu:

W realizacji projektu bierze udział 13 urzędów wojewódzkich. W ramach projektu zakłada się świadczenie przedsiębiorcom w trybie on-line 21 grup usług będących w kompetencji urzędów wojewódzkich. Objęte projektem usługi będą dostępne za pośrednictwem formularzy elektronicznych i podpisu elektronicznego. Ponadto w ramach portalu będą świadczone usługi informacyjne. Realizacja projektu usprawni kontakty między przedsiębiorstwami a administracją wojewódzką, przepływ informacji do podmiotów gospodarczych oraz wymianę informacji między urzędami.

Wdrożenie licznych projektów związanych z informatyzacją administracji lokalnej (na szczeblu gminnym, powiatowym i wojewódzkim) powinno przyczynić się do usprawnienia obsługi obywateli i przedsiębiorstw, jak również do poprawy efektywności funkcjonowania urzędów i lepszej koordynacji ich działań.

¹¹³ Obliczenia własne MRR na podstawie danych European Information Technology Observatory.

VII. ŚRODKI STRUKTURALNE UNII EUROPEJSKIEJ A ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

1. Ocena sytuacji na obszarach wiejskich

Prawie 2/5 ludności Polski mieszka na obszarach wiejskich i odsetek ten, zarówno w wyniku dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracji, w ostatnich latach rośnie (w końcu I półrocza 2007 r. wyniósł on 38,7%, wobec 38,5% w końcu I półrocza 2004 r.¹¹⁴) oraz jest wyższy od notowanego przeciętnie w UE-27¹¹⁵. Wskaźniki te wskazują na znaczenie rozwoju obszarów wiejskich i polityki, zarówno krajowej jak i unijnej w tym zakresie.

Należy odnotować znaczne zróżnicowanie – pomimo obserwowanej poprawy – poziomu i jakości życia między miastem i wsią.

Przykładowo, w 2006 r. 36,4% gospodarstw domowych na obszarach wiejskich posiadało komputer, a 15,5% tych gospodarstw (wobec 34,7% w miastach) dysponowało komputerem z dostępem do Internetu, 22% ludności (wobec 86%) korzystało z oczyszczalni ścieków, a 37% (wobec 70%) dzieci w wieku 3-6 lat było objętych wychowaniem przedszkolnym.

Ogólny poziom wykształcenia mieszkańców wsi poprawia się, jednak nadal znacząco różni się od poziomu wykształcenia mieszkańców miast. Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), w II kwartale 2007 r. wykształcenie wyższe i policealne posiadało 8,1% ludności wiejskiej (w wieku 15 lat i więcej), wobec 22,9% ludności miejskiej, zaś wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe – 68,3%, wobec 42% ludności miejskiej.

Obserwowana od 2003 r. poprawa sytuacji na rynku pracy objęła zarówno miasta, jak i obszary wiejskie. Te ostatnie charakteryzują się wyższymi wskaźnikami zatrudnienia i niższymi wskaźnikami bezrobocia. Według BAEL, w II kwartale 2007 r. wskaźnik zatrudnienia (osób w wieku 15 lat i więcej) na wsi wyniósł 48,9%, wobec 45,5% w II kwartale 2004 r. (w miastach odpowiednio 48% i 43,1%), zaś wskaźnik bezrobocia – 9,1%, wobec 18,2% (w miastach – 9,8%, wobec 19,6%). Należy jednak pamiętać o bezrobociu ukrytym.

Mimo zmian zachodzących na obszarach wiejskich, w tym postępującego procesu przekształcania ich charakteru na nierolniczy (związany z pełnieniem funkcji mieszkalnych, turystyczno-wypoczynkowych, czy działalnością produkcyjną), rolnictwo i leśnictwo, a także w mniejszej skali rybactwo, nadal mają znaczenie w dziedzinie użytkowania gruntów oraz gospodarowania zasobami naturalnymi na obszarach wiejskich, a także kształtowania się sytuacji materialnej ludności i jakości życia na tych obszarach. Wiąże się to przede wszystkim z wysokim, kilkakrotnie wyższym od przeciętnego w UE-27, udziałem pracujących w rolnictwie.

¹¹⁴ Według stosowanej w Polsce definicji obszarów wiejskich jako terenów położonych poza obszarami miast.

¹¹⁵ Według stosowanej przez Eurostat definicji obszarów wiejskich jako terenów o gęstości zaludnienia poniżej 100 osób na km², w II kwartale 2007 r. w Polsce wyniósł on 46,7%, wobec 22,7% w UE-27.

Tabela 28. Udział sektora rolnego w gospodarce (w%)

Wyszczególnienie	Polska		UE-27
	2003	2006	2006
W wartości dodanej brutto:			
Ogółem ,z tego:	4,39	4,26	2,0
• Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	4,36	4,24	1,9
• Rybactwo	0,03	0,02	0,1
W liczbie pracujących (w wieku 15 lat i więcej):			
Ogółem, z tego:	18,2	15,8	5,9
• Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	18,1	15,7	5,8
• Rybactwo	0,08	0,07	0,09

Udział w wartości dodanej brutto dla UE-27 – rok 2005. Ponadto według danych, zawartych w publikacjach GUS szacuje się, że w 2006 r. leśnictwo dostarczało około 0,3% wartości dodanej brutto, zatrudniając około 0,35% ogółu pracujących.

Źródło: GUS i obliczenia własne na podstawie danych Eurostat

Mimo że udziały rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto i liczbie pracujących malały, nadal są znacznie wyższe niż przeciętne dla krajów Unii Europejskiej, co w połączeniu ze znacznymi dysproporcjami tych udziałów pośrednio ujemnie wpływa na globalne wskaźniki efektywności gospodarczej.

2. Skala, kierunki i beneficjenci funduszy strukturalnych na obszarach wiejskich

Łączna ilość projektów realizowanych od początku uruchomienia programów w zakresie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich sięgała **44,7 tys.**, a **wartość wyniosła prawie 11 596 mln zł**, przy oczekiwanym poziomie wsparcia UE ponad 4 408 mln złotych. Odnosząc te dane do wartości wszystkich projektów realizowanych w omawianym okresie, można stwierdzić, że wartość tych projektów stanowiła prawie 12% wszystkich projektów wdrażanych w ramach NPR 2004-2006, a wg ilości – aż 55% ogółu projektów. Dane zawarte poniżej tabeli wyraźnie wskazują na przewagę wartości projektów w kategorii rolnictwo nad kategoriami związanymi z leśnictwem, rybołówstwem oraz promowaniem adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich. W obszarze rolnictwo, w porównaniu do innych kategorii, na uwagę zasługuje fakt dużej ilości projektów i niewielka średnia wartość projektu.

Tabela 29. Projekty w kategoriach rolnictwo, leśnictwo, rozwój obszarów wiejskich i rybołówstwo

Kategoria interwencji	Liczba projektów	Struktura projektów wg ilości (w %)	Wartość projektów (w mln zł)	Struktura projektów wg wartości (w %)	Wartość zakończonych projektów (w mln zł)	Udział projektów zakończonych wg wartości (w %)	Wartość dofinansowania wspólnotowego (w mln zł)	Udział dofinan. wspólnot. 8:4 (w %)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rolnictwo	37 347	83,6	9 184	79,1	2 852	31	3 136	34,1
Leśnictwo	463	1,0	469	4,1	217	46	351	74,8
Promowanie adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich ¹¹⁶	4 540	10,2	986	8,5	523	53	429	43,5
Rybołówstwo	2 345	5,2	958	8,3	477	50	491	51,3
Ogółem	44 695	100,0	11 596	100,0	4 069	35	4 408	38,0

Źródło: Baza projektów MRR.

W omawianym okresie projekty o największej łącznej wartości zrealizowano w zakresie wsparcia adaptacji i rozwoju obszarów wiejskich. Stanowią one 53% wartości projektów realizowanych w omawianym obszarze interwencji. Kolejnym obszarem interwencji, w którym projekty zakończone mają znaczący udział jest rybołówstwo. W tej kategorii od początku

¹¹⁶ Bez kategorii interwencji 1306, 1310 – zostały omówione w rozdziale dotyczącym infrastruktury społecznej, oraz kategorii 1308, 1309 – które omówiono w rozdziale ogólnym dotyczącym infrastruktury

uruchomienia programu zakończono połowę projektów na które zostało przyznane dofinansowanie.

Analiza wpływu funduszy strukturalnych w omawianych obszarach pod kątem beneficjentów pomocy pokazuje, że największa jej część została przekazana do rolników oraz przedsiębiorstw. Łącznie obie grupy beneficjentów zrealizowały prawie 40 tys. projektów. Znaczącą część dofinansowania pozyskały również jednostki samorządu terytorialnego oraz rybacy. W niewielkim stopniu beneficjentami pomocy okazały się jednostki budżetowe, jednostki naukowo-badawcze czy placówki oświatowe.

Tabela 30. Beneficjenci funduszy strukturalnych w obszarze rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo

Beneficjenci	Liczba projektów	Wartość projektu (w mln zł)	Struktura wg wartości (w %)	Wartość dofinansowania wspólnotowego (w mln zł)	Udział dofinansowania wspólnotowego w % (5:3)
1	2	3	4	5	6
Jednostki budżetowe	118	213,0	1,8	168,6	79,1
Jednostki samorządu terytorialnego	551	546,2	4,7	400,4	73,3
NGO	87	30,4	0,3	21,2	69,7
Przedsiębiorstwa	2 091	4 905,7	42,3	1 616,7	33,0
Placówki oświatowe	18	4,3	0,04	3,4	79,1
Jednostki naukowo-badawcza	12	4,7	0,04	3,0	63,8
Rolnicy	39 711	5 415,0	46,7	1 884,4	34,8
Rybacy	2 100	471,0	4,1	305,4	64,8
Placówki ochrony zdrowia	1	5,1	0,04	4,1	80,0
Inne	5	0,5	.	0,4	80,0
Ogółem	44 695	11 595,9	100,0	4 407,6	38,0

Źródło: Baza projektów MRR.

3. Efekty wdrażania programów w sektorze rolnictwa i rybołówstwa

W ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006”, od początku jego uruchomienia, w zakresie Inwestycji w gospodarstwach rolnych zrealizowane projekty dotyczyły m.in.¹¹⁷:

- zakupu wyposażenia i sprzętu ruchomego - prawie 32 tys. sztuk,
- budowy lub remontu (połączonego z modernizacją) budynków i budowli służących produkcji rolnej – 668 tys. m² powierzchni,
- zakładania plantacji wieloletnich – 1,4 tys. ha,
- zakupu inwentarza żywego – 221 tys. sztuk,
- przejęcia gospodarstw – 756 szt.

Wsparciem w zakresie doradztwa rolniczego objęto od początku realizacji Programu ponad 887 tys. beneficjentów, a liczba usług wyniosła na koniec 2006 r. – 2,6 mln.

Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych nastąpiła m.in. dzięki dostosowaniom strukturalnym realizowanym w 92 zakładach mięsnych, 86 mleczarskich, 57 - pozostałych przetwórczych produktów zwierzęcych, a razem – 386 zakładach przetwórstwa rolno-spożywczego.

¹¹⁷ Sprawozdanie roczne 2006 SPO Restrukturyzacja...

Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą lub pożarem oraz wprowadzanie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych przyniosło wymierne efekty w postaci 965,4ha powierzchni odnowionych lasów państwowych. Zmodernizowana powierzchnia leśna wyniosła 717,5ha, a długość zmodernizowanych i wybudowanych dróg w końcu 2006 r. - 112,6 km.

W zakresie interwencji w ramach **SPO Rybołówstwo i przetwórstwo ryb** liczba właścicieli statków rybackich, którzy uzyskali pomoc na złomowanie statków (523 od początku realizacji Programu) kilkakrotnie przewyższyła zakładaną. Liczba trwale wycofanych statków rybackich (361) była wyższa o 300% od zakładanej. W zakresie przeniesienia statków do krajów trzecich lub zmiany ich przeznaczenia, pomocy udzielono mniejszej liczbie właścicieli statków rybackich niż zakładano (28 wobec 30). Wprawdzie liczba trwale wycofanych statków rybackich dwukrotnie przewyższała zakładaną, ale ich pojemność była niższa od zakładanej.

W zakresie modernizacji istniejących statków rybackich zaledwie 17,5% zakładanej liczby właścicieli statków rybackich otrzymało pomoc (35 od początku realizacji Programu), a modernizacja posiadanych statków rybackich, podobnie jak ich pojemności, objęła 34% zakładanej liczby.

W odniesieniu do chowu i hodowli ryb należy zauważyć, że o ile liczba obiektów chowu i hodowli ryb, które wdrożyły technikę i technologię chowu i hodowli ryb z gatunków poszukiwanych na rynku w celach konsumpcyjnych i zarybieniowych (36 od początku realizacji Programu) była wyższa o zakładanej o 180%, ale pozostałe wskaźniki realizacji, jak: liczba obiektów chowu i hodowli ryb, w których poprawiono warunki weterynaryjne (53, wobec 150, tj. 35% zakładanej wielkości), liczba obiektów chowu i hodowli ryb, w których dostosowano warunki prowadzenia gospodarki do wymogów ochrony środowiska (32 wobec 150, tj. 21%), czy liczba gospodarstw rybackich otrzymujących pomoc (107 wobec 500, a więc ponad 21%) znacząco odbiegały od zakładanych. Zakładane **zwiększenie rocznej zdolności produkcyjnej gospodarstw rybackich do 676 ton zostało zrealizowane zaledwie w 4,5%**.

W zakresie Rybackiej infrastruktury portowej **zmodernizowano 83% zakładanej liczby portów rybackich** w zakresie poprawy warunków przechowywania produktów rybołówstwa morskiego, bezpieczeństwa rozładunku oraz stworzenia warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybnych, a w przetwórstwie i rynku rybnym 87 (wobec zakładanych 185) zakładów przetwórczych spełniało wymagania dotyczące produkcji.

W rybołówstwie śródlądowym tylko połowa gospodarstw rybackich poprawiła warunki prowadzenia gospodarki rybackiej w śródlądowych wodach powierzchniowych i zwiększyła efektywność rybołówstwa i jakość ryb.

Istotnym z punktu widzenia efektów społecznych były działania społeczno-ekonomiczne, dzięki któremu 91% rybaków otrzymało pomoc z tytułu utraty miejsca pracy na statku rybackim.

4. Znaczenie funduszy strukturalnych dla rozwoju obszarów wiejskich

Obszary wiejskie i ludność zamieszkująca te obszary stały się w dużym stopniu beneficjentem wejścia Polski do Unii Europejskiej. Dzięki uruchomieniu programów operacyjnych **skala pośredniego i bezpośredniego wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego w tej dziedzinie zwiększyła się znacząco**. Według autorów badania ewaluacyjnego „Wpływ interwencji finansowanych z funduszy strukturalnych UE na przekształcenia obszarów wiejskich”, realny strumień środków finansowych jaki dopłynął bezpośrednio do sektora rolnego, a tym samym na obszary wiejskie związany z samymi tylko Funduszami Strukturalnymi szacowany jest (wg zobowiązań) na 4,4 mld zł, zaś wartość

wszystkich rzeczywistych transferów finansowych jakie dopłynęły do gospodarki żywnościowej w okresie od maja 2004 r. do maja 2007 r. wyniosła około 34 mld zł¹¹⁸. Tak duża skala interwencji pozostaje w bezpośrednim związku z przyspieszeniem rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich.

Przykład projektu realizowanego w ramach działania 2.7 Pilotażowy Program Leader +

Nazwa projektu: „Nowe technologie, know-how i energie odnawialne drogą do podniesienia konkurencyjności dorzecza Słupi”

Cel projektu: opracowanie strategii rozwoju dorzecza Słupi, opartej na wykorzystaniu potencjału energetycznego, preferującej zastosowanie nowych technologii i skutecznych technik informacyjnych do podniesienia poziomu usług wytwarzanych w regionie oraz powołanie Lokalnej Grupy Działania i stworzenie jej demokratycznych struktur, gwarantujących wprowadzenie w życie przyjętych programów, a także wykorzystanie potencjału agroturystycznego.

Oddziaływanie projektu

Wprowadzenie proponowanych zmian z pewnością przyczyni się także do rozwoju społecznego, do zmniejszenia bezrobocia, aktywizacji i integracji mieszkańców, do poprawy warunków życia i komfortu pracy. W końcu strategia ma służyć głównie mieszkańcom, a nie tylko turystom. Od kilku miesięcy Partnerstwo podejmuje liczne działania i skutecznie zdobywa pieniądze z różnych programów, które mają służyć osiągnięciu wymienionych priorytetów. Obecnie trwa duża akcja promocyjna mająca na celu wybranie najciekawszych produktów lokalnych.

Beneficjenci: projekt został zrealizowany przez Urząd Gminy Słupsk (będący wnioskodawcą projektu), organizacje pozarządowe oraz inne instytucje występujące w charakterze partnerów. a jego bezpośrednim beneficjentem są: członkowie Lokalnej Grupy Działania (LGD), pochodzący ze wszystkich sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz przyszli partnerzy tej grupy, natomiast pośrednio ma on oddziaływać na wszystkich mieszkańców objętych nim terenów.

Czas trwania projektu: wrzesień 2005 – marzec 2006.

Całkowita wartość projektu: 149 561 zł

Autorzy badania utrzymują, że bezpośrednie efekty interwencji podejmowanych w Polsce w ramach funduszy strukturalnych (w okresie przedakcesyjnym SAPARD oraz pełnego członkostwa inwestycje współfinansowane SPO „Rolnictwo...” oraz SPO WKP) przyczyniły się do modernizacji, poprawy konkurencyjności oraz dostosowania do norm sanitarnych i weterynaryjnych wielu zakładów przemysłu spożywczego. Finansowane z funduszy strukturalnych inwestycje o charakterze produkcyjnym, czy służącym dywersyfikacji dochodów przyspieszyły tworzenie towarowych gospodarstw rolnych i kreowanie konkurencyjnego sektora rolnego. Wśród działań SPO „Rolnictwo...”, które najbardziej przyczyniły się do poprawy konkurencyjności sektora rolno-żywnościowego należy wymienić: **inwestycje w gospodarstwach rolnych, ułatwienie startu młodym rolnikom, poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych.**

Przykład projektu realizowanego w ramach działania dotyczącego **Przywracania potencjału produkcji leśnej dotkniętego naturalną katastrofą lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych**

Nazwa projektu: Modernizacja dróg leśnych przeciwpożarowych nr 92, 105 leśnictwo Dąbrówka-Jelenia Góra w Nadleśnictwie Giżycko na powierzchniach pohuraganowych (huragan z 4.07.2002 r.).

Beneficjent: Nadleśnictwo Giżycko, woj. warmińsko-mazurskie

Cel projektu: odbudowa funkcji gospodarczych i ekologicznych terenów leśnych Nadleśnictwa Giżycko, zniszczonych wskutek huraganu w dniu 4.07.2002 r. oraz wprowadzenie rozwiązań zapobiegających powstawaniu szkód na tym obszarze, w szczególności poprzez modernizację dróg leśnych wykorzystywanych jako drogi pożarowe i dojazdy do punktów czerpania wody (część planowanych do modernizacji dróg położona jest wzdłuż jeziora i prowadzi w głąb rozległych kompleksów leśnych, oraz łączy je z drogami publicznymi, co w wypadku pożaru zapewnia sprawny dojazd jednostek ratowniczych i możliwość ich szybkiego zaopatrzenia się w wodę).

¹¹⁸ Z przeprowadzonych przez autorów badania analiz wynika, że dopiero w roku 2006 wypłaty pochodzące z funduszy strukturalnych stanowiły zasadniczą pozycję wśród wydatków inwestycyjnych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Wzrost wartości wypłacanych środków z budżetu nastąpi zatem dopiero w latach 2006-2008, zaś bezpośredni efekt w postaci przyspieszonego rozwoju gospodarczego i społecznego dopiero w kolejnych latach. Za: „Wpływ interwencji finansowanych z funduszy strukturalnych UE na przekształcenia obszarów wiejskich” str. 13, streszczenie, opracowanie dla MRR, 2007 r.

Istotnym aspektem planowanej modernizacji był również cel dodatkowy - udostępnienie rozległych obszarów leśnych ludności w celach turystycznych i gospodarczych (wypełnianie funkcji społecznych lasu).

Całkowita wartość projektu: 814 261,00 zł.

Dofinansowanie w ramach Programu: 651 409 zł.

W kwestii ukierunkowania wsparcia dla obszarów wiejskich należy zauważyć, że większość Programów NPR (poza wybranymi działaniami) charakteryzuje „uniwersalność” - są one adresowane do beneficjentów, zarówno z terenów miast jak i obszarów wiejskich. Istniejąca zatem naturalna konkurencja o ograniczone środki finansowe stawia w uprzywilejowanej pozycji bardziej aktywnych, dysponujących lepiej wykształconymi kadrami, mających większe możliwości finansowe mieszkańców miast. Dlatego, uwzględniając zróżnicowanie regionalne i lokalne obszarów wiejskich, kluczowe dla programowania ich rozwoju wydaje się być zarówno precyzyjne określenie skali wsparcia, jak i dobór stosowanych instrumentów pomocowych. Powinny one być zatem z jednej strony kompleksowe, a z drugiej skoordynowane z działaniami sąsiednich jednostek, będące spójną strategią danego obszaru. Wskazane jest również podjęcie dobrze ukierunkowanych szkoleń potencjalnych projektodawców oraz uruchamianie projektów pilotażowych.

VIII. FUNDUSZE STRUKTURALNE I FUNDUSZ SPÓJNOŚCI A ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE KRAJU

1. Zróżnicowanie regionalne kraju na poziomie NTS 2

Dane o kształtowaniu się **produktu krajowego brutto w układzie regionalnym** za lata 2004-2005 wskazują na zróżnicowane tempo wzrostu w poszczególnych województwach. Przy wzroście PKB Polski w 2005 r. o 16,6% w cenach bieżących w stosunku do roku 2003, najwyższe tempo wzrostu (ponad 20%) odnotowano w woj. lubuskim i opolskim; niewiele niższe w woj. wielkopolskim i mazowieckim, natomiast najniższe – w woj. świętokrzyskim, lubelskim i warmińsko-mazurskim (w granicach (11,2% - 13,2%).

Tabela 31. PKB w latach 2003-2005

Województwo	2003	2004	2005		
	mln zł			1999=100	2003=100
Polska	843 156	924 538	983 302	152,0	116,6
Dolnośląskie	65 552	71 353	76 943	149,1	117,4
Kujawsko-pomorskie	40 916	44 710	46 469	141,7	113,6
Lubelskie	34 198	36 694	38 388	150,8	112,3
Lubuskie	19 254	21 821	23 455	157,9	121,8
Łódzkie	52 977	57 712	61 110	150,8	115,4
Małopolskie	61 531	67 287	71 748	161,5	116,6
Mazowieckie	176 073	189 565	210 219	145,7	119,4
Opolskie	18 532	21 895	22 405	144,0	120,9
Podkarpackie	32 780	35 416	37 319	146,3	113,8
Podlaskie	20 210	21 737	22 909	153,9	113,4
Pomorskie	47 445	51 783	55 602	155,8	117,2
Śląskie	113 454	128 078	130 442	152,7	115,0
Świętokrzyskie	22 289	24 121	24 794	152,7	111,2
Warmińsko-mazurskie	24 868	26 839	28 153	159,4	113,2
Wielkopolskie	77 600	87 448	92 813	144,1	119,6
Zachodniopomorskie	35 477	38 079	40 533	136,0	114,3

Źródło: GUS

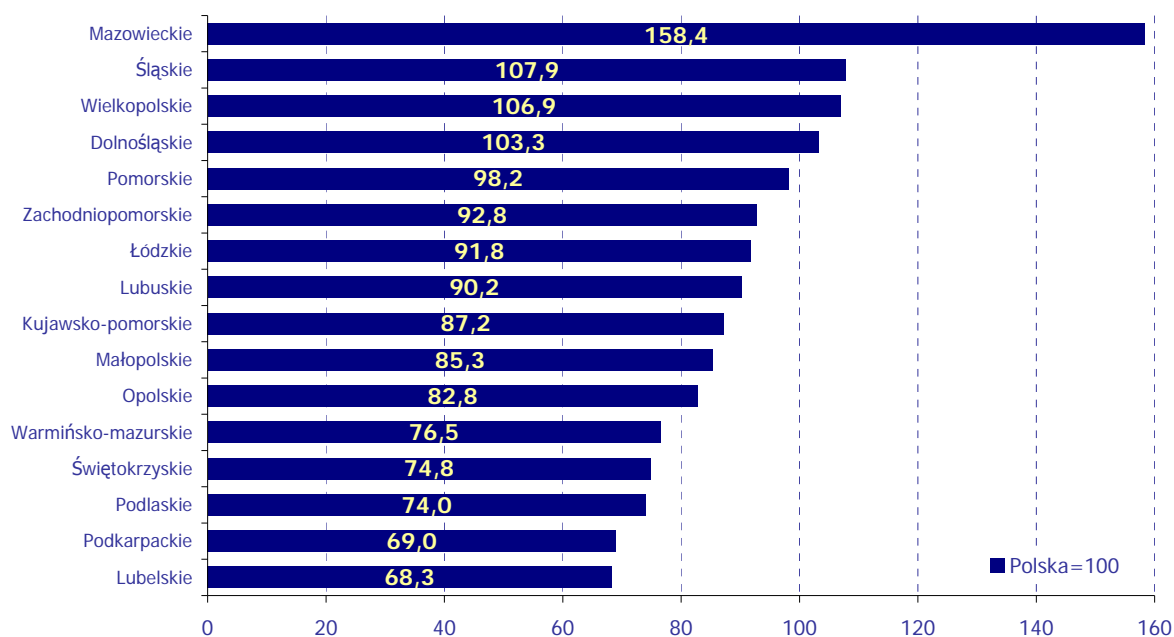
Podobnie jak w przypadku PKB wytworzonego w województwach ogółem, najwyższy wzrost **PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca** w omawianym okresie odnotowały województwa: opolskie (21,9%), lubuskie (21,7%) i wielkopolskie (19,2%), znacznie powyżej krajowego wskaźnika wzrostu na poziomie 16,7%. Tempo rozwoju województw Polski wschodniej w tym czasie było znacznie wolniejsze, np. PKB per capita w woj. świętokrzyskim zwiększył się o 11,8%, lubelskim o 12,8%, warmińsko-mazurskim o 13,2% (zob. tab. 1 załącznika).

W konsekwencji nierównomiernego tempa wzrostu gospodarczego nastąpił wzrost zróżnicowania poziomu rozwoju między województwami, mierzonego wartością PKB na 1 mieszkańca. Najwyższy poziom tego wskaźnika w relacji do przeciętnej krajowej miało województwo mazowieckie (ponad 158%). Różnica między nim a pozostałymi zwiększała się na przestrzeni ostatnich lat. Kolejne województwa powyżej średniej krajowej w tym zakresie to śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie.

Województwem najuboższym nadal pozostawało lubelskie (68,3% średniej, wobec 70,6% w 2003 r.) oraz podkarpackie (69,0% wobec 70,8% w 2003 r.); **znaczący i większy niż w 2003 r. dystans w stosunku do średniej ogólnopolskiej** odnotowano również w pozostałych województwach Polski wschodniej. O ile w 2003 r. PKB per capita w Polsce wschodniej stanowił 74,1% średniej krajowej, to w 2005 r. - 71,8%.

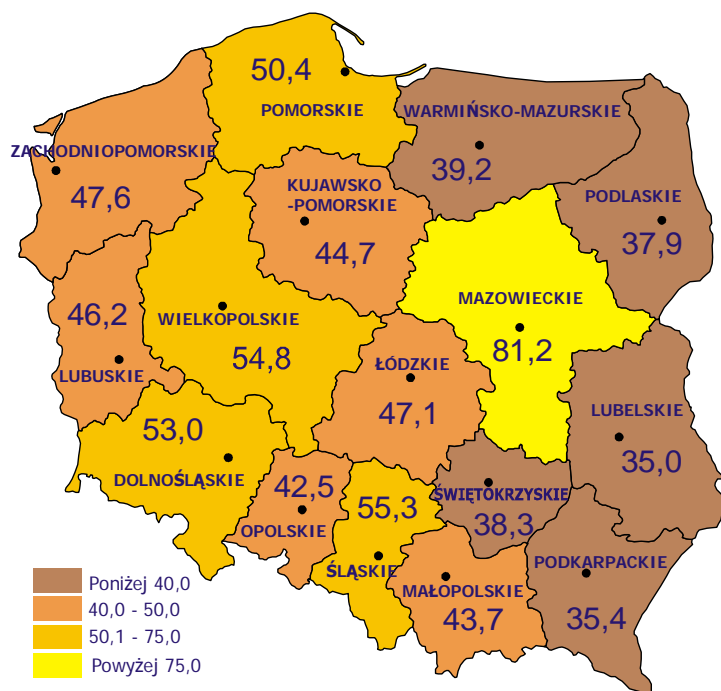
Wykres 17. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2005 roku

Źródło: GUS

Wzrost regionalnego PKB na 1 mieszkańca w latach 2004-2006 spowodował w konsekwencji zmiany dystansu województw **względem średniej UE-27. Szacuje się, że w porównaniu z 2003 r. prawie wszystkie województwa zmniejszyły ten dystans**, jednak skala tego zmniejszenia była zróżnicowana. Poziom rozwoju województwa mazowieckiego w 2005 r. przekraczał 80%, a dolnośląskiego, pomorskiego, śląskiego i wielkopolskiego – 50% średniej unijnej. Z kolei żadne z województw Polski wschodniej – mimo niewielkiej poprawy – nie przekroczyło 40% tej średniej.

Wykres 18. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w relacji do UE-27

UE-27 = 100
 Polska ogółem 51,4
 Źródło: Eurostat

Wyniki symulacyjne analizy wpływu NPR na dynamikę PKB (liczonego w cenach stałych) przeprowadzone przy zastosowaniu modelu HERMIN wskazują, że w roku 2005 na skutek implementacji NPR stopa wzrostu PKB była wyższa niż w scenariuszu bez NPR o 0,46 pkt. proc., jednakże nie ma analogicznych danych w przekroju regionalnym.

Wykorzystanie zasobów pracy

Na przestrzeni ostatnich kilku lat widoczna była **intensyfikacja ruchów migracyjnych**. Dodatnie saldo migracji odnotowywane było w województwach o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego – głównie w mazowieckim, małopolskim, wielkopolskim i pomorskim, przy czym przewaga regionu stołecznego była dominująca – jego przyrost migracyjny w roku 2006 był ponad 2-krotnie wyższy niż suma dodatnich sald pozostałych województw. Niekorzystne zjawiska demograficzne takie jak depopulacja, powodowana w dużej mierze ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zagranicznych, dotyczyły w przeciągu ostatnich kilku lat głównie województwa słabiej rozwinięte gospodarczo (region wschodni) oraz województwa borykające się z restrukturyzacją gospodarki (śląskie i dolnośląskie).

Wysokie tempo wzrostu gospodarczego w ostatnich latach spowodowało **znaczącą poprawę sytuacji na rynku pracy**, widoczną przede wszystkim poprzez spadek bardzo wysokiej – jednej z najwyższych w Unii Europejskiej - stopy bezrobocia. Proces szybkiego zmniejszania się bezrobocia występował we wszystkich województwach, jednakże w latach 2004-2006 nie nastąpiło zmniejszenie zróżnicowania województw w zakresie stopy bezrobocia rejestrowanego: relacja skrajnych poziomów tego wskaźnika w województwach nieco zwiększyła się (z 2,0 w roku 2004 do 2,1 w roku 2006 i w I półroczu 2007 roku).

Tabela 32. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2007

Jednostka terytorialna	Ogółem (w %)			
	2004	2005	2006	I półr. 2007
Polska	19,0	17,6	14,8	12,4
Dolnośląskie	22,4	20,6	16,6	13,4
Kujawsko-pomorskie	23,6	22,3	19,2	16,2
Lubelskie	17,8	17,0	15,5	13,5
Lubuskie	25,6	23,0	19,0	15,8
Łódzkie	19,5	17,9	14,7	12,6
Małopolskie	15,0	13,8	11,3	9,5
Mazowieckie	14,7	13,8	11,8	10,2
Opolskie	20,0	18,7	16,2	13,1
Podkarpackie	19,1	18,5	16,4	14,2
Podlaskie	16,1	15,6	13,3	11,1
Pomorskie	21,4	19,2	15,3	12,9
Śląskie	16,9	15,5	12,7	10,6
Świętokrzyskie	22,0	20,6	17,7	15,5
Warmińsko-mazurskie	29,2	27,2	23,6	19,6
Wielkopolskie	15,9	14,6	11,7	9,3
Zachodniopomorskie	27,5	25,6	21,5	17,9

Źródło: GUS

Dobra koniunktura gospodarcza, będąca udziałem Polski w okresie poakcesyjnym i poprawa sytuacji na rynku pracy w ostatnich latach spowodowały **znaczący spadek wysokiego bezrobocia we wszystkich województwach** oraz wzrost liczby osób pracujących, jakkolwiek pozytywne zjawiska zachodzące w tej części populacji aktywnych zawodowo nie były tak dynamiczne, jak w przypadku bezrobotnych. W rozpatrywanym okresie nastąpił wzrost **wskaźnika zatrudnienia** (liczonego dla wieku 15 – 64 lata) z 53,9% w II kw. 2006 r. do 56,8% w II kw. 2007 r., należy jednak podkreślić, że wskaźnik ten – należący do kluczowych parametrów osiągnięcia zarówno celów polityki spójności, jak i Strategii Lizbońskiej – **nadal należy do najniższych w Unii Europejskiej**.

Nakłady inwestycyjne

Nakłady inwestycyjne charakteryzują się stosunkowo dużą amplitudą wahań w poszczególnych latach, co jest szczególnie widoczne w przekroju terytorialnym, tym niemniej można wyłonić kilka województw charakteryzujących się **wysoką dynamiką nakładów inwestycyjnych w latach 2004-2006**. Należą do tej grupy woj. dolnośląskie, łódzkie, podlaskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie. W wyżej wymienionych województwach nastąpił też najwyższy wzrost nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, znacznie przewyższający średnią krajową. Do tej grupy województw można też zaliczyć woj. śląskie, w którym odnotowano znaczny wzrost nakładów w roku 2005.

Tabela 33. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca

Jednostka terytorialna	Ogółem				
	2003	2004	2005	2006	
	w zł				2003=100
Polska	2902	3155	3434	4062	140,0
Dolnośląskie	3126	3597	3970	5076	162,4
Kujawsko-pomorskie	2143	2254	2622	2981	139,1
Lubelskie	1643	1848	1992	2261	137,6
Lubuskie	2567	2728	3287	3537	137,8
Łódzkie	2368	2803	3490	3889	164,2
Małopolskie	2844	2821	3082	3967	139,5
Mazowieckie	5009	5309	5634	6445	128,7
Opolskie	2010	2212	2553	2773	138,0
Podkarpackie	2168	2345	2440	2817	129,9
Podlaskie	2053	2320	2720	3064	149,2
Pomorskie	2647	3042	3370	4036	152,5
Śląskie	2842	3050	3297	4187	147,3
Świętokrzyskie	1985	2325	2322	2418	121,8
Warmińsko-mazurskie	2001	2165	2735	3312	165,5
Wielkopolskie	3652	3800	3792	4176	114,3
Zachodniopomorskie	2377	2903	2831	3835	161,3

Źródło: GUS

W ostatnich latach nakłady inwestycyjne w województwach słabiej rozwiniętych, cechujących się znaczącym udziałem rolnictwa w gospodarce, były kierowane przede wszystkim na inwestycje w sektor II (przemysł i budownictwo) oraz III (usługi). Województwa wysoko rozwinięte, w tym mazowieckie, małopolskie i pomorskie w przeważającej części inwestowały w usługi rynkowe.

Działalność innowacyjna

W zakresie mierników prezentujących innowacyjność gospodarki, polskie regiony zajmują dalekie pozycje na tle regionów europejskich.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w skali kraju w 2006 r. wyniosły 5,9 mld zł, stanowiąc 0,56% PKB. Był on **ponad 3-krotnie mniejszy niż w Unii Europejskiej**.

Zwraca uwagę fakt bardzo **znaczej koncentracji terytorialnej nakładów na działalność badawczo-rozwojową** – dwa województwa: mazowieckie i małopolskie ponoszą ponad połowę łącznych nakładów Polski (udział mazowieckiego wynosił 41,8%, małopolskiego – 12,3%). Udział kolejnych województw wielkopolskiego i śląskiego jest daleko mniejszy i nie sięga 10%. Udziały województw Polski wschodniej (za wyjątkiem podkarpackiego) nie przekraczają 1%.

Tabela 34. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową

Jednostka terytorialna	W odsetkach			Relacja do PKB		
	2003	2004	2006	2003	2004	2005
	%					
Polska	100,0	100,0	100,0	0,56	0,56	0,57
Dolnośląskie	5,7	5,6	5,1	0,40	0,41	0,45
Kujawsko-pomorskie	2,2	2,3	3,0	0,25	0,27	0,25
Lubelskie	3,0	3,3	3,1	0,41	0,46	0,48
Lubuskie	0,7	0,5	0,4	0,18	0,11	0,15
Łódzkie	6,0	5,8	6,0	0,54	0,52	0,52
Małopolskie	11,4	12,5	12,3	0,86	0,96	1,02
Mazowieckie	43,8	43,9	41,8	1,19	1,20	1,10
Opolskie	0,6	0,6	0,6	0,16	0,13	0,12
Podkarpackie	2,5	2,0	2,7	0,36	0,29	0,30
Podlaskie	0,9	1,0	1,0	0,20	0,24	0,27
Pomorskie	4,4	4,8	5,2	0,43	0,48	0,52
Śląskie	8,2	7,8	8,4	0,33	0,31	0,34
Świętokrzyskie	0,3	0,4	0,4	0,06	0,08	0,08
Warmińsko-mazurskie	1,2	1,1	0,9	0,23	0,21	0,24
Wielkopolskie	7,9	7,2	7,7	0,48	0,43	0,47
Zachodniopomorskie	1,3	1,2	1,4	0,17	0,17	0,17

Źródło: GUS

Zróżnicowanie w nakładach na działalność badawczo-rozwojową w 2006 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca było ogromne i wynosiło od 476 zł w woj. mazowieckim do 17 zł w woj. świętokrzyskim (relacja jak 1 do 28); mniejsze jest zróżnicowanie w udziałach tychże nakładów do regionalnego PKB, tym niemniej – biorąc nawet pod uwagę zauważalną tendencję niewielkiego zmniejszania się wymienionych różnic – w tym obszarze są one szczególnie uderzające.

W ciągu ostatnich kilku lat zmniejszało się także zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej, zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo. W stosunku do roku 2003, ubytek kadr sięgał od kilku procent w większości województw do ponad jednej czwartej w woj. małopolskim. Ilość osób zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej w przeliczeniu na 1000 osób aktywnych zawodowo zmniejszyła się z 4,5 w roku 2003 do 4,3 w roku 2006.

Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle wyniosły w 2006 r. 16,6 mld zł i były wyższe o 6,7 % w stosunku do roku 2003. Szybszy wzrost nakładów odnotowano w sektorze usług – wyniosły one 7,2 mld zł i były o 18,0% wyższe w stosunku do roku 2003. W strukturze nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw w przemyśle tj. działalność mającą na celu opracowanie i wdrożenie nowych lub istotnie ulepszonych produktów i procesów, widoczna jest **wiodąca rola województw mazowieckiego i śląskiego** – każde z nich w roku 2006 miało udział powyżej 20%, przy czym przeważający w ostatnich latach udział woj. mazowieckiego małał (w roku 2004 wynosił on prawie 1/3), natomiast odsetek nakładów przypadający na woj. śląskie systematycznie zwiększał się. Wzrósł także udział województw podkarpackiego i podlaskiego.

2. Oddziaływanie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na regiony NTS 2

a) Projekty realizowane w ramach polityki spójności

W okresie 2004 – I półrocze 2007 w ramach polityki spójności w województwach realizowano **78184 projekty**¹¹⁹ o łącznej wartości **90,1 mld zł objęte umowami o wsparcie środkami unijnymi** w zakresie następujących programów operacyjnych:

- SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw,
- SPO Rozwój Zasobów Ludzkich,
- SPO Transport,
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich,
- SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb,
- PO Pomoc Techniczna,

oraz inicjatyw wspólnotowych INTERREG i EQUAL.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wyżej wymienionych programów kwalifikowane¹²⁰ były do następujących obszarów interwencji:

1 obszar - sektor produkcyjny, gdzie zaliczane są projekty m. in. z zakresu rolnictwa, leśnictwa, turystyki, wsparcia dla przedsiębiorstw, sfery B+R oraz innowacyjności,

2 obszar - zasoby ludzkie, skupiający m.in. przedsięwzięcia z zakresu polityki rynku pracy, szkolenia zawodowego, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu itp.,

3 obszar - infrastruktura podstawowa, zawierający m. in. projekty z obszaru infrastruktury transportu, telekomunikacji i informacji, środowiska, kultury, ochrony zdrowia, a także przedsięwzięcia z zakresu planowania przestrzennego,

4 obszar - pomoc techniczna.

W ujęciu ilościowym, w ogólnej liczbie 78184 przedsięwzięć przeważały projekty w sektorze produkcyjnym¹²¹ – stanowiły one 83,0%. Ich udział w wartości realizowanych przedsięwzięć wynosił 34,5%, co wynikało z relatywnie niskiej przeciętnej wartości kosztorysowej jednostkowego projektu na poziomie około 480 tys. zł. **Na projekty infrastrukturalne stanowiące zaledwie 4,8% ogólnej liczby projektów przypadało prawie 60% łącznej ich wartości**, co było konsekwencją wysokiej średniej wartości jednostkowego przedsięwzięcia - kształtowała się ona na poziomie 13,8 mln zł. Projekty z obszaru „Zasoby ludzkie” stanowiły w strukturze ilościowej niecałe 8,9% oraz 6,7% łącznej wartości wszystkich projektów. Przedstawione udziały są zbieżne z wynikami analizy wszystkich projektów dokonanej w rozdziale I.

¹¹⁹ Dane opracowane na podstawie bazy danych MRR zawierającej przedsięwzięcia, na które podpisano umowy o dofinansowanie w ramach programów pomocowych Unii Europejskiej i które zostały zrealizowane lub są w trakcie realizacji; w niniejszym rozdziale **analizowane są wyłącznie projekty przypisane w bazie do konkretnego województwa.**

¹²⁰ Rozp. RM z dnia 5 VII 2006 r. w sprawie klasyfikacji wydatków strukturalnych (Dz. U. 123 poz. 856).

¹²¹ Do analizy wpływu wsparcia unijnego na rozwój regionów zastosowano grupowanie projektów według obszarów interwencji, które jest znacznie bardziej jednorodne niż kwalifikowanie według przynależności do określonego programu operacyjnego oraz pozwala na ocenę zgodności realizowanych przedsięwzięć z głównymi celami NPR. Analiza dotyczy głównie trzech pierwszych najbardziej znaczących obszarów interwencji (98,5% wartości projektów ogółem).

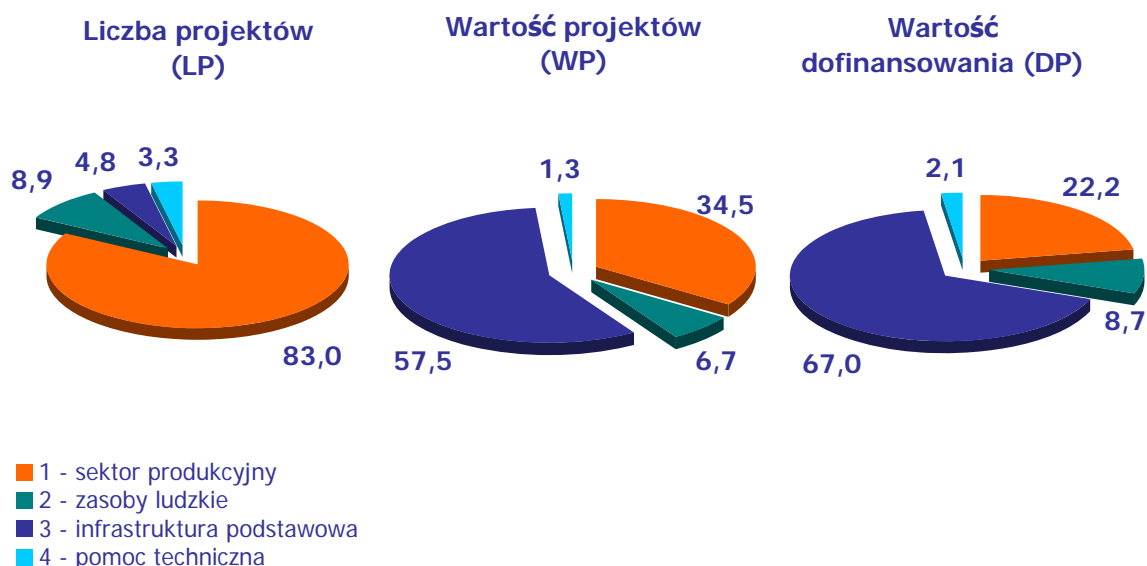
Tabela 35. Struktura ilościowa i wartościowa projektów oraz ich wartość jednostkowa w przekroju obszarów interwencji

Obszary interwencji	Projekty			Wartość jednostkowego projektu (w tys. zł)
	liczba (LP)	wartość (WP)	dofinans. (DW)	
	w odsetkach			
Ogółem	100,0	100,0	100,0	1152,0
w tym				
obszar 1	83,0	34,5	22,2	479,3
obszar 2	8,9	6,7	8,7	861,6
obszar 3	4,8	57,5	67,0	13812,5

W tabelach stosowane są następujące skróty: LP – liczba projektów, WP – wartość projektów, DW – dofinansowanie wspólnotowe

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR;

Wykres 19. Struktura projektów (liczba, wartość ogółem i wartość dofinansowania wspólnotowego) w przekroju obszarów interwencji (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

W strukturze ilościowej projektów w województwach – podobnie jak w kraju – przeważały projekty kwalifikowane do sektora produkcji, na który przypadała zdecydowana ich większość, od prawie 70% w woj. lubuskim do niespełna 90% ogólnej ilości w woj. wielkopolskim. Znacznie mniejsze były udziały ilościowe projektów w dwóch pozostałych obszarach, zwłaszcza w obszarze „Zasoby ludzkie”, gdzie kształtowały się od ponad 5% w województwach kujawsko-pomorskim, łódzkim i świętokrzyskim do 18,1% w woj. lubuskim.

Tabela 36. Liczba projektów w przekroju obszarów interwencji i województw

Województwa	Liczba projektów				
	ogółem	Struktura (w %)	obszar 1	obszar 2	obszar 3
			woj. = 100		
Polska	78 184	100,0	83,0	8,9	4,8
Dolnośląskie	3 707	4,7	73,3	13,1	8,6
Kujawsko-pomorskie	4 908	6,3	88,3	5,4	4,6
Lubelskie	7 531	9,6	88,5	6,1	3,7
Lubuskie	1 494	1,9	68,7	18,1	5,3
Łódzkie	6 125	7,8	88,1	5,7	4,0
Małopolskie	4 638	5,9	81,5	10,5	4,6
Mazowieckie	11 936	15,3	83,2	8,2	3,5
Opolskie	2 139	2,7	78,2	11,6	5,7
Podkarpackie	3 229	4,1	73,4	13,8	9,5
Podlaskie	5 072	6,5	86,5	7,3	3,7
Pomorskie	4 595	5,9	83,7	9,5	4,0
Śląskie	4 245	5,4	73,8	16,3	7,0
Świętokrzyskie	3 843	4,9	85,6	5,8	5,3
Warmińsko-mazurskie	3 303	4,2	79,6	9,8	7,1
Wielkopolskie	7 800	10,0	88,5	7,0	2,8
Zachodniopomorskie	3 619	4,6	78,4	10,6	5,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

O aktywności regionów może świadczyć wskaźnik ilości projektów w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców. Przy **średniej 205 projektów na 100 tys. ludności**, jego rozpiętość wynosiła od 425 w woj. podlaskim, które odnotowuje najwyższe poziomy tego wskaźnika we wszystkich trzech obszarach, do 91 w woj. śląskim. Należy podkreślić, że poziom tego wskaźnika silnie zależy od kategorii interwencji, np. w obszarze infrastruktury, gdzie występują projekty o dużych nieraz wartościach, jest on niższy (9,4 na 100 tys. ludności) niż w sektorze produkcyjnym (170,3 na 100 tys. ludności). Generalnie wskaźnik ten jest **znacząco wyższy w Polsce wschodniej**, gdzie realizowano dużo projektów o mniejszej wartości.

Tabela 37. Liczba projektów na 100 tys. ludności

Województwo	Liczba projektów ogółem	Liczba projektów na 100 tys. ludności			
		ogółem	obszar 1	Obszar 2	obszar 3
Polska	78184	205,1	170,3	18,3	9,4
Dolnośląskie	3707	128,7	94,4	16,9	9,1
Kujawsko-pomorskie	4908	237,6	209,8	12,9	4,4
Lubelskie	7531	347,2	307,3	21,3	10,2
Lubuskie	1494	148,1	101,8	26,8	14,9
Łódzkie	6125	239,2	210,8	13,7	5,8
Małopolskie	4638	141,6	115,4	14,9	6,4
Mazowieckie	11936	230,5	191,7	18,9	10,5
Opolskie	2139	205,8	160,9	23,9	14,5
Podkarpackie	3229	154,0	113,0	21,3	8,6
Podlaskie	5072	424,6	367,3	30,9	16,6
Pomorskie	4595	208,2	174,2	19,8	11,9
Śląskie	4245	91,0	67,2	14,8	7,6
Świętokrzyskie	3843	300,8	257,5	17,3	5,9
Warmińsko-mazurskie	3303	231,5	184,4	22,7	12,3
Wielkopolskie	7800	230,6	204,2	16,1	9,5
Zachodniopomorskie	3619	213,8	167,5	22,7	13,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Tabela poniżej prezentuje informacje o strukturze wartościowej projektów (wartość projektów ogółem i dofinansowanie unijne do nich) w przekroju województw.

Na dwa województwa: mazowieckie i śląskie przypadało ponad 29% wartości projektów realizowanych w zakresie trzech głównych obszarów interwencji i prawie 30% dofinansowania wspólnotowego. Grupa regionów powiększona o 2 kolejne duże województwa: dolnośląskie i wielkopolskie, realizowała prawie połowę projektów, wykorzystując zbliżony odsetek wsparcia unijnego. Można stwierdzić, że koncentracja absorpcji wsparcia unijnego w przybliżeniu odpowiada koncentracji generowania produkcji.

Tabela 38. Projekty realizowane w ramach polityki spójności

Województwa	Wartość projektów		Dofinansowanie wspólnotowe		Relacja 4:2 (w %)
	(w tys. zł)	(w %)	(w tys. zł)	(w %)	
1	2	3	4	5	6
Polska	90 067 640	100,0	47 333 133	100,0	52,6
Dolnośląskie	9 671 914	10,7	4 700 530	9,9	48,6
Kujawsko-pomorskie	4 660 207	5,2	2 225 332	4,7	47,8
Lubelskie	3 706 869	4,1	1 944 073	4,1	52,4
Lubuskie	1 901 027	2,1	1 035 671	2,2	54,5
Łódzkie	6 242 350	6,9	3 101 790	6,6	49,7
Małopolskie	5 591 583	6,2	2 962 246	6,3	53,0
Mazowieckie	14 069 193	15,6	7 816 284	16,5	55,6
Opolskie	1 758 025	2,0	981 008	2,1	55,8
Podkarpackie	3 435 494	3,8	1 887 427	4,0	54,9
Podlaskie	2 444 391	2,7	1 139 702	2,4	46,6
Pomorskie	5 639 601	6,3	2 973 981	6,3	52,7
Śląskie	12 254 463	13,6	6 793 720	14,4	55,4
Świętokrzyskie	2 503 672	2,8	1 180 160	2,5	47,1
Warmińsko-mazurskie	3 173 941	3,5	1 700 505	3,6	53,6
Wielkopolskie	7 606 592	8,4	3 883 226	8,2	51,1
Zachodniopomorskie	5 408 318	6,0	3 007 478	6,4	55,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Wielkość **dofinansowania wspólnotowego** do projektów, na które zawarto umowy od początku okresu programowania do końca I półrocza 2007 r. **szacowana była na 47,3**

mld zł, co stanowiło 52,6% wartości projektów ogółem. Generalnie nie stwierdza się znaczącego zróżnicowania między województwami w zakresie wielkości udziału dofinansowania unijnego w wartości kosztorysowej realizowanych przedsięwzięć – zależy ono przede wszystkim od obszaru interwencji: najwyższe jest w obszarze „Zasoby ludzkie” - 68,9%, nieco niższe w obszarze infrastruktury - 61,5%, natomiast najniższe w sektorze produkcyjnym – przeciętnie 33,7%.

Tabela 39. Wartość projektów i dofinansowania wspólnotowego

Obszary interwencji	Wartość projektów (WP) w mln zł	Dofinansowanie wspólnotowe (DW)	
		w mln zł	WP=100
Ogółem	90 067,6	47 333,1	52,6
w tym			
obszar 1	31 114,5	10 494,4	33,7
obszar 2	6 008,2	4 139,5	68,9
obszar 3	51 575,9	31 704,9	61,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Nie stwierdza się także znaczących różnic w wielkości udziału dofinansowania unijnego w przedsięwzięciach realizowanych przez jednostki samorządów terytorialnych (JST) i przez pozostałe podmioty, za wyjątkiem projektów realizowanych w sektorze produkcyjnym, gdzie udział dofinansowania unijnego w projektach JST jest znacząco wyższy.

b) Udział województw w realizacji przedsięwzięć w ramach polityki spójności

Udział poszczególnych województw w wartości i ilości realizowanych projektów korzystających ze wsparcia unijnego – na tle potencjału ludnościowego - prezentuje poniższa tabela.

Tabela 40. Realizowane projekty i dofinansowanie wspólnotowe w przekroju województw

Województwa	Ludność (w %)	Projekty		
		wartość (WP)	dofinans. (DW)	liczba (LP)
		Polska=100		
Dolnośląskie	7,6	10,7	9,9	4,7
kujawsko-pomorskie	5,4	5,2	4,7	6,3
Lubelskie	5,7	4,1	4,1	9,6
Lubuskie	2,6	2,1	2,2	1,9
Łódzkie	6,7	6,9	6,6	7,8
Małopolskie	8,6	6,2	6,3	5,9
Mazowieckie	13,6	15,6	16,5	15,3
Opolskie	2,7	2,0	2,1	2,7
Podkarpackie	5,5	3,8	4,0	4,1
Podlaskie	3,1	2,7	2,4	6,5
Pomorskie	5,8	6,3	6,3	5,9
Śląskie	12,2	13,6	14,4	5,4
Świętokrzyskie	3,4	2,8	2,5	4,9
warmińsko-mazurskie	3,7	3,5	3,6	4,2
Wielkopolskie	8,9	8,4	8,2	10,0
Zachodniopomorskie	4,4	6,0	6,4	4,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Widoczny jest mniejszy udział województw Polski wschodniej w wartości projektów i dofinansowaniu do nich w stosunku do zamieszkującego je odsetka ludności, co oznacza niższe niż przeciętnie w kraju poziomy tychże mierników w przeliczeniu na 1 mieszkańca (Tab. 2 załącznika – wartości projektów i dofinansowania w przekroju obszarów interwencji w województwach). Wartość projektów, na które zawarto umowy od początku okresu programowania do końca I półrocza 2007 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca

szacowana jest na kwotę 2363 zł; najwyższą odnotowano w woj. dolnośląskim – 3359 zł, natomiast najniższą – w woj. podkarpackim – 1638 zł i opolskim – 1691 zł. Relacja między skrajnymi wielkościami wyniosła 2,1.

Wartość projektów w 5 najwyżej rozwiniętych województwach wyniosła 2689 zł per capita (tj. 120,9% średniej krajowej), natomiast w województwach Polski wschodniej 1870 zł tj. 86,2% średniej).

Wielkość dofinansowania wspólnotowego do projektów, na które zawarto umowy od początku okresu programowania do końca I półrocza 2007 roku, szacowana była na kwotę 1242 zł na 1 mieszkańca; najwyższe odnotowano w woj. zachodniopomorskim – 1777 zł i dolnośląskim – 1632 zł, natomiast najniższe – w woj. lubelskim – 896 zł, a także w województwach podkarpackim, świętokrzyskim, opolskim i podlaskim – poniżej 950 zł per capita. Relacja między skrajnymi wielkościami była nieco mniejsza i wyniosła 2,0.

Dofinansowanie w 5 najwyżej rozwiniętych województwach wyniosło 1429 zł per capita (115,1% średniej krajowej), natomiast w województwach Polski wschodniej 962 zł tj. 77,4% średniej. Oznacza to, iż w okresie 2004 – I półrocze 2007 **relatywnie więcej środków pomocowych trafiło do regionów o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego.**

Wielkość dofinansowania wspólnotowego do projektów na 1 mieszkańca w przekroju obszarów interwencji jest największa w odniesieniu do projektów z zakresu infrastruktury – 832 zł, w sektorze produkcyjnym – 275 zł oraz 109 zł w obszarze zasoby ludzkie. Zróżnicowanie regionalne pomiędzy wielkościami dofinansowania per capita w przekroju obszarów interwencji jest nieco większe i wynosiło: 2,2 w obszarze zasoby ludzkie; 2,4 w sektorze produkcyjnym; 3,7 w odniesieniu do projektów z zakresu infrastruktury. Zwraca uwagę szczególnie duże zróżnicowanie wielkości dofinansowania w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zakresie infrastruktury, tym bardziej, że najmniejszą wartość odnotowuje się w słabo rozwiniętym pod tym względem woj. podlaskim - 350 zł per capita, tj. prawie 42% poniżej średniej krajowej i prawie czterokrotnie mniej niż w przodującym pod tym względem woj. dolnośląskim

Z danych tych wynika, że **duże projekty infrastrukturalne realizowane były przede wszystkim w silnych gospodarczo regionach**, co w konsekwencji spowodowało większą absorpcję środków wsparcia zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wynika to m.in. z wdrażania w tych regionach wielu projektów współfinansowanych ze środków Funduszu Spójności.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że struktura dofinansowania wspólnotowego różni się znacząco od struktury wartości projektów, co wynika ze wspomnianego wcześniej zróżnicowania udziału wsparcia w zależności od kategorii interwencji. W konsekwencji, struktura wsparcia unijnego w województwach kształtuje się następująco:

Tabela 41. Struktura dofinansowania unijnego w przekroju obszarów interwencji^{*)}

Województwa	Dofinansowanie unijne (DW) województwa = 100		
	obszar 1	obszar 2	obszar 3
Polska	22,2	8,7	67,0
Dolnośląskie	12,4	7,0	78,9
kujawsko-pomorskie	33,4	9,3	56,6
Lubelskie	37,2	14,6	46,4
Lubuskie	26,0	9,6	60,8
Łódzkie	22,4	6,9	70,0
Małopolskie	24,0	9,8	64,1
Mazowieckie	16,8	7,5	70,0
Opolskie	28,2	10,2	60,3
Podkarpackie	26,7	13,4	58,3
Podlaskie	46,5	14,0	36,6
Pomorskie	20,3	8,7	69,6
Śląskie	13,0	7,3	79,0
Świętokrzyskie	27,7	18,0	53,3
warmińsko-mazurskie	34,0	11,7	52,6
Wielkopolskie	25,3	6,5	67,2
Zachodniopomorskie	25,6	6,5	66,0

^{*)} Bez pomocy technicznej

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy projektów MRR

Struktura wsparcia unijnego w przekroju obszarów interwencji uwidacznia preferencje województw w zakresie alokacji pozyskanych zasobów finansowych. **Województwa Polski wschodniej 2-krotnie więcej środków unijnych niż przeciętnie przeznaczają na wspieranie projektów z zakresu zasobów ludzkich** (przy średniej 8,7% - udział tego obszaru w woj. świętokrzyskim wynosił 18,0%, lubelskim – 14,6%, niewiele mniej w podlaskim i podkarpackim) oraz sektora produkcyjnego. Natomiast **województwa wysoko rozwinięte znacznie większą niż przeciętnie część środków pomocowych inwestowały w projekty z zakresu infrastruktury** (przy średnim udziale 67,0%, udział w woj. śląskim i dolnośląskim sięgał prawie 80%, a w woj. mazowieckim, łódzkim, pomorskim i wielkopolskim – 70%).

c) Udział jednostek samorządu terytorialnego w realizacji przedsięwzięć w ramach polityki spójności

Jednostki samorządu terytorialnego (JST) realizowały projekty o wartości 36,5 mld zł, co stanowiło 40,5% wartości projektów ogółem; dofinansowanie do nich w wysokości 21,8 mld zł wyniosło 46,1% całości dofinansowania wspólnotowego. Wsparcie unijne do projektów realizowanych przez JST stanowiło 12,6% całości dofinansowania wspólnotowego w sektorze produkcyjnym, 47,7% w obszarze zasoby ludzkie oraz 58,5% w obszarze infrastruktury. Jednostki samorządowe – w porównaniu z innymi grupami beneficjentów - inwestowały przede wszystkim w **projekty z zakresu infrastruktury podstawowej**. Jest to szczególnie widoczne na przykładzie woj. śląskiego, mazowieckiego, małopolskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, w których udział ten wynosił około 90%.

Wstępnie szacuje się, że udział dofinansowania wspólnotowego (wszystkie projekty) w wydatkach JST ogółem w okresie 2004 - I półrocze 2007 kształtował się na poziomie niespełna 6%. Udziały w poszczególnych województwach były raczej mało zróżnicowane i w większości oscylowały w przedziale od 5,1 do 6,7%. Najniższe udziały (około 4%) odnotowano w województwach: lubuskim, lubelskim, podlaskim i wielkopolskim; najwyższe - co najmniej na poziomie 7% - w województwach: śląskim, pomorskim i zachodniopomorskim.

Z dostępnych danych wynika, iż w rozpatrywanym okresie wydatki JST na zadania objęte obszarami interwencji funduszy strukturalnych (tzw. wydatki strukturalne) znacznie przewyższały wysokość środków pozyskanych w ramach dofinansowania wspólnotowego.

d) Ocena oddziaływania funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na regiony

Na przestrzeni ostatnich kilku lat **szybciej rozwijały się województwa silnie ekonomicznie, zwiększało się zatem zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów** mierzone wartością PKB na 1 mieszkańca. Widoczne jest bardzo duże skoncentrowanie nakładów inwestycyjnych w województwach o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, które inwestują w dużej mierze w usługi rynkowe. Pogłębia to dystans ekonomiczny pomiędzy nimi a województwami o nienowoczesnej strukturze gospodarki cechującej się znaczącym udziałem rolnictwa i niedorozwojem usług. Fakt, iż w okresie 2004 – I półrocze 2007 więcej środków pomocowych trafiało do regionów o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego niż do najbiedniejszych regionów Polski wschodniej pozwala przypuszczać, że w okresie najbliższych lat **nie nastąpi znaczące zmniejszenie dotychczasowego zróżnicowania regionalnego** mierzonego poziomem PKB per capita.

Analiza wielkości środków wspólnotowych przeznaczonych na wsparcie projektów realizowanych w tym okresie (zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na 1 mieszkańca) wskazuje, iż w większym stopniu wykorzystywały je regiony wyżej rozwinięte, które w zdecydowanej większości przeznaczały je na inwestycje w infrastrukturę. Realizacja większości dużych projektów infrastrukturalnych, wspieranych środkami polityki spójności w silnych gospodarczo regionach, w konsekwencji spowoduje zwiększenie ich atrakcyjności inwestycyjnej (regiony te i tak znajdowały się na czele rankingów atrakcyjności inwestycyjnej).

W województwach Polski wschodniej widoczna jest kumulacja problemów społeczno-gospodarczych w wielu obszarach jednocześnie oraz synergia negatywnych czynników przejawiająca się między innymi

- ✓ odpływem migracyjnym, skutkującym m. in. pogarszaniem się struktury wieku ludności, problemami społecznymi i napięciami na rynku pracy,
- ✓ utrwaloną mało nowoczesną strukturą gospodarki i niedostatecznym inwestowaniem w rodzaje działalności o większej produktywności; ponadto, badania wskazują na pogarszanie się ocen ich atrakcyjności inwestycyjnej,
- ✓ pogłębiającą się zapaścią w zakresie działań innowacyjnych i prorozwojowych.

Struktura alokacji środków publicznych wskazuje, iż regiony słabsze gospodarczo preferują inwestowanie ich w główne obszary problemowe, którymi są przede wszystkim zbyt mały udział w gospodarce sektora produkcyjnego i usługowego oraz problemy strukturalne na rynku pracy (wysokie bezrobocie, niski wskaźnik zatrudnienia, niedopasowanie kwalifikacji zasobów pracy). Wskazuje na to znacznie **większy niż przeciętnie w kraju udział środków przeznaczany na projekty z zakresu rozwoju zasobów ludzkich oraz sektora produkcyjnego w regionach Polski wschodniej**. Sprzyja to rozwojowi aktywności gospodarczej, aktywizacji małych i średnich przedsiębiorstw, budowie sektora usług, dostosowywaniu kwalifikacji ludzi do potrzeb lokalnych rynków pracy, upowszechnieniu zasad programowania i zarządzania projektami w przedsiębiorstwach i administracji.

Wsparcie wspólnotowe do projektów realizowanych przez JST szacowane jest na około 6% ich łącznych wydatków w okresie 2004 – I półrocze 2007; udział ten trudno uznać za wysoki, ale z pewnością środki te miały wpływ na wielkość i strukturę wydatków, zwłaszcza w tych obszarach, gdzie widoczna jest ich koncentracja.

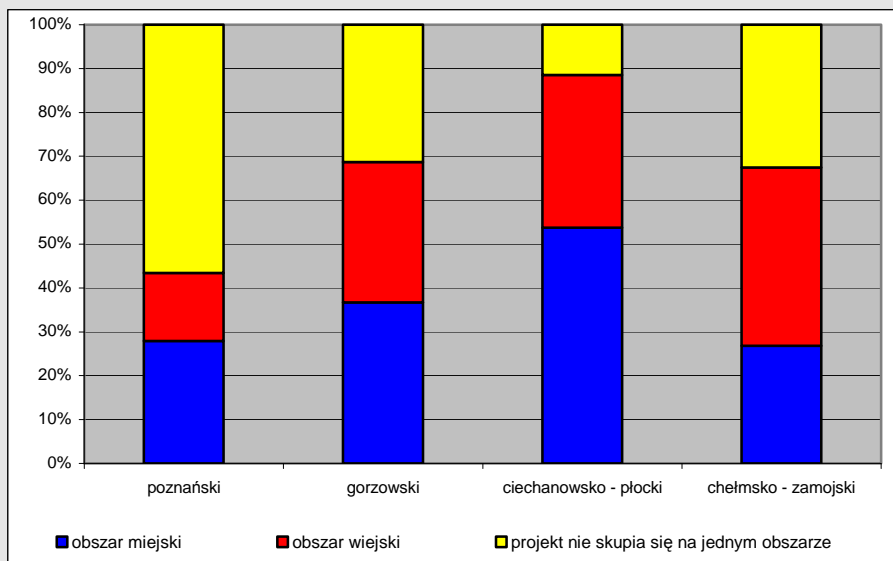

Wpływ funduszy pomocowych na niwelowanie różnicowań wewnątrzregionalnych - na przykładzie podregionów NUTS 3: ciechanowsko-płockiego, gorzowskiego, chełmsko-zamojskiego, poznańskiego (wraz z miastem Poznań)¹²².

W założeniach kierunków rozwoju kraju określonych w NPR oraz dokumentach programowych funduszy strukturalnych na lata 2004–2006 widoczne są dążenia do wyrównywania szans w rozwoju między regionami i obszarami lepiej rozwiniętymi – centrami rozwoju a obszarami słabo rozwiniętymi, w tym do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju między obszarami miejskimi a wiejskimi.

Analiza projektów realizowanych z funduszy strukturalnych oraz porównanie wybranych wskaźników obrazujących różnicowania rozwojowe w poszczególnych gminach i powiatach z poziomem wsparcia udzielonego w odpowiadających im obszarach przynosi interesujące obserwacje.

Wykres 20. Struktura wielkości otrzymanego wsparcia wspólnotowego do projektów zrealizowanych w podregionach według typu obszaru realizacji projektu

Źródło: Obliczenia na podstawie bazy projektów MRR

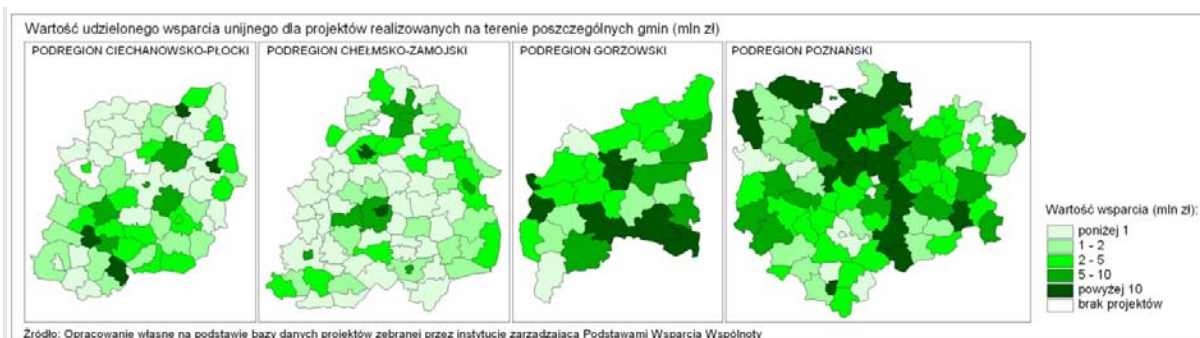
W analizowanych podregionach mniej środków trafiło do gmin o bardzo niskich dochodach, co przy dużych zapóźnieniach rozwojowych należy uznać za niepokojące. Zauważalna jest również większa aktywność w pozyskaniu środków beneficjentów z największych ośrodków miejskich, które w większości należą do grupy gmin o najwyższych dochodach.

Poniżej przedstawiono rozkład przestrzenny realizowanych projektów w poszczególnych podregionach z podziałem na gminy. Trudno w tym zakresie wskazać na generalne prawidłowości dotyczące rozkładu tego wsparcia. Daje się jednak zauważyć większą jednostkową liczbę realizowanych projektów oraz pozyskanego wsparcia przez **gminy miejskie oraz gminy zlokalizowane wokół największych miast** w poszczególnych podregionach.

Mapa 1. Ilość projektów realizowanych w poszczególnych gminach

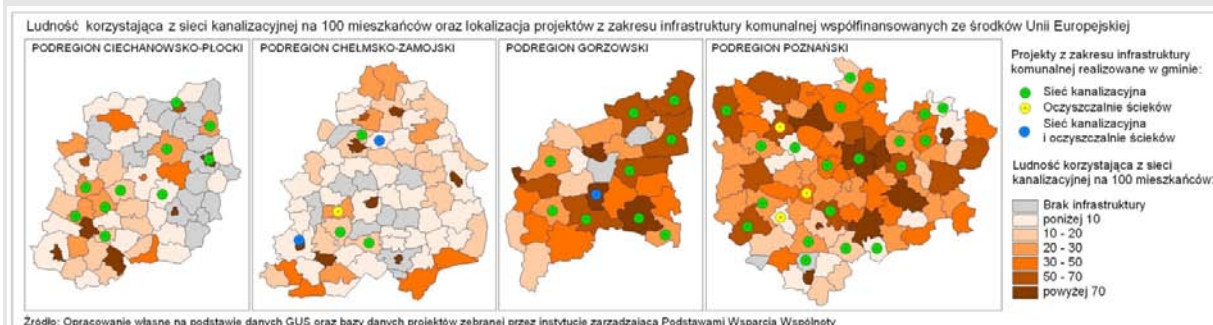
¹²² Źródło: Raport ewaluacyjny „Oddziaływanie funduszy strukturalnych na poziomie podregionów NUTS 3”, MRR, Warszawa 2007

Mapa 2. Wartość udzielonego wsparcia dla projektów realizowanych w poszczególnych gminach

Ilość i struktura rodzajowa realizowanych projektów wskazują, iż fundusze unijne mają znaczący wpływ na rozwój **małych i średnich miast podregionów** (głównie w zakresie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości i budowy infrastruktury). Ogółem **na obszarach miejskich badanych podregionów zrealizowano w sumie 585 projektów**, co stanowiło 10,6% wszystkich zrealizowanych. Jednocześnie na projekty te pozyskano w sumie 1 237 tys. zł wsparcia, **czyli 44,66% całej pozyskanej w podregionach pomocy z funduszy strukturalnych**. W 3 z 4 podregionów dominują projekty realizowane na obszarach miast średniej wielkości. Ilość projektów realizowanych w tych miastach stanowiła ponad 60% zarówno wszystkich realizowanych projektów, jak i całkowitej wielkości wsparcia na obszarach miejskich. Jedynie w podregionie poznańskim dominowały projekty zrealizowane w mieście Poznaniu (miasto duże). Jednak ten pozytywny wpływ na obszary miejskie tylko częściowo oddziałuje na rozwój obszarów wiejskich.

Istnieją dziedziny rozwojowe, m.in. rozwój infrastruktury komunalnej, gdzie wsparcie w ogóle nie trafiło do gmin, w których występowały największe braki (w większości gminy wiejskie), a **większość projektów realizowana była w gminach, w których infrastruktura jest dość dobrze rozwinięta**. Obserwowane zjawisko jest szczególnie mocno widoczne w przypadku projektów z zakresu infrastruktury komunalnej, a dużo mniej wyraźne w przypadku projektów z zakresu infrastruktury kultury.

Projekty dotyczące budowy kanalizacji, a w szczególności oczyszczalni ścieków, to zwykle duże przedsięwzięcia, których przygotowanie i realizacja wymaga zaangażowania znacznych środków finansowych oraz doświadczenia. Gminy o niewystarczających zasobach finansowych, a w szczególności niewystarczającym doświadczeniu w przygotowaniu dużych projektów, nie decydują się na realizację tego rodzaju – istotnych z punktu widzenia rozwoju – przedsięwzięć. Stwarza to **niebezpieczeństwo dalszego zwiększania dystansu rozwojowego pomiędzy gminami i powiatami lepiej rozwiniętymi**, które dzięki zasobom finansowym i doświadczeniu w przygotowaniu i realizacji projektów pozyskują środki na dalszy rozwój, a gminami i powiatami gorzej rozwiniętymi, które ze względu na brak wystarczających środków finansowych i doświadczenia nie są w stanie wygenerować projektów kluczowych dla niwelowania różnic rozwojowych. Tym można po części tłumaczyć większy niż w innych podregionach wpływ funduszy unijnych na niwelowanie różnic rozwojowych w podregionie gorzowskim. Dzięki dostępności dodatkowych środków z programów przygranicznych w okresie przedakcesyjnym relatywnie dużo większa ilość beneficjentów, w porównaniu z innymi obszarami, miała tu możliwość zdobycia doświadczenia niezbędnego do przygotowania i realizacji dużych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Widać zatem wyraźnie, że **kluczowe znaczenie w sięganiu po wsparcie unijne ma doświadczenie i stopień przygotowania beneficjentów**. Kolejny okres 2007-2013 stwarza szanse na konsekwentne realizowanie zamierzeń rozwojowych przy wsparciu FS skorelowane z uaktywnieniem beneficjentów poprzez wykorzystanie środków z pomocy technicznej regionalnych programów operacyjnych na szkolenia i projekty pilotażowe ukierunkowane na słabiej rozwinięte obszary regionów.

Załączniki

Tabela 1. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw w latach 2003-2005

Województwo	2005	
	zł	2003=100
Polska	25767	116,7
Dolnośląskie	26620	117,8
kujawsko-pomorskie	22474	113,6
Lubelskie	17591	112,8
Lubuskie	23241	121,7
Łódzkie	23666	116,2
Małopolskie	21989	116,1
Mazowieckie	40817	118,9
Opolskie	21347	121,9
Podkarpackie	17789	113,8
Podlaskie	19075	113,8
Pomorskie	25308	116,6
Śląskie	27792	115,7
Świętokrzyskie	19274	111,8
warmińsko-mazurskie	19709	113,2
Wielkopolskie	27553	119,2
zachodniopomorskie	23924	114,4

Źródło: GUS

Tabela 2. Projekty realizowane w ramach polityki spójności w województwach, w przekroju kategorii interwencji

Województwa	Ogółem			Sektor produkcyjny (1)			Zasoby ludzkie (2)			Infrastruktura podst. (3)		
	Liczba	Wartość projektów (w tys. zł)	Dofinansowanie wspólnotowe	Liczba	Wartość projektów (w tys. zł)	Dofinansowanie wspólnotowe	Liczba	Wartość projektów (w tys. zł)	Dofinansowanie wspólnotowe	Liczba	Wartość projektów (w tys. zł)	Dofinansowanie wspólnotowe
Polska	78184	90067640	47333133	64915	31114518	10494359	6973	6008227	4139451	3734	51575904	31704904
Dolnośląskie	3707	9671914	4700530	2719	1614592	584249	487	544833	329419	319	7409102	3710735
Kujawsko-pomorskie	4908	4660207	2225332	4334	2227932	742558	267	287524	207204	228	2119367	1258762
Lubelskie	7531	3706869	1944073	6665	1937056	723638	461	398625	283814	277	1323941	901197
Lubuskie	1494	1901027	1035671	1027	816746	268804	270	122359	99318	79	910886	629727
Łódzkie	6125	6242350	3101790	5399	2150419	693758	351	307130	214465	243	3751769	2172046
Małopolskie	4638	5591583	2962246	3780	1980438	711147	489	425466	289877	215	3101495	1897496
Mazowieckie	11936	14069193	7816284	9926	4165691	1310930	980	881290	589610	419	8416542	5470839
Opolskie	2139	1758025	981008	1672	722933	276751	248	142473	99866	122	866043	591666
Podkarpackie	3229	3435494	1887427	2369	1271683	503571	447	364222	252805	306	1758703	1100610
Podlaskie	5072	2444391	1139702	4388	1454442	530487	369	222368	159550	190	724380	417635
Pomorskie	4595	5639601	2973981	3845	1717891	604892	438	376005	257744	183	3484509	2068986
Śląskie	4245	12254463	6793720	3131	3214960	884481	692	724677	495244	298	8249402	5365106
Świętokrzyskie	3843	2503672	1180160	3289	1185488	326667	221	301787	212688	202	1000221	629375
Warmińsko-mazurskie	3303	3173941	1700505	2630	1424389	577904	324	277556	198671	233	1431738	894713
Wielkopolskie	7800	7606592	3883226	6905	3060760	984368	544	361192	254245	222	4139461	2610791
Zachodniopomorskie	3619	5408318	3007478	2836	2169098	770154	385	270720	194931	198	2888345	1985220
Polska						100,0						
Dolnośląskie	4,7	10,7	9,9	4,2	5,2	5,6	7,0	9,1	8,0	8,5	14,4	11,7
Kujawsko-pomorskie	6,3	5,2	4,7	6,7	7,2	7,1	3,8	4,8	5,0	6,1	4,1	4,0
Lubelskie	9,6	4,1	4,1	10,3	6,2	6,9	6,6	6,6	6,9	7,4	2,6	2,8
Lubuskie	1,9	2,1	2,2	1,6	2,6	2,6	3,9	2,0	2,4	2,1	1,8	2,0
Łódzkie	7,8	6,9	6,6	8,3	6,9	6,6	5,0	5,1	5,2	6,5	7,3	6,9
Małopolskie	5,9	6,2	6,3	5,8	6,4	6,8	7,0	7,1	7,0	5,8	6,0	6,0
Mazowieckie	15,3	15,6	16,5	15,3	13,4	12,5	14,1	14,7	14,2	11,2	16,3	17,3
Opolskie	2,7	2,0	2,1	2,6	2,3	2,6	3,6	2,4	2,4	3,3	1,7	1,9
Podkarpackie	4,1	3,8	4,0	3,6	4,1	4,8	6,4	6,1	6,1	8,2	3,4	3,5
Podlaskie	6,5	2,7	2,4	6,8	4,7	5,1	5,3	3,7	3,9	5,1	1,4	1,3
Pomorskie	5,9	6,3	6,3	5,9	5,5	5,8	6,3	6,3	6,2	4,9	6,8	6,5
Śląskie	5,4	13,6	14,4	4,8	10,3	8,4	9,9	12,1	12,0	8,0	16,0	16,9
Świętokrzyskie	4,9	2,8	2,5	5,1	3,8	3,1	3,2	5,0	5,1	5,4	1,9	2,0
Warmińsko-mazurskie	4,2	3,5	3,6	4,1	4,6	5,5	4,6	4,6	4,8	6,2	2,8	2,8
Wielkopolskie	10,0	8,4	8,2	10,6	9,8	9,4	7,8	6,0	6,1	5,9	8,0	8,2
Zachodniopomorskie	4,6	6,0	6,4	4,4	7,0	7,3	5,5	4,5	4,7	5,3	5,6	6,3

Źródło: Opracowanie własne MRR